

R&S
Research Studies

Anatolia Journal

2020 – Nisan

Volume:3, Issue:2

e-ISSN: 2630-6441

R&S
Research Studies
Anatolia Journal

January, April, July, October

ULUSAL, İNDEKSLİ, SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER DERGİSİ

<http://dergipark.org.tr/rs>

rsanatolia@gmail.com

EDİTÖRDEN

Bilim Dünyasının Değerli İnsanları,

R&S-Research Studies Anatolia Journal; yayın kapsamındaki bilimsel çalışmalarını yayımlayarak, söz konusu alanlara katkıda bulunmayı amaçlayan, 2018 yılında yayın hayatına başlamış bir sosyal bilimler dergisidir. Kalite ve güvenden ödün vermeden kalıcılığı ile akademik camiada önde gelen yayınlardan olma iddiasındadır. Ulusal kamuoyuna hitap eden, yeni fikirler ve açılımlar ortaya koyan, karar mekanizmalarında çalışanlara ve uygulayıcılara kadar her kademeye referans olabilecek bir yapıya sahip olmak ve yaygınlaşmak istegindedir.

R&S-Research Studies Anatolia Journal, Sosyal ve Beşeri Bilimler alanlarındaki özgün, araştırma ve güncel gelişmeleri paylaşma amacıyla 3 ayda bir yayımlanan süreli yayın niteliğinde akademik bir dergidir. Bu kapsamda; bilimsel araştırma bulgularının yanı sıra, analiz, değerlendirme, tartışma vb. içerikli yazılara da yer veren, bilimsel nitelikteki dergilerin uyduğu standartlaşmaları kendi bünyesinde koruyan ve elektronik ortamda yayım yapan "*bilimsel*" ve aynı zamanda "*akademik*" bir dergidir.

R&S-Research Studies Anatolia Journal, 2020 Nisan sayısından itibaren daha spesifik alanlara yönelik bir dergi olma yoluna giderek kapsamını güncellemiştir. Bu anlamda; Sosyal ve Beşeri Bilimler bünyesinde yer alan Davranış Bilimleri, Endüstriyel İlişkiler ve İşgücü, Halkla İlişkiler, İktisat, İletişim, İşletme, Kamu Yönetimi, Siyasi Bilimler, Uluslararası İlişkiler, Yöneylem Araştırma ve Yönetim Bilimi konularındaki bilimsel çalışmalarını yayımlayan **Ücretsiz** bir dergi olmuştur.

Akademik yayın hayatının üçüncü yılının ikinci sayısında **(2020 Nisan - Cilt: 3; Sayı: 2)**, birbirinden değerli 5 çalışmayı sizlerle buluşturan yazarlarımıza, dergi yönetim kurulumuzun çok değerli üyelerine; danışma, yayın ve hakem kurullarında görev yaparak birikimlerini bizlerle paylaşan kıymetli hocalarımıza teşekkürü bir borç bilirim.

Akademik hayata bir nebze katkı sunmak amacıyla çıkmış olduğumuz bu yolculukta, bilim dünyasının siz değerli insanlarını yayın kurulu, danışma kurulu, hakem kurulu ve yazar olmak üzere **R&S - Research Studies Anatolia Journal** ailesinin bir üyesi olarak görmekten büyük gurur duyacağımızı belirtmek isterim. Dergimize kıymetli çalışmalarınızla vereceğiniz destek hem ülkemiz ve milletimize hem de insanlığa faydalı olmak adına bilim dünyasına büyük katkı sunacaktır.

Yeni sayımızın hayırlara vesile olmasını temenni eder, siz değerli bilim adamlarına ve okurlarımıza R&S - Research Studies Anatolia Journal ailesi olarak teşekkür eder, saygılar sunarım.

Dr. Arif YILDIZ

(Editör)

R&S Research Studies Anatolia Journal	R&S RESEARCH STUDIES ANATOLIA JOURNAL	Vol/Cilt : 3 Issue/Sayı : 2 Yayın Tarihi : 30.04.2020 ISSN : 2630-6441 Toplam Makale Sayısı : 5

JENERİK SAYFASI / GENERIC PAGE	
http://dergipark.org.tr/rs	rsanatolia@gmail.com
<i>Disiplinler / Disciplines</i> <i>Social and Human Scientific</i>	
<i>Yayın Sıklığı / Frequency</i> <i>OCAK, NİSAN, TEMMUZ, EKİM</i>	
Ulusal & İndeksli	

Editör / Editor

Dr. Arif YILDIZ

Editör Yardımcısı / Editorial Assistant

Dr. Esra SİPAHİ

R&S - Research Studies Anatolia Journal; ulusal, hakemli, indeksli, açık erişimli, Sosyal ve Beşeri Bilimler alanında yayım yapan bir e-dergidir. Yeni üye kaydı ile yayınlarınızı dergi web sayfası (<http://dergipark.org.tr/rs>) üzerinden gönderebilir, yayın ve / veya hakem kurullarında yer alabilirsiniz. Değerli akademisyenlerimizle birlikte çalışmaktan onur duyacağımızı ifade etmek isteriz.

R&S - Research Studies Anatolia Journal; özgün bilimsel makaleler, sempozyum, kongre, çeviri, panel vb. bilimsel çalışmaları yayımlamaktadır. Bununla birlikte, yayımlanan materyallerin hukuki, ekonomik ve etik sorumluluğu, yazarların sorumluluğu altında olup, **R&S - Research Studies Anatolia Journal**, herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. **R&S - Research Studies Anatolia Journal**, yayımlanmış materyallerin fikri mülkiyet haklarına sahiptir. Dergide yayımlanan her şey derginin iznine sahip olanlar dışında hiçbir yerde yayınlanamaz veya yayımlanamaz.

DANIŞMA KURULU (ADVISORY BOARD)	
Ünvan, Adı, Soyadı	Üniversite-Kurum / Şehir/ Ülke
<i>Prof. Dr. Burhanettin Aykut ARIKAN</i>	<i>İstanbul Gelişim Üniversitesi / İstanbul/ Türkiye</i>
<i>Prof. Dr. Bünyamin AKDEMİR</i>	<i>İnönü Üniversitesi / Malatya/ Türkiye</i>
<i>Prof. Dr. Murat KAYIKÇI</i>	<i>Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi / Burdur / Türkiye</i>
<i>Prof. Dr. Mustafa TAŞLIYAN</i>	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / Kahramanmaraş/ Türkiye</i>
<i>Prof. Dr. Orhan ELMACI</i>	<i>Kütahya Dumlupınar Üniversitesi / Kütahya / Türkiye</i>
YAYIN KURULU (EDITORIAL BOARD)	
Unvan, Adı, Soyadı	Üniversite-Kurum / Şehir/ Ülke
<i>Prof. Dr. Burhanettin Aykut ARIKAN</i>	<i>İstanbul Gelişim Üniversitesi / İstanbul/ Türkiye</i>
<i>Prof. Dr. Batuhan GÜVEMLİ</i>	<i>Trakya Üniversitesi – Edirne/TÜRKİYE</i>
<i>Prof. Dr. Bünyamin AKDEMİR</i>	<i>İnönü Üniversitesi / Malatya/ Türkiye</i>
<i>Prof. Dr. İsmail BAKAN</i>	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / Kahramanmaraş/ Türkiye</i>
<i>Prof. Dr. Mehmet Hanifi AYBOĞA</i>	<i>Marmara Üniversitesi – İstanbul/TÜRKİYE</i>
<i>Prof. Dr. Mustafa TAŞLIYAN</i>	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / Kahramanmaraş/ Türkiye</i>
<i>Prof. Dr. Orhan ELMACI</i>	<i>Kütahya Dumlupınar Üniversitesi – Kütahya/TÜRKİYE</i>
<i>Doç. Dr. Bengü HIRLAK</i>	<i>Kilis 7 Aralık Üniversitesi / Kilis/ Türkiye</i>
<i>Doç. Dr. H. Seçil FETTAHLIOĞLU</i>	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / Kahramanmaraş/ Türkiye</i>
<i>Doç. Dr. Mustafa BÜTE</i>	<i>İstanbul Üniversitesi / İstanbul/ Türkiye</i>
<i>Doç. Dr. Mücahit ÇELİK</i>	<i>Adıyaman Üniversitesi / Adıyaman/ Türkiye</i>
<i>Doç. Dr. Osman AĞIR</i>	<i>Malatya İnönü Üniversitesi – Malatya/TÜRKİYE</i>
<i>Doç. Dr. Yavuz AKÇI</i>	<i>Adıyaman Üniversitesi / Adıyaman/ Türkiye</i>
<i>Dr. Öğr. Üyesi Barış AYTEKİN</i>	<i>Kırklareli Üniversitesi / Kırklareli/ Türkiye</i>
<i>Dr. Öğr. Üyesi Erhan AKARDENİZ</i>	<i>Gaziantep Üniversitesi – Gaziantep/TÜRKİYE</i>
<i>Dr. Öğr. Üyesi Gamze Ebru ÇİFTÇİ</i>	<i>Hitit Üniversitesi / Çorum/ Türkiye</i>
<i>Dr. Öğr. Üyesi İnci ERDOĞAN TARAKÇI</i>	<i>Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi- Bilecik/TÜRKİYE</i>
<i>Dr. Öğr. Üyesi Kadir DELİGÖZ</i>	<i>Erzurum Atatürk Üniversitesi – Erzurum/TÜRKİYE</i>
<i>Dr. Öğr. Üyesi Kazım KILINÇ</i>	<i>Batman Üniversitesi / Batman/ Türkiye</i>
<i>Dr. Öğr. Üyesi Mert ÖZGÜNER</i>	<i>Adıyaman Üniversitesi / Adıyaman/ Türkiye</i>
<i>Dr. Öğr. Üyesi Sevda DEMİR</i>	<i>Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi / Osmaniye/ Türkiye</i>
<i>Dr. Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU</i>	<i>Mersin Üniversitesi- Mersin/TÜRKİYE</i>
<i>Dr. Zümral GÜLTEKİN</i>	<i>Ondokuz Mayıs Üniversitesi- Samsun/TÜRKİYE</i>

TARANAN İNDEKSLER VE VERİTABANLARI

ASOS Index		ISSN	
CiteFactor		IYTE LIBRARY	
COSMOS IF		İdealonline	
DRII		IIFACTOR	
Electronic Object Identifier (EOI)- CITEFACTOR		Journal Factor	
EUROPUB		LOWA STATE-California, San Francisco	
Eurasian Scientific Journal Index		MBLWHOI LIBRARY	
FERRIS STATE UNIVERSITY		NAIST DIGITAL LIBRARY	
GENERAL IMPACT FACTOR		Research Bib	
GITHUB		Root Society for Indexing and Impact Factor Service	
Google Scholar		Scientific Indexing Services	
HARVARD LIBRARY		Türk Eğitim İndeksi	

A- GENEL İLKELER

1. **R&S (Research Studies Anatolia Journal)** ulusal, hakemli, endeksli e-dergi olup, yılda 4 sayı (Ocak, Nisan, Temmuz, Ekim) yayınlanır. Gerekli durumlarda özel ya da ek sayılar da yayınlanabilir.
2. **R&S Dergisi**, Sosyal ve Beşeri Bilimler alanlarındaki çalışmalarını yayımlayan bir dergidir. Yalnızca özgün bilimsel makalelere ilişkin metinleri yayınlar. Ayrıca, sunulduğu yer, toplantı ve tarihin kaydedilmesi ile başka bir yerde yayınlanmamış olması şartıyla kongre ve sempozyum bildirimleri de makale çalışması olarak yayınlanabilir. Ancak bu yayının etkinliğinden kaynaklanması muhtemel herhangi bir sorunun sorumluluğu yazara aittir.
3. **R&S Dergisi'ne** gönderilen yazıların daha önce herhangi bir mecrada yayınlanmamış olması ve sisteme eklendiğinde bir başka yayının organının yayını değerlendirme sürecinde bulunmaması gerekir.
4. Herhangi bir yazının **R&S Dergisi'ne** elektronik sistemine eklenmesi, yazının yayınlanması için başvuru olarak kabul edilir ve yazının değerlendirilme süreci başlar.
5. Başvurunun yapılmasından yazının yayınlanması aşamasına kadar uzanan süreçteki bütün işlemler elektronik ortamda gerçekleşir.
6. Yayınlanması için **R&S Dergisi'ne** gönderilen yazıların basım ve yayını hakları dergiye devredilmiş olur. Bu yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın bir başka yayının organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz. **R&S Dergisi**, yayınlamış olduğu metinleri çeşitli mecralarda yayımlayabilir.
7. **R&S Dergisi'ne** gönderilmiş yazılardan kaynaklanması muhtemel herhangi bir yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumluluk, söz konusu yazı yayınlanmış olsa bile yazarlarına aittir. Dergi herhangi bir yükümlülük kabul etmez.
8. **R&S Dergisi'nin** yayını dili Türkçe olmakla birlikte İngilizce dilinde gelen yazılar da değerlendirmeye tabi tutulur ve hakemler tarafından yayımlanması uygun görüldüğü takdirde yayınlanır.

B- ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİNE İLİŞKİN DERGİ POLİTİKASI

1. Etik Kurul izni gerektiren çalışmalar (anket ya da ölçek uygulamayı gerektiren, görüşme ve gözlem içeren; doküman, resim, anket vb. diğerleri tarafından geliştirilen ve kullanım izni gerektiren çalışmalar) için etik kurullardan ya da komisyonlardan gerekli izinlerin alınması, bunların makale içeriğinde belirtilmesi ya da ek olarak sunulması gerekmektedir. Bu izinlerin olmaması durumunda yayını ön inceleme safhasında yazara iade edilir.
2. Hakem değerlendirmelerinde olan araştırmalara ilişkin ham verilerin hakemler tarafından talep edildiğinde sunulması şarttır. Verilerin makalenin yayını sonrasında da gerektiğinde sağlanması zorunludur.

C- MAKALE BENZERLİK RAPORU VE BENZERLİK ORANINA İLİŞKİN DERGİ POLİTİKASI

1. Aday makaleler akademik intihal engelleme programından (Ithenticate, intihal.net vb.) geçirilmektedir.
2. Benzerlik oranı %25'e kadar olan çalışmalar değerlendirme sürecine kabul edilmektedir.
3. Benzerlik oranı %25'in üzerinde olan çalışmalar ön kontrol aşamasında yazar(lar)a iade edilecektir.

D- YAZARLAR İÇİN ETİK KURALLAR

1. Yazarlar çalışmalarının özgün olduğunu garanti eder ve diğer araştırmacıların fikir, dil, resim, grafik ve tablolarına çalışmalarında yer verdikleri zaman bunu alıntı olarak belirtmek durumundadır. Kaynağı belirtmeden yapılan alıntı intihal nedenidir.
2. Çalışmada adı geçen her yazar çalışmanın içeriğinden aynı oranda sorumludur. Çalışmaya katkısı olup da araştırmacının ismine yer verilmemesi veya katkısı olmadığı halde haksız yere adına yer verilmesi kabul edilemez bir durumdur.
3. Yazarlar araştırmalarının bulgularına sadık kalmalıdır. Bulguların değiştirilmesi, bulgu ve sonuç uydurmak ve bunlardan yola çıkarak araştırma yapmak söz konusu değildir. Veriler ve materyaller üzerinde oynama, silme, çıkarma ya da baş etmesi güç verilerin yorumlanma işlemini atlama gibi durumlar güven kırıcıdır.
4. Çalışmanın dergilere eş zamanlı gönderimi söz konusu olamaz. Yazarlar önceden yayımlanmış çalışmalarını da dergiye gönderemezler.
5. Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar; İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması; İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar; Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar; Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar için Etik Kurul İzin belgesinin alınmış olması ve bu durumun makalede belirtilmesi; Olgu sunumlarında "Aydınlatılmış onam formu"nun alındığının belirtilmesi; Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin alınması ve belirtilmesi; Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunun belirtilmesi gerekmektedir.

E- HAKEMLER İÇİN ETİK KURALLAR

1. Hakemler değerlendirme sürecinin gizli olduğunu ve üçüncü kişilerle paylaşılmaması gerektiğini bilmelidir.
2. Hakemler, belirlenen süre içerisinde çalışma ile ilgili objektif, tarafsız, bilimsel, anlaşılır ve yapıcı bir değerlendirme raporu sunmalıdır.

3. Hakem raporları, makalenin bilimsel niteliği (ele aldığı konu, kullanılan yöntem ya da ilgili literatürün uygun kullanımı) ile ilgili değerlendirme de içerecektir. Bu değerlendirme olumlu ya da olumsuz, içerik hakkında mutlaka yapılmalıdır.
4. Çalışmanın intihal olduğu ya da önceden başka bir yerde yayımlandığı anlaşılması üzerine hakemler durumu editöre bildirmelidir.

F- DEĞERLENDİRME SÜRECİ

1. R&S Dergisi'nin sistemine yüklenen her yazı, ilk olarak editör veya editör yardımcıları tarafından yazım ve yayın ilkelerine uygunluğu bağlamından değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda, yazar tarafından yapılması gereken düzeltmeler olursa, yazı, editörler tarafından düzeltme istenerek yazara iade edilir.
2. Yazım ilkelerine uygun olmayan yazılar hakeme gönderilmez.
3. Yazım ve yayın ilkeleri açısından değerlendirilmeye uygun bulunan yazılar hakemlere yönlendirilir. Editör onayından geçen her yazının değerlendirilmesi için en az iki hakem görevlendirilir. Hakemler yazının temsil ettiği alan ve anabilim dalında uzmanlıkları bulunan kişiler arasından seçilir.
4. Hakem ve yazarların isimleri karşılıklı olarak birbirlerinden gizli tutulur.
5. Hakemlerin kendilerine gönderilen yazıyı değerlendirme süreleri azami 25 gündür. Bu süreç sonunda rapor edilmeyen yazı için yeni bir hakem tayin edilir.
6. Alan değerlendirmesinden iki olumlu hakem raporu alan yazı yayınlanmaya hak kazanır. Bir olumlu bir olumsuz hakem raporu alan yazı, üçüncü bir hakeme gönderilir ve yazının yayınlanıp yayınlanmaması üçüncü hakemin raporu doğrultusunda belirlenir.
7. Hakemler, düzeltme istedikleri yazıyı yayınlanmadan önce bir kez daha görmek isteyebilirler. Bu talebin raporda belirtilmesi durumunda metnin düzeltilmiş biçimi sistem tarafından otomatik olarak hakeme gönderilir.
8. Yazarlar, makul çerçevede ve ikna edici verilerle birlikte hakem raporuna itiraz edebilirler. İtirazlar dergi yönetimi tarafından incelenir ve uygun görüldüğü takdirde konu ile ilgili olarak farklı bir hakemin (ya da hakemlerin) görüşlerine başvurulabilir.
9. R&S Dergisi'nin elektronik sistemine eklenen yazıların değerlendirme sürecinin hangi evresinde olduğu, yazarlar tarafından kendi üyelik bilgileri kullanılarak takip edilebilir. Hakem süreci titizlikle izlenmeli, sistem yalnızca bir kez değişiklik hakkı verebildiğinden dolayı yapılması muhtemel değişiklikler için her iki hakem değerlendirmesinin de sonuçlanması ve raporların sisteme girilmesi beklenmelidir.
10. Dergi editörleri, hakemler tarafından verilen düzeltmeleri titizlikle takip eder. Bu doğrultuda, editörler tarafından bir yazının yayınlanması ya da yayınlanmaması yönünde karar alınabilir.
11. R&S - Research Studies Anatolia Journal dergisi ÜCRETSİZ bir dergidir.

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / RESEARCH ARTICLES

121-174

Zeynep KÖSE & Mehmet Kamil AY

Ticaret Savaşlarının Lojistik Sektörüne Yansıması

121-130

Reflection of Trade Wars on Logistics Sector

Özge ERCAN

Markov Zincirleri Modellemesi İle Gençlerin Spor Ayakkabı Marka Tercihlerinin Belirlenmesi

131-141

Determination of Sports Shoes Preferences of Young People with Markov Chains Modeling

Celil YİĞİT & Seda GÜREL

Morgenthau, Tutucu Aktör ve Düzensiz Göç: Türkiye'nin Ortadoğu Stratejisinin Göç Alan Ülke Olmasıyla İlişkisi

142-155

Morgenthau, Holder Actor and Irregular Migration: Turkey's The Middle East Strategy and Its Relations to Being a Receiving Country

Oğuzhan MANİOĞLU

ABD Siyasetindeki Temel Ayrışma Noktaları: Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti Arasındaki Beş İhtilafı Konu

156-167

Basic Political Cleavages In the US Politics: Five Controversial Issues Between Democrats And Republicans

Mehmet KAPLAN

Dinamik Yetenekler Nasıl Çalışılıyor? Araştırma Yoğunluğu Dönemine (2010-2014) Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz

168-174

Dynamic Capabilities How To Seek? A Bibliometric Analysis for the Research Density Period (2010-2014)

SOCIAL AND HUMAN SCIENTIFIC

Köse, Z. & Ay, M.K. (2020). "Ticaret Savaşlarının Lojistik Sektörüne Yansımaları", R&S - Research Studies Anatolia Journal, Vol:3 Issue:2 ; pp: 121-130

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ticaret Savaşı, Lojistik Sektörü. **Keywords:** Globalization, Trade War, Logistics Sector.

Makale Türü Araştırma Makalesi

TİCARET SAVAŞLARININ LOJİSTİK SEKTÖRÜNE YANSIMASI*

Reflection of Trade Wars on Logistics Sector

Zeynep KÖSE¹

Mehmet Kamil AY²

Geliş Tarihi / Arrived Date
05.02.2020

Kabul Tarihi / Accepted Date
06.03.2020

Yayınlanma Tarihi / Published Date
30.04.2020

ÖZ

Son yıllarda yaşanan bir takım değişim ve gelişmeler neticesinde küreselleşme giderek yaygınlaşmıştır. Küreselleşme sonucunda sınırlar ortadan kalkmış ve ülkeler yoğun şekilde birbirleriyle mal ve hizmet ticareti yapmaya başlamıştır. Ticaret hacmindeki artış bir yandan ülkelerin mal ve hizmet ihtiyacını giderip, hazineye gelir sağlarken bir yandan da ülkeleri birbirine bağımlı hale getirmiştir. Ülkelerin birbirleriyle ticaret yapmasının bir diğer kaçınılmaz sonucu da ticaret açığıdır. Yoğun küresel rekabetin yaşandığı bir ortamda ülkeleri ticaret açığı vermeme için bir takım önlemler almaktadır. Bu önlemlerin ülkeler arasında karşılıklı misilleme şeklinde uygulanması sonucunda da ticaret savaşları ortaya çıkmaktadır.

Merkantilist dönemden günümüze kadar hızla ve şiddetini artırarak gelen ticaret savaşları gelişen teknoloji ve lojistik ağları ile daha da etkili ve yaygın hale gelmiştir. Teknolojik gelişme sonucunda ulaşım ve bilişim oldukça gelişmiştir. Sınırların ortadan kalktığı, çok sayıda üretici ve tüketicinin olduğu bir ortamda üretilen mallar hızlı bir şekilde ithalatçı ülkeye ulaştırılmalıdır. Bu noktada lojistik sektörü oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı son yıllarda yaşanan ticaret savaşlarının lojistik sektörü üstündeki etkisinin açıklanmasıdır. Bu bağlamda daha önce hazırlanmış olan çalışmalar derlenmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda, yaşanan ticaret savaşlarının küresel ticaret hacmini düşürdüğü ve lojistik sektörünü olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

ABSTRACT

Globalization has become more widespread as a result of a number of changes and developments in recent years. As a result of globalization, the borders disappeared and countries started to trade goods and services intensively with each other. On the one hand, the increase in trade volume has made the countries dependent on each other while eliminating the need for goods and services and providing income to the treasury. Another inevitable consequence of countries' trade with each other is the trade deficit. In an environment of intense global competition, countries are taking measures to avoid trade deficit. The application of these measures in the form of retaliation between countries results in trade wars. From the mercantilist era to the present day, the wars that have been increasing rapidly and intensively have become more effective and widespread with the developing technology and logistics networks. As a result of technological development, transportation and informatics have improved considerably. Goods produced in an environment where borders are abolished, with a large number of producers and consumers, must be delivered quickly to the importing country. At this point, the logistics sector is increasingly important. The aim of this study is to explain the effect of trade wars on logistics sector in recent years. In this context, previously prepared studies are compiled. As a result of the evaluation, it was determined that the trade wars experienced decreased the global trade volume and adversely affected the logistics sector.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, zeynep.kose@hku.edu.tr, Gaziantep/Türkiye

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, kamlay667@gmail.com, Gaziantep/Türkiye

* Bu çalışma 28-29 Kasım tarihinde düzenlenen III. Ulaştırma ve Lojistik Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Sanayi devriminin yaşanması ile birlikte üretim de artmıştır. Üretimde meydana gelen ciddi artışlar sonucunda arz fazlası ürünler hem ticari ilişki kurmak hem de hazineye gelir sağlamak için ihraç edilmeye başlanmıştır. Bunun yanı sıra 1980 sonrasında ülkelerin serbest ticaret yapmaya başlaması ile ticaret hacmi artmış ve ülkeler ticarete birbirine bağımlı hale gelmiştir. Özellikle iletişim ve ulaşım ağlarında yaşanan gelişmeler ve akabinde ülkeler arasında kurulan ilişkiler ticaret yollarını geliştirmiş ülkeler arasındaki sınırları ortadan kaldırması küreselleşmenin itici gücü olmuştur. Küreselleşme ile ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel faaliyetleri ulusal boyuttan küresel boyutlara ulaşmış ve kurulan yeni ilişkiler ile farklı boyutlara taşınmıştır (Aytekin ve Uçan, 2018: 855).

Birinci Dünya Savaşı'nın yaşanmasının ardından büyük kriz patlak vermiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın da yaşanmasıyla birlikte gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkeler tarafından paylaşılmaya ve sömürgeleştirilmeye çalışılmıştır. Bu durumun yaşanması ve 1980 sonrası gerçekleşen olaylar neticesinde birçok ülkede ciddi ticaret açıklarının ortaya çıkması ile yoğun korumacılık politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Ülke yararı için uygulanan bu politikalar zamanla şekil değiştirerek ülkeler arasında karşılıklı olarak uygulanan korumacı politikalar ticaret savaşlarına dönüşmüştür. Pek tabii bu savaşlar da küresel ölçekte ekonomiye büyük zararlar vermiştir. Küresel boyutlarda kurulan lojistik ağlar, ticari ilişkiler, iktisadi işbirlikleri ve ticaretteki serbestleşmeler gelişen teknolojiyle daha da ileri boyutlara taşınması gerekirken bu savaşlar neticesinde olumsuz etkilenip daha da geriye gitmiştir (Işın, 1998: 45).

Ülke ekonomilerinin kötüleşmesi ülkeleri, GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşma) ve WTO (Dünya Ticaret Örgütü)'nün uzlaştırıcı tavırlarına yöneltmiş, bu yönelimle de yaşanan ve sonrasında da devam eden ekonomik sorunları işbirliği sayesinde çözüme kavuşturmuşlardır. Küresel bazda oluşturulan yeni lojistik ağlarla, kurulan kolektif ilişkilerle ticari işbirliği arttırılmıştır.

Ticari işbirliklerinin artması ülkeleri menfaatlerini korumak uğruna yoğun şekilde korumacı politikalar uygulamaya itmiştir. Ülkeler bu aşamada ticaret politikası araçlarına başvurarak kendilerini korumaya çalışmaktadırlar. Uygulanan politikaların karşılıklı misillemelere dönüşmesi sonucunda da olay adeta bir savaş haline gelmektedir.

Ticaret savaşının sözlük anlamı kelimenin tam anlamıyla bu sözcük kümesini karşılamaktadır. Ticaret savaşı; ticaret tarifeleri ve kotalar bağlamında iki veya daha çok ülkenin aralarındaki ihtilafıdır. Bu savaşların başlangıcı ülkenin kendi ulusal ticari menfaatlerini gözeterek ithalat ve/veya ihracatlarını iyileştirme çabalarıyla olur. Ülkelerin bir uzlaşmayı reddetmesi sonucu uyguladıkları korumacı politikalar ile ithalat maliyetini arttırma eğilimine gidilir. Buna karşılık olarak diğer ülke veya ülkelerin ihracatları olumsuz etkilendiğinden ötürü kendi savunma mekanizmalarını devreye sokarak korumacı politikalar uygulayarak savaşı daha da canlandırmış olurlar (Business Dictionary, <http://www.businessdictionary.com/definition/trade-war.html>; 16.11.2019).

Bu çalışmanın amacı geçmişten günümüze kadar yaşanmış olan ticaret savaşlarının incelenmesi, yaşanan ticaret savaşlarının ekonomi üzerindeki etkileri ve bu etkilerin lojistik sektörüne yansımalarının açıklanmasıdır. Bu maksatla, çalışmada ticaret savaşlarının kısa tarihçesinin açıklanması, yaşanan ticaret savaşlarının etkilerinden bahsedilmesi ve bu süreçte lojistik sektöründe yaşanan gelişmeler ve ticaret savaşlarının lojistik sektörüne etkileri ele alınacaktır.

TEORİK ÇERÇEVE

1980 sonrasında ülkeler dışa açılmaya ve ticari ilişkiler içine girmeye başlamışlardır. Ticari serbestleşmenin ekonomik büyümeyi teşvik edici bir etkisi bulunduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Serbestleşme ile birlikte korumacı politikalar da yaygınlaşmaya başlamıştır. Özellikle 1980 sonrasında korumacı politikalar uygulanmaya başlamıştır. Ülkelerdeki ciddi ticaret açıkları, ekonomik büyüme önündeki engeller ülkeleri korumacı politikalar uygulamaya itmiş ve bu politikalar yolu ile bu sorunların giderileceği düşünülmüştür (Coughlin et all, 2003: 303).

Bazı iktisatçılar, belirli koşullar altında ulusal güvenliğin ve ekonomik kalkınmanın sağlanması, dampingin önlenmesi, ödemeler bilançosu aksaklıklarının giderilmesi, rekabet gücünün artırılması ve ticaret haddinin iyileştirilmesi, genç endüstri tezi gibi nedenlerle korumacılığı savunmaktadırlar (Seyidoğlu, 2009: 145-148).

Devletler dış ticarete müdahale etmek için gümrük tarifeleri ve tarife dışı araçlar kullanmaktadır. Kullanılan gümrük tarifeleri kullanılan en yaygın politika aracıdır ve tarifeyi koyan ülkeye ticareti kontrol hakkı vermektedir. Gümrük tarifeleri malların uluslararası fiyatlarını ve mal bileşimlerini değiştirmektedir. Tarifeler artması halinde ticaret hacmi bundan olumsuz etkilenmektedir (Heller, 1968: 139). Korumacılık politikalarının ekonomiyi olumsuz etkilediği, serbest ticaretin ise olumlu etkilediği A. Smith dâhil birçok iktisatçı tarafından genel kabul görmüştür (Krugman, 1993: 362). Ulusal güvenlik gerekçesi ile uygulanan korumacılık politikalarına ilişkin olarak A.Smith "savunma zenginlikten daha önemlidir" ifadesi ile koruyuculuğu kabul etmektedir (Seyidoğlu, 2009: 146).

İthal edilen mallara uygulanan tarifeler, kotalar gibi ticaret politikası araçları kullanılarak uygulanan korumacılık politikaları ile ithalatın azaltılması ve yerli üreticilerin korunması amaçlanmaktadır. Korumacılık genel olarak ülkeler arasında ticareti kısıtlamaktadır. Esasında korumacılık maliyetleri sağlamış olduğu faydadan daha fazladır. Bu nedenle de ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkisi olduğu çoğu iktisatçı açısından kabul edilmektedir (Fouda, 2010: 351).

Korumacılık adı altında uygulanan ticaret politikaları araçlarının belli bir süre sonra karşılıklı misillemelerle adeta bir savaşa dönüşmüştür. Örneğin 1930 yılında ABD'nin uygulanan "Smoot-Hawley Tarifleri" dünyaya damgasını vurmuştur. Bu tarifeler kimi kesimlerce Büyük Buhran'ın sebebi kimi kesimlere ise sonucudur. ABD ortaya çıkan büyük Buhran'ı kullanıp, bu tarifeler ile küresel ticaret savaşlarını başlatmıştır (Kalaycı, 2011: 72).

Geçmişten günümüze savaş denince akla silah, kılıç, kan vb. fiziki olaylar gelmektedir. Fakat bu fiziki ve fiili savaşlar ulusal ilişkiler, teknolojik gelişmeler ve küreselleşme ile yerini kültürel ve ekonomik savaşlara bıraktığı görülmektedir. Ülkeler kendi menfaatleri doğrultusunda kültürel ve ekonomik argümanlar ile bu savaşı başlatıp üstünlüklerini gösterme çabası içerisine girmişlerdir. Bu savaşların en önemlisi ülkenin kendi ekonomik menfaatini gözeterek korumacı politikalar uygulayıp ekonomik üstünlük sağlamaya çalışması halidir. (Aytekin ve Uçan, 2018: 855).

1980'den sonra dünya ekonomisinde yaşanan serbestleşme hareketlerine bir tepki olarak "yeni korumacılık" akımı başlamış, bu çerçevede ticarete *tarife dışı araçlar* ile müdahale edilmeye başlanmıştır (Gençosman, 2014: 1). Yeni korumacılık çerçevesinde her fırsatta tarife artışları da yeniden gündeme gelmiştir. Anti damping vergileri de bu çerçevede sayılabilir. Bunlara örnek olarak, yakın geçmişte Hindistan'ın çelik ürünlerinde, Rusya'nın ise eski arabalarda gümrük vergilerini yükseltmesi ve AB'nin Çin'e uygulamış olduğu anti-damping vergileri verilebilir (Kalaycı, 72). Çok yakın zamanlarda Çin ve ABD, ABD ve Avrupa, ABD ve Türkiye arasında yaşanan "ticaret savaşları" tartışmaları, korumacılık fikrinin bir potansiyel olarak bir kenarda hazır durduğunu göstermektedir.

Tablo 1: Serbest Ticaret ve Korumacılığın Tarihsel Gelişimi		
	Dönem	Sonuç
1875-1914	Serbest ticaret dönemi (altın para çağı)	Liberalleşme ve dış ticarete genişleme
1914-1944	Korumacılık dönemi (dünya savaşı)	Durgunluk ve daralma
1944-1970	Serbest ticaret dönemi (kurumsal kapitalizm)	Liberalleşme ve dış ticarete genişleme
1970-1980	Korumacılık dönemi (OPEC krizi)	Stagflasyon, durgunluk ve daralma
1980-2000	Serbest ticaret dönemi (neoliberalizm)	Liberalleşme, rekabet, çok uluslu şirketler,
2008	Korumacılık dönemi (kur savaşları)	Finansal krizler, küresel durgunluk ve daralma

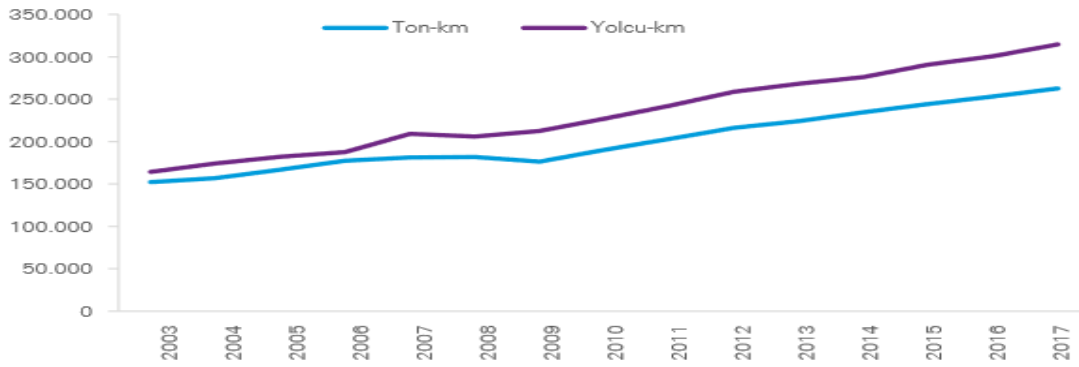
Kaynak: SETA ([https://setav.org/assets/uploads/2018/01/A228 .pdf](https://setav.org/assets/uploads/2018/01/A228.pdf); 01.11.2019).

Dünya genelinde farklı dönemlerde farklı sebeplerle ortaya çıkan krizler ve savaşlar ülkeleri korumacı politikalar izlemeye sevk etmiştir. Uygulanan korumacı politikalar sonucunda ekonomide küresel ölçekte daralma ve durgunluk ortaya çıkmıştır. Bu durum karşısında ülkeler yeniden serbest ticaret anlayışına dönmüş ve ekonomiyi canlandırma adına politikalar uygulamışlardır.

Korumacılık ve ticaret savaşı farklı anlamlara gelmektedir. **Korumacılık** bir devletin, kendi iç piyasasını, ürettiği malları, üretim yapılan sektörleri vb. dış rekabetten korumak için dış ticareti azaltmak veya engellemek amacıyla yapmış olduğu “gümrük vergilerini arttırma, ithalat kotası koyma (yapılan ithalat miktarına sınır koyma) vb.” kısıtlamalardır. **Ticaret savaşı** ise Korumacı politikalar uygulayarak ithalatını azaltmış olan ülkeye karşı başka ülkelerin böyle bir korumacı politikaya ihtiyaçları olmadığı halde sırf misilleme olsun diye uygulanan kısıtlamadır. Korumacı politikaların ticaret savaşlarına dönüşmesiyle ülkelerin birbirine karşı üstünlüğünü somutlaştırmak için uygulamış oldukları ithalat kısıtlamalarının sonucunda sadece ülke ekonomilerinin değil küresel ölçekte ticaret hacmi de olumsuz etkilenir.

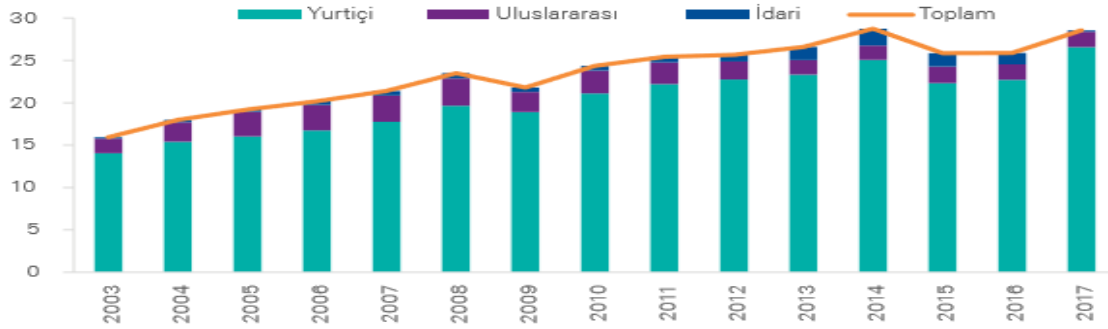
Lojistik sektörünün bir bilim dalı olarak ele alınıp incelenmesi 1900’lü yılların başında tarımsal ürünlerin taşınması sırasında olmuştur. Yapılan incelemeler nakliye sistemindeki gelişmelerin ekonomik gelişmeleri de tetiklediği yönünde olduğunu ortaya koymuştur. Lojistik alanda ortaya çıkan gelişmeler ticaret hacminin artmasıyla ekonomik iyileşmeleri sağlamaktadır. (Bowersox ve Closs, 1996).

İlk olarak ABD’ de uygulanmaya başlanan lojistik yönetimi endüstri alanında gelişim göstermiştir (Yıldıztekin, 2011). II. Dünya Savaşı’nda ABD askeri personellerin malzemesinin uluslararası taşınması, depolanması, muhafazası konusunda üstün başarı göstermiş ve bu bağlamda ihtiyaç doğrultusunda bu taşımacılık faaliyetinin sivil yaşamda da uygulanabileceği anlaşılmıştır. Bu sayede ülkeler arası sınırlar ortadan kalkmış olacak ve tüm dünya tek pazar haline gelecektir (Doğan, 1999). Bu öngörü doğrultusunda 20. yy. sonunda lojistik sektörünün kuruluş öncülüğünü ABD yapmış ve bu hizmet ile kontrolü ele almıştır (Yıldıztekin, 2001).

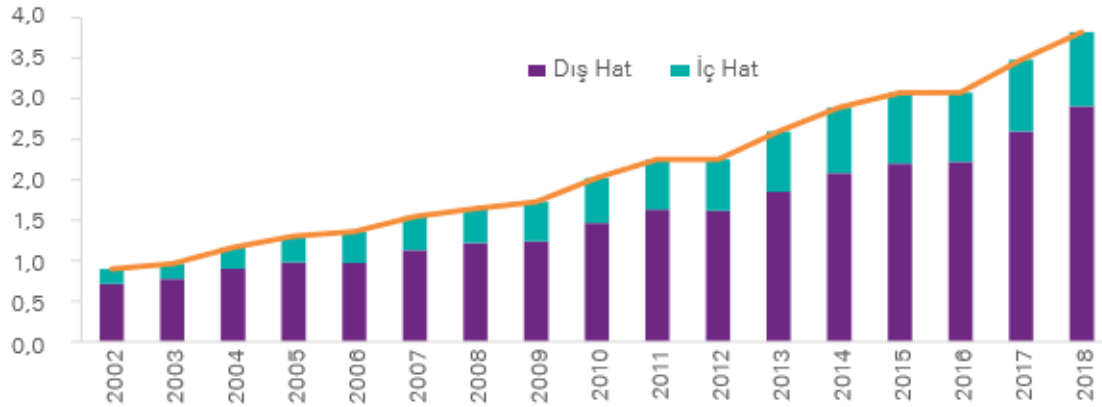
Şekil 1: Karayolu Taşımacılığının Zaman İçerisindeki Gelişimi

Kaynak: KPMG Raporu (<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2019/05/sektorel-bakis-2019-tasimacilik.pdf>; 20.10.2019)

Şekil 2: Demiryolu Taşımacılığının Zaman İçerisindeki Gelişimi

Kaynak: KPMG Raporu (<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2019/05/sektorel-bakis-2019-tasimacilik.pdf>; 20.10.2019)

Şekil 3: Havayolu Taşımacılığının Zaman İçerisindeki Gelişimi

Kaynak: KPMG Raporu (<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2019/05/sektorel-bakis-2019-tasimacilik.pdf>; 20.10.2019)

Grafiklerde de görüldüğü üzere zamanla artan üretim, tüketim, teknoloji ve küreselleşme ile lojistik sektörüne duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu ihtiyacı karşılayabilmek adına lojistik sektörüne yapılan yatırımlar sektörün büyüyüp gelişmesini sağlamıştır. Deniz, hava, kara vb. tüm yollar ile sınırları ortadan kaldıran lojistik sektörü küreselleşme açısından şirketlerin ve ülkelerin en büyük kozu olmuştur.

2018 ABD-Çin Ticaret Savaşı ve Ticaret Savaşlarının Lojistik Sektörüne Etkisi

1970'li yıllarda başlayan ticarete serbestleşme hareketleri ülkeler nezdinde refah artışı sağladığını savunan düşünceler sayesinde gelişmiş ve yayılmıştır. Ülkeler koşullara göre serbest ticaret; zaman zaman da korumacılık arasında gidip gelmiştir. Son zamanlarda dünya genelinde ülkeler arasında çok sık yaşanan ve özellikle baş figüranlılığı üstlenen ABD, Avrupa, Çin, Türkiye vb. birçok ülkeye çok yakın tarihte ticari savaş ilan etmiş ve bu savaşın gerekliliklerini de yerine getirmekten çekinmemiştir.

ABD'nin korumacı politika dâhilinde başlatmış olduğu zamanla da ticari bir savaşa dönüşen ABD, Çin ve AB ülkeleri arasında yaşanan çelik ve alüminyum krizi farklı mal ve sektörler de sıçramış oldu. Karşılıklı olarak ülkeler birbirinden ithal ettiği çeşitli mallara ek gümrük tarifeleri uygulayarak/uygulama tehditlerinde bulunarak savaş daha da ateşlemiştir.

2018 Ağustos ayında patlak veren ticaret savaşında, ABD tarafından çelik ve alüminyum ithalatına uygulanan ek vergilerin asıl amacı ülke içinde üretilen çelik ve alüminyum sektörünü canlandırıp büyümesini sağlamaktır. Fakat uygulanan korumacı politika savaşa dönüşerek yapıcı olmak yerine savaşın yıkıcı etkisi daha baskın gelerek birçok sektörü hem ABD de hem de AB ülkelerinde ve Çin'i olumsuz yönde etkiledi ve etkilemeye devam ediyor. Hiç şüphesiz lojistik sektörü de bu olumsuz etkiden en büyük yarayı alan sektör oluyor. Çin, G.Kore, Meksika, AB, Kanada gibi ülkelerin içinde bulunduğu savaş büyüdükçe ithalatlar ve ihracatlar azalıyor ve bu azalmalar dolaylı yoldan taşımacılığı büyük ölçüde azaltıyor.

2018 yılı Ekim ayında yapılan araştırmaya göre, Amerika'nın başlatmış olduğu ticaret savaşlarının yine Amerika'ya zarar vermiştir. Bu araştırmaya göre motorlu taşıtlarda öncü olan otomotiv lideri Ford yaşanan bu ticari savaşlardan ötürü ortalama 1 milyar \$, birçok farklı alanda yüksek teknoloji ürünler üzerinde çalışma yapan AR-GE faaliyetleri sürdüren ve bunların üretimini yapan United Technologies şirketi yine yaşanan bu ticari savaşlardan ötürü ortalama 200 milyar \$, uzay ve havacılık sektöründe ticari farklı birçok alanda hizmet veren Honeywell şirketi de 100 milyonlarca \$ zarar edeceği vurgulanmıştır (<http://www.aso.org.tr/site/files/pdf/asomedy/2018kasimaralik.pdf>; 22.10.2019).

Yakın geçmişte farklı ülkeler arasında yaşanan ve ticari savaş niteliği taşıyan olumsuzlukların hem ülke ekonomilerini hem de lojistik sektörünü etkilemiştir. Ticaret savaşının ABD' nin Türkiye'ye sıçraması sonucunda savaş döviz kuru üzerinden ilerlemiş ve ülke genelinde iç ve dış ticarete olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Maddi, manevi, siyasi, psikolojik, ekonomik her anlamda ve her alanda zarar veren ticari savaş özellikle de lojistik sektöründe fazlasıyla hissedilmiştir. Özellikle dış talepteki azalma nedeniyle ithalat azalmış ve taşımacılık sektörü gerilemeye başlamıştır. Yaşanan döviz kuru hareketliliğinden ötürü 2019 un ilk yarısında dış ticaret hacminde %9,5 lik bir daralma olurken en fazla gerileme hava ve deniz yolu taşımacılığında meydana gelmiştir. Deniz yolu taşımacılığı %12,5 havayolu taşımacılığı ise %20,8 daralmıştır (<https://www.borsagundem.com/haber/ticaret-savaslari-tasimaciligi-vurdu/1428182>; 31.10.2019).

Ticari savaşın başlamasıyla birlikte iki ülke arasında mal ticareti yavaşlamış, bu yavaşlama da gerek karayolu gerek denizyolu gerekse havayolu taşımacılığını olumsuz olarak etkilemiştir. Krizin yaşandığı daha bu ticari savaşın başladığı ilk dönemde bile etkisi hızla görülmeye başlanmış ve Ağustos ayında Çin'in ABD'ye ihracatında % 1 , Çin'den ABD'nin ithalatında ise % 5,6'lık bir daralma görülmüştür. Öte yandan ABD Ulusal Seyahat ve Turizm Ofisinin yapmış olduğu bir araştırmaya göre Amerika'nın Çin'den gelen turistlerden elde etmiş olduğu gelir geçtiğimiz 10 yıl için ortalama %20 artmış fakat 2018 yılında %2 daralma göstermiştir. Azalan bu taleplere karşılık lojistik sektörünün sektöre uğrayıp daralması da kaçınılmaz olmuştur (<https://www.weforum.org/agenda/2019/09/us-china-trade-war-disrupting-services/>; 19.10.2019).

Reuters Haber Ajansının yayınlamış olduğu, kredi derecelendirme kuruluşu Fitch'in analizine göre ABD'nin en büyük ticari ortaklarıyla arasında başlatmış olduğu ticaret savaşlarının ekonomide bir durgunluk oluşturabileceği bu durgunluğun da havayolu taşımacılığına, karayolu taşımacılığına ve denizyolu taşımacılığına zarar verip bozabileceği sonucuna varılmıştır (<https://www.reuters.com/article/usa-trade-transportation/trade-war-could-impede-u-s-transport-infrastructure-growth-fitch-idUSL1N1U70VV>; 02.11.2019).

ABD'nin önde gelen kamyon şirketlerinden biri olan FTL Hub şirketinin yaşanan bu ticari savaş sonrası yapmış olduğu bir araştırmasına göre;

- Büyük lojistik firmalarının büyük acılar yaşıyor olması ve bu sıkıntıların daha da artacağı, bu acı ve sıkıntının sebebinin ise ticaret değil ticarete uygulanan filtrelerin olduğu
- Uygulanan vergi artışlarının yakıt fiyatlarını da arttırdığı ve bunun taşımacılık sektörüne fazladan maliyet bindirdiği için bu durumun sektör çalışanlarını rahatsız ettiğine
- Bu sebeplerin yanı sıra talepteki azalışla birlikte lojistik sektörüne olan talebinde azalacağı;

Sonucuna varılmış ve bu olumsuzlukların sektörel bazda gerçekleşmesi kaçınılmaz olduğu dile getirilmiştir (<https://goftlhub.io/effects-of-the-trade-war/>; 22.10.2019).

Doğrucu (2016), "*Savaşın olduğu yerde ticaret olmaz, ticaret olmadan lojistik sektörü büyüyemez.*" Buna göre lojistik sektörünün doğrudan doğruya ticaretle ilişkili olması bağlamında savaşa konu olan ticaret birçok sektör ve faktörün yanı sıra lojistik sektörünü de olumsuz etkilemektedir (<http://www.yesillojistikciler.com/haber/savasin-karisikligin-oldugu-yerde-ticaret-olmaz-ticaret-olmadan-da-lojistik-sektoru-buyuyemez-13094.html>; 25.10.2019).

Ülkeler için dış ticaretin ne kadar önemli olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Başarılı bir ticaret için lojistik sektörü de oldukça büyük önem arz etmektedir. Günümüzde hiçbir ticari faaliyet lojistik sektörü olmaksızın işleyemez. Lojistik sektöründeki gelişmeler, tüketim ve üretim hareketlerine büyük katkı sağlamakta, bütün sektörleri birbirine bağlamakta ve kurulan lojistik ağlar ile küresel ölçekte ulaşılmazı ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda lojistik sektörü ticaretin bel kemiklerinden biridir. Gelişmekte olan ülkelerin uygulamış olduğu korumacı politikalara karşılık olarak gelişmiş ülkelerin başlattığı ticaret savaşları, ülkeler arasındaki ticari ilişkileri bozmanın yanı sıra lojistik sektörünü de etkilemektedir. Ticaret savaşlarından lojistik sektörü de etkilenmiştir.

Literatür Taraması

Ticaret savaşlarının lojistik sektörü üzerindeki etkisini araştıran çalışmaların oldukça kıt olduğu göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın bu kısmında daha çok ticaret savaşları ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Şahinöz (1992), Avrupa Topluluğu ile ABD arasında tarım pazarları konusunda ortaya çıkan ticaret savaşını ve bu savaşın olası sonuçlarını değerlendirmiştir. Sonuç olarak ticaret savaşının tarım sektörünü olumsuz etkilediği ve pazar daralmasına yol açtığı saptanmıştır.

Freeman (2004), ticaret savaşlarının olumsuz etkisi olmadığını, dünya ticaretinde herhangi bir olumsuz sonuç doğurmadığını, belirli bir düzeyde yapılacak korumacı politikaların olumlu sonuçlar vereceğini savunmuştur.

Dedekoca (2011), ABD ve Çin arasındaki ekonomi politikasını ve bunun yeni dünya düzeni üzerindeki etkilerini inlemiştir. İki ülke arasındaki ekonomik ilişkinin birbirine bağlı olduğunu ve yaşanan olumsuzluklarda iki ülke ekonomisinin de birbirini olumsuz yönde etkileyeceğini saptamıştır. Bunun yanı sıra dönemin şartları ve verileriyle yapmış olduğu bu çalışmada iki ülke arasındaki ekonomik ilişkinin olumlu sonucu olarak Çin'in ABD ile birlikte ekonomik anlamda iki süper güç olacağı savı ortaya konulmuştur.

MccGwire (2017), ABD ve Çin arasında yaşanan ve ABD'nin ithalat tarifelerini arttırmasını oyun teorisini kullanarak incelemiştir. Yapılan bu incelemede oyun teorisi bağlamında ithalat tarifelerinin artması her iki ülkenin de ticaret hacimlerini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ertürk (2017), yaşanan ticaret savaşlarının neden kaynaklandığını incelemiş ve ABD ve Çin arasında yaşanan ekonomik savaş kur savaşları boyutunda ele almıştır. Kurlardaki artışın ihracata olumlu, ithalata olumsuz etkisinin yanında sektörel bazda da olumsuz etki olduğu sonucuna varmıştır. Aynı zamanda bu tür korumacı politikaların bir çıkış olmaktan ziyade yeni krizler doğurduğunu da vurgulamıştır.

Aran (2018), ABD ile Çin arasında yaşanan ve ABD'nin alüminyum, demir ve çeliğe uygulamış olduğu ek tarife artışlarını ve bunların Türkiye'ye nasıl etki ettiğini incelemiştir. Söz konusu ticari savaşın iki ülke ekonomisine hem yararı hem de zararı olacağı fakat zararın yarara göre daha fazla olacağı ve bu durumun Türkiye gibi diğer gelişmekte olan ülke ekonomilerini olumsuz yönde etkileyeceği ayrıca küresel ticaret hacmine de negatif yansımayla etki edeceği sonucuna ulaşmıştır.

Ünay ve Dilek (2018), Geçmişte de kullanılmış fakat günümüzde giderek yaygınlaşan dış ticarete uygulanan korumacı politikaların sebeplerini ve bunların olası sonuçlarını incelemişlerdir. Ulaşılan sonuç ise korumacı politikaların hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar ortaya çıkardığı olmuştur.

Aytekin ve Uçan (2018), ABD ve Türkiye arasındaki yakın geçmişte yaşanan ticaret savaşlarını ve uygulanan korumacı politikaları ele almışlardır. Savaşa neden olan etkenin ekonomik nedenlerden ziyade siyasi sebepler olduğunu vurgulamışlardır. Uygulanan korumacı politikaların ve bu sebeple ortaya çıkan ticaret savaşının her iki ülkenin ekonomisini de olumsuz etkilediği fakat Türkiye'nin ekonomisinin daha ağır yaralar aldığı ve daha çok etkilendiği sonucuna varılmıştır.

SONUÇ YERİNE

Küreselleşme sonucunda ülkeler arasındaki sınırlar ortadan kalkmış ve olaylar da birbirinden etkilenmeye başlamıştır. Ticaret savaşları yaratacağı kelebek etkisi ile küresel ekonomide ciddi durgunluk ve sorunların çıkmasına neden olacaktır. Ülkeler tarafından uygulanan korumacı politikalar küresel güçlerin bu araçları bir saldırı silahı haline getirip savaşa dönüştürmüş olmaları daha ek vergi kararlarının alındığı yani savaşın başladığı ilk günden bu zamana etkisini göstermiştir. Ülkeler arasında soğuk rüzgârlar estirip gergin bekleyiş içine sokmuş ticari, politik ve psikolojik açıdan beklentileri olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuzluktan en fazla nasibini alan sektör ise ticaretin bel kemiği olan o olmadan ticaretin mümkün olmadığı lojistik sektördür. Azalan talepler, daralan pazarlar, küçülen sermayeler, azalan yatırımlar, dinamikliğini kaybeden ticari ilişkiler, artan maliyetler ve düşen kar oranları lojistik sektörünü (özellikle de uluslararası taşımacılık sektörünü) durağan hale getirmiştir.

Lojistik sektörü küreselleşmenin de etkisi ile büyük gelişme göstermiş ve bu alanda büyük ilerleme kaydedilmiştir. Küreselleşmenin yanı sıra ulaşım ve iletişim teknolojilerinde büyük gelişmeleri sonucunda lojistik sektörü büyük önem kazanmıştır. Özellikle zamanın çok kıymetli olduğu ve sınırların ortadan kalktığı bir dönemde lojistik sektörünün ticaret üzerindeki etkisi kaçınılmazdır.

Sorunsuz dinamik bir küresel ticaret için ülkeler arası karşılıklı fedakârlık şarttır. Her ülke küresel ticaret yaparken kendi ulusal menfaatlerini göz önünde bulundurarak uygun politikalar uygular. Fakat uzun vadede küresel bir çöküş kaçınılmazdır. Uygulanan ek gümrük vergilerinin ve kotaların kaldırılması ticareti canlandırarak canlanan ticaret ile de günümüzden uzakları yakın kılan lojistik sektörü tekrardan düzelme yoluna girecektir.

Sınırların ortadan kalkması, bilgi iletişim ve ulaşım ağlarının gelişmesi ile ülkeler arasındaki mal ve hizmet ticaretinin zaman çok önemli bir unsur haline gelmiştir. Sorunsuz ve zamanında mal ve hizmetinin ticaretinin gerçekleştirilebilmesi için ülkelerin lojistik sektörüne daha fazla önem vermesi, gerekmektedir. Ticaret politikaları ve teknoloji politikalarında bu konuya daha fazla yer verilmelidir. Ayrıca yürütülen ARGE faaliyetleri içinde bu konuya da yer verilmelidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerdeki mevcut lojistik faaliyetlerini takip ederek bu konuda uygun politikalar ve uygulamaları hayata geçirmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aran, B. (2018). ABD, Çin, Ticaret Savaşları ve Türkiye. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), N201813, 1-6.
- Ateş, E. vd. (2018). Ticaret Savaşlarına Oyun Teorik Bir Yaklaşım: Türkiye-ABD Örneği. Uluslararası Ekonomi Konferansı Türkiye Ekonomi Kurumu, 1-19.
- Aytekin, İ. & Uçan, O. (2018). Ticaret Savaşları ve Korumacı Politikalar: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye İlişkileri Bakımından Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7, 851-862.
- Babacan, M. (2004). Lojistik Sektörünün Ülkemizdeki Gelişimi Ve Rekabet Vizyonu. Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir Meslek Yüksekokulu Pazarlama Programı, 9.
- Bowersox, D. J. & Closs, D. J. (1996). Logistical Management: The integrated Supply Chain Process. McGrawHill: New York.
- Coughlin, C. C. & Chrystal, K. A. & Wood, G.E. (2003). Protectionist Trade Policies: A Survey of Theory, Evidence and Rationale. (Editor , Jeffry, Friedien ve Lake, David A., International economic policy Perspectives On Global Power And Wealth, Fourth Edition, Routhledge: London and Newyork).
- Çekerol, G. S. & Kurnaz, N. (2011). Küresel Kriz Ekseninde Lojistik Sektörü ve Rekabet Analizi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25, 47-59.
- Dedekoca, E. (2011). ABD-Çin İlişkilerinin Ekonomi Politikası ve Yeni Dünya Düzeni Oluşumuna Etkileri. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.
- Doğan, N. (1999). Dünyadaki Yeni Lojistik Eğilimler ve Türkiye'deki Lojistik Şirketlerin Durumu. İstanbul Teknik Üniversitesi: İstanbul.
- Ertürk, N. (2017). Ticaret Savaşları ve Dünya Ekonomisine Etkileri. Fiscaeconomia, 2(1), 88-112.
- Fouda, R. A. N. (2012). Protectionism and Free Trade: A Country's Glory or Doom. International Journal of Trade Economics and Finance, 1(5), 351-355.
- Freeman, R. B. (2004). Trade Wars: The Exaggerated Impact of Trade in Economic Debate. The World Economy, Blackwell Publishing, 1(27), 1-23.

- Gençosman, Ö.T. (2014). Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Engeller ve Kullanım Kısıtları: Türkiye Örneği. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD, Yayınlanmamış Doktora Tezi: Ankara.
- Gould, D. M. & Woodbrige. G.L. (1998). The Political Economy of Retaliation, Liberalization and Trade Wars. *European Journal of Political Economy*, 1(14), 115-137.
- Heller, H. R. (1968). *International Trade Theory and Empirical Evidence*. Prentice Hall, Inc., Engewood Cliffs: New Jersey.
- Işın, F. (1998). Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi, Korumacılık Kavramı ve Tarım. *Tarım Ekonomisi Derneği*, 3.
- Kalaycı, İ. (2011). Küresel Finans Krizine Karşı Korumacılık: Bir GFZT Yaklaşımı. *Sayıştay Dergisi*, C.22. S. 83.
- Koban, E. & Keser, H. (2007). *Dış Ticarete Lojistik*. 1.Baskı, Ekin Yayınları: Bursa.
- KPMG, (2019). *Taşımacılık: Sektörel Bakış*. KPMG Rapor.
- Krugman, P. R & Obstfeld, M. (1991). *International Economics (Second Edition)*, Canada: Harper Collins Publishers.
- MccGwire, J. (2017). A Game Theory Analysis of Donald Trump's Proposed Tariff on Chinese Exports. *The Student Economic Review*, 31, 69-77.
- Seyidoğlu, H. (2009). *Uluslararası İktisat Teori ve Uygulama*. Güzem Can Yayınları: İstanbul.
- Şahinöz, A. (1992). ABD-AT Ticaret Savaşı Paylaşılmayan Dünya Tarım Pazarları. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (10), 9-16.
- Ünay, S. & Dilek, Ş. (2018). Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Analiz*, 228. 1-28.
- Yeldan, E. (2013). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi Bölüşüm, Birikim ve Büyüme*. İletişim Yayınları: İstanbul, 17. Baskı. 9.
- Yıldıztekin, A. (2001). *Lojistik Yönetiminin Tarihçesi*. 08.02.2001. Dünya Gazetesi. İstanbul.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/598112>.(18.10.2019)
https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=r0c8DwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT22&dq=k%C3%BCreselle%C5%9Fme&ots=Io5AMMeOct&sig=FkCcANuMpUsdaiSbG5wDrzr_y4Q&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.(18.10.2019).
<http://www.businessdictionary.com/definition/trade-war.html>.(19.10.2019).
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/556816>.(15.10.2019).
<http://www.aso.org.tr/site/files/pdf/asomedyay/2018kasimaralik.pdf>.(22.10.2019).
<https://goftlhub.io/effects-of-the-trade-war/>.(22.10.2019).
<https://www.reuters.com/article/usa-trade-transportation/trade-war-could-impede-u-s-transport-infrastructure-growth-fitch-idUSL1N1U70VV>.(02.11.2019).
<https://www.weforum.org/agenda/2019/09/us-china-trade-war-disrupting-services/>.(19.10.2019).
<https://www.borsagundem.com/haber/ticaret-savaslari-tasimaciligi-vurdu/1428182>.(31.10.2019).
https://setav.org/assets/uploads/2018/01/A228_.pdf.(01.11.2019).

<http://www.yesillojistikciler.com/haber/savasin-karisikligin-oldugu-yerde-ticaret-olmaz-ticaret-olmadan-da-lojistik-sektoru-buyuyemez-13094.html>.(25.10.2019).

<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2019/05/sektorel-bakis-2019-tasimacilik.pdf>.(20.10.2019).

SOCIAL AND HUMAN SCIENTIFIC

Ercan, Ö. (2020). "Markov Zincirleri Modellemesi İle Gençlerin Spor Ayakkabı Marka Tercihlerinin Belirlenmesi", R&S - Research Studies Anatolia Journal, Vol:3 Issue:2 ; pp: 131-141

Anahtar Kelimeler: Marka Bağlılığı, Marka Tercihi, Markov Zincirleri, Stokastik Süreçler

Keywords: Brand Loyalty, Brand Preference, Markov Chains, Stochastic Processes

Makale Türü Araştırma Makalesi

MARKOV ZİNCİRLERİ MODELLEMESİ İLE GENÇLERİN SPOR AYAKKABI MARKA TERCİHLERİNİN BELİRLENMESİ

Determination of Sports Shoes Preferences of Young People with Markov Chains Modeling

Özge ERCAN*

Geliş Tarihi / Arrived Date
22.02.2020

Kabul Tarihi / Accepted Date
06.04.2020

Yayınlanma Tarihi / Published Date
30.04.2020

ÖZ

Stokastik süreçlerin bir çeşidi olan Markov zincirleri önceden tahmin edilemeyen süreçlerde uygulanır. Markov zincirleri matematiksel bir modeldir. Ancak sosyal bilimlerde de pek çok alanda kullanılabilir. Bu çalışmada, genç tüketicilerin spor ayakkabı marka tercihleri belirlenmeye çalışılmıştır. Markov zincirleri analizi için Ankara ilinde yaşayan 14-19 yaş arası genç tüketiciler araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların, %47'si (N=102) erkek ve % 53'ü (N= 115) kadın olmak üzere toplam 217 katılımcı olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, Spor ayakkabısı için marka bağlılığı "0,4483" ile en yüksek Nike markasındadır. Aynı markayı tercih olasılıkları Adidas için %36,11, Reebok için %18,18 Skechers için %33,33, Puma için %14,29, New Balance için %11,11 olarak hesaplanmıştır. Uzun dönemde gençlerin spor ayakkabısı tercihlerinin; %33,02'sinin Nike, %30,47'sinin diğer markalar, %23,32'sinin Adidas, %4,42'sinin Puma, %3,72'sinin New Balance, %1,87'sinin Converse, %1,49'unun Skechers, %0,9'unun Reebok ve %0,8'inin Asics marka spor ayakkabısı olması beklenmektedir.

ABSTRACT

Markov chains, a kind of stochastic processes, are applied in unpredictable processes. As a mathematical model, it can be used in many fields in social sciences. The purpose of this study is to determine the sports shoe brand preferences of young consumers via this model. For the analysis of Markov chains, young consumers between the ages of 14-19 living in Ankara have been included in the study. A total of 217 participants include 47% (N = 102) men and 53% (N = 115) women. As a result of the research, brand loyalty for sports shoes is the highest Nike brand with "0.4483". The probabilities of choosing the same brand have been calculated as 36.11% for Adidas, 18.18% for Reebok, 33.33% for Skechers, 14.29% for Puma and 11.11% for New Balance. In the long term, the young people expectations of the preference for the sports shoes have been calculated via Markov chains model as 33.02% Nike, 30.47% other brands, 23.32% Adidas, 4.42% Puma, 3.72% New Balance, 1.87% Converse, 1.49% Skechers, 0.9% Reebok and 0.8% Asics sports shoes".

GİRİŞ

Günümüz pazarlama anlayışında müşterilerin satın alma kararlarında pek çok sosyal, psikolojik ve kişisel faktör etkili olmaktadır. Bu nedenle markalar, hızlı ve doğru kararlar alabilmek için müşterilere daha sistematik yaklaşmak durumundadır. Bu nedenle hangi sektörde olursa olsun markaların,

* Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, Spor Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, oercan@sinop.edu.tr, Sinop/TÜRKİYE

ETİK KURUL BİLGİLERİ

Kurul Adı : Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Tarih : 02.12.2019

Sayı : 56

rakiplerine karşı üstünlük sağlayabilmesi için model ve teknikleri uygulaması gerekmektedir. Markov zincirleri bu modellerden birisidir.

Markov zincirleri, şu anda gerçekleşen zaman içerisindeki bir olayın gelecek durumu hakkında olasılıklı bilgiler veren matematiksel bir modeldir. Biyoloji, fizik, kimya, bilgisayar bilimi ve operasyonel araştırmaların yanı sıra ekonomi, finans ve sosyal bilimlerdeki pek çok araştırmada da başarı ile kullanılmaktadır (Puterman, 2014).

Markov zincirleri; önceden kestirilemeyen ve değişimlerin kontrol edilemediği, belirsizlikten kaynaklı stokastik süreçlerin değerlendirilmesinde kullanılır. Diğer matematiksel yöntemlere göre kullanımı daha basittir. Çünkü çok sayıda teorik sonuç ve bu sonuçlarla ilişkili metriklerin sayısal olarak değerlendirilmesi için geliştirilen algoritmalara sahiptir (Sericola, 2013).

Pazarlama alanında da çok yaygın olmamakla birlikte markov zincirleri kullanılmaktadır. Uygulamada esneklik sağlama, özellikle müşterilerin marka bağlılığının tespit edilmesinde, markov zincirleri ile modelleme yapılması, müşteri geçişini ya da müşteriye elde tutma durumları için markov zincirlerinden yararlanılabilir ya da bir müşteriye veya bir olasılığa uygulanabilir (Pfeifer & Carraway, 2000).

Öte yandan genel pazarlama faaliyetlerinin bir parçası olan spor pazarlamasında spor giyim ciddi bir yer tutmaktadır. Spor giyim; spor veya fiziksel egzersizleri yapan sporcuların konforunu ve performansını arttırarak, sporcunun rahatlığı ve sakatlanma riskini azaltmak amacıyla üretilen giysilerdir. Cinsiyet, alt, üst ve iç giyim, aksesuar ve ekipmanlara kadar her bransa yönelik, çok geniş bir yelpazede ürünler piyasaya sunulmaktadır (Bramel, 2005).

Ancak günümüzde spor giyim, sportif ihtiyaçlara ek olarak, pek çok amaca hizmet etmektedir. Değişen yaşam tarzıyla insanların günlük yaşamlarında da bu konforlu giysileri tercih etmeleri, tüm dünyada sportif ürünlere olan talebi büyütme ve bu yöndeki harcamalar da artış göstermektedir (Ko., 2012; Dawes, 2009). Özellikle gençler arasında, gündelik kıyafet çizgilerinin değişmesi ve sporun modern insanların yaşam tarzlarında sosyal bir statü göstergesi olarak algılanması, spor giysileri üreten şirketlerin markalarının sert rekabetler yaşamasına da sebep olmaktadır (Su & Tong, 2015; Goven & Woodman, 2008; Ton & Hawley, 2009).

Spor giyim içerisindeki en büyük pay ise kuşkusuz spor ayakkabılarına aittir. Transparency Market Research, tüm dünyada spor ayakkabı sektörünün 2020 yılına kadar 220.2 milyar dolarlık dev bir sektör haline geleceğini belirtmektedir ve spor ayakkabı pazarındaki kadar iddialı bir büyümenin, moda dünyasının başka hiçbir alanında olmayacağını ifade etmektedir (<https://www.transparencymarketresearch.com>). Dolayısı ile söz konusu markalar, spor ayakkabıya olan yoğun talep sebebi ile müşterilerin hem zevklerine hem de tercihlerine göre hareket etmekte, onların spor ayakkabı marka tercihlerindeki beklentilerinin etkisi altında kalmaktadırlar. Son zamanlarda müşterilerin spor ayakkabı marka tercihleri pazardaki üretici ve tüketici, arz ve talep tahlillerini etkileyen önemli bir unsurdur. Müşterilerin, spor ayakkabılarına yoğun talepleri, markaların rakiplerinin önüne geçmesi için, spor ayakkabı koleksiyonlarını sürekli yenilemeye ve onları beklentileri karşılayacak moda tasarımlarına zorlamaktadır (Rubini, 2010).

Spor ayakkabılarının tasarımından, rahatlığına kadar özellikle gençlerin taleplerinin öncelikli değerlendirildiği bilinmektedir. Genç tüketicilerin satın alma konusunda daha cesur davrandıkları ve potansiyel yeni müşteriler oldukları düşünüldüğünde, spor ayakkabı markalarının genç tüketicilere yönelmesi tesadüf değildir (Akçay ve ark., 2012).

Öte yandan spor ayakkabı markaları, bir taraftan yeni müşteri edinmeye çalışırken diğer taraftan da var olan müşterilerini elde tutma çabasındadırlar. Yani müşterilerinin markalarını tercih etme sebeplerine göre devamlılığını sürdürmek zorundadır (Rhee & Johnson, 2012).

Bu nedenle kendilerinin ve rakiplerinin pazar araştırmalarını, sürekli takip etmek için küresel spor ayakkabısı pazarı türüne (yetişkin spor ayakkabısı ve çocuk spor ayakkabısı), dağıtım kanalına (mağaza tabanlı perakende ve mağaza dışı perakende) ve bölgeye göre detaylı analizler yaptırmaktadırlar. Böylece markalar, rakipleri karşısındaki konumlarını belirlemede ve

değerlendirmekte ve böylece gelecekte markanın karşısına çıkabilecek rakiplerinin olası hamlelerine karşı da önlem almaktadırlar (Lebrun ve ark., 2013).

ARAŞTIRMA

Araştırmanın Amacı

Araştırma Ankara'da ikamet eden 14-19 yaş arası genç tüketicilerden elde edilen veriler ile yürütülmüştür. Araştırmanın amacı; Ankara'da ikamet eden, 14-19 yaş arası genç katılımcıların spor ayakkabısı marka tercihlerinin belirlenmesi, marka bağlılıklarının tespiti, spor ayakkabı markalarının piyasa içerisindeki konumunun belirlenmesidir. Çalışmada 14-19 yaş arası gençlerin spor ayakkabısı satın alma niyetleri ile uzun dönemli satın alma davranışlarının markov zincirleri modellemesi ile tespit edilerek ilgili literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada; hâlihazırda gerçekleşen bir olayın gelecekteki durumu hakkında bilgi edinmeyi sağlayan matematiksel modellerden Markov zincirleri kullanılmıştır (Karayalçın, 1977). Durumlar ve dönemler arası geçiş olasılıkları Markov zincirleri ile tanımlanmıştır.

Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Anket Formu

Araştırmada amaçlı örneklem yönteminden ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada kullanılan temel ölçüt, Ankara ilinde yaşayan 14-19 yaş arası genç katılımcılardır. %47'si (N=102) erkek ve % 53'ü (N= 115) kadın olmak üzere toplam 217 katılımcıdan veri elde edilmiştir. Bu nedenle ilk önce 02.12.2019 tarih, 56 sayılı yazı ile Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır.

Çalışmada, veriler araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu yardımıyla toplanmıştır. Sorular hazırlanmadan önce ilgili literatür incelenmiş (Durmaz ve Yıldız, 2016; Lopez, ve Rodriguez, 2018). ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Daha sonra yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular hazırlanmıştır. 6 adet soru, Markov zincirleri modellemesine uygun olacak şekilde belirlenmiştir. Sorular katılımcıların spor ayakkabı marka tercihleri, marka bağlılıkları ve satın alma niyetleri ile ilgili düşüncelerini anlamaya yönelik tasarlanmıştır. Katılımcılara, hâlihazırda kullandıkları ile bir önceki kullandıkları spor ayakkabılarının markaları sorulmuş ve spor ayakkabılarını değiştirme sürelerini belirtmeleri istenmiştir. 14-19 yaş arasındaki katılımcılar arasında kullanılan 10 spor ayakkabı markası haricindeki markalar "diğer" kategorisinde ele alınmıştır. Katılımcılardan şimdi ve bir önceki dönemde "The North Face" marka spor ayakkabısı kullanımı bildirilmediği için markov analizi, 8 spor ayakkabı markası ve 1 diğer kategori olmak üzere toplam 9 kategoride yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler Ankara ilinde ikamet eden, 14-19 yaş arası genç tüketicilerle araştırma ekibi tarafından yapılan yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Görüşmeler notlar tutularak gerçekleştirilmiştir. Toplam 217 katılımcı ile görüşülmüştür. 217 katılımcının %41,9'nun (N=91) 6 aylık, %46,5'nin (N=101) 1 yıllık, %7,8'nin (N=17) 2 yıllık ve %3,8'nin ise (N=8) 3 yıl ve üzeri süre ile spor ayakkabı satın aldıkları belirlenmiştir. Katılımcıların %72,4'nün (N=157) yüz yüze, %2,3'nün (N= 5) online ve % 25,3'nün ise (N=55) hem yüz yüze hem de online alışveriş yaptıkları tespit edilmiştir.

Tablo 1'de bir önceki dönem ve içinde bulunulan dönemde kullanılan spor ayakkabı markası bilgileri yer almaktadır. Bu tablo yardımı ile oluşturulan ve bir önceki döneme göre marka değiştirme olasılıklarını gösteren geçiş matrisi Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Şimdiki ve Bir Önceki Kullanılan Spor Ayakkabı Markaları

		BU DÖNEM									
		Adidas	Reebok	Nike	Asics	Skechers	Puma	New Balance	Converse	Diğer	Toplam
GEÇEN DÖNEM	Adidas	13	0	12	0	0	1	3	0	7	36
	Reebok	2	2	2	0	0	2	0	0	3	11
	Nike	22	2	39	2	2	0	3	2	15	87
	Asics	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	Skechers	0	0	1	0	1	0	0	0	1	3
	Puma	2	0	1	0	0	1	0	0	3	7
	New Balance	3	0	3	0	0	0	1	0	2	9
	Converse	0	0	3	0	1	0	1	0	3	8
	Diğer	7	0	13	0	0	4	0	2	29	55
	Toplam	49	4	74	2	4	9	8	4	63	217

Tablo 1’de ilk sütun bir önceki dönemde kullanılan markaları, ilk satır ise hâlihazırda kullanılan markaları göstermektedir. Satırların sonundaki toplam değerler bir önceki dönemde ilgili satırdaki markanın kullanım frekansını göstermekte iken, sütunların altındaki toplam değerler ise hali hazırda ilgili sütundaki markanın kullanım frekansını göstermektedir. Bir yıllık bir dönem boyunca, bir spor ayakkabısından diğerine geçiş olasılıklarını gösteren geçiş matrisi (Tablo 2) aşağıda açıklandığı şekilde Markov zinciri şeklinde ifade edilebilir.

Stokastik Süreçler Teorisi ve Markov Zincirleri

Rastgele sonuçlar doğuran olaylar serisine Stokastik Süreç, rasgele değişkenlerin aldığı her bir değere ise durum denir. Rasgele değişkenlerin alabileceği değerlerin tümünü kapsayan S kümesi, durum uzayı olarak adlandırılır. Durum uzayı (S) sürekli veya kesikli (tamsayı) değerlerden oluşabilir. Durum uzayının aldığı değerlere göre $\{X_t\}$ süreci sürekli-durumlu stokastik süreç veya kesikli-durumlu stokastik süreç olarak adlandırılır. Zaman kümesi T sürekli değerler aldığı durumlarda $\{X_t\}$ süreci sürekli-zamanlı stokastik süreç; T tamsayı değerler aldığı durumlarda $(T=\{0,1,2,\dots\})$ ise, $\{X_t\}$ süreci kesikli-zamanlı stokastik süreç olarak adlandırılır (Winston ve Goldberg, 2004).

Sistemin şimdiki durumu ve geçmişte bulunduğu durumlar biliniyor olsun; buna göre sistemin gelecekteki durumunun koşullu olasılığı sadece şimdiki durumuna bağlı olup, geçmişteki durumlardan bağımsızdır ve bu özellik Markov özelliği olarak isimlendirilir (Winston ve Goldberg, 2004; Timor, 2001). Diğer bir ifadeyle, bütün durumlar ve zamanlar $(t=0,1,2,3,\dots)$ için,

$$P(X_{t+1} = it+1 | X_t = it, X_{t-1} = it-1, \dots, X_1 = i1, X_0 = i0) = P(X_{t+1} = it+1 | X_t = it) \text{’dir.} \quad (1)$$

Markov özelliğine sahip stokastik bir $\{X_t\}$ süreci, eşit ve kesikli zaman aralıklarıyla ifade ediliyorsa $(t=0,1,2,3,\dots)$, Markov zinciri olarak adlandırılır (Taha, 2000).

Stokastik süreçler teorisi, olasılık yasalarına uygun biçimde zaman veya uzayda gelişen sistemler ile alakalıdır. Bu teorinin uygulamaları, birçok bilim dalında kullanılmaktadır (Cox & Miller, 1996). Markov zinciri yaklaşımı, belirli stokastik sistemlerin kısa ve uzun dönemli davranışlarını incelemede kullanılır (Taha, 2000).

Geçiş Olasılık Matrisi

Sistemin herhangi bir dönemde i durumundan bir sonraki dönemde j durumuna geçme olasılığı p_{ij} ($P(X_{t+1}=j | X_t=i)=p_{ij}$) olarak gösterilir ve geçiş olasılığı olarak adlandırılır. k durumlu bir markov

Ayrıca Tablo 2’de sunulan matrisin köşegen değerleri spor ayakkabısı için markalara olan bağımlılığı göstermektedir. Bu bağlamda, diğer markalara göre marka bağıllığı “0,4483” ile en yüksek Nike markasında olduğu görülmektedir.

Tablo 2’ye göre aynı markayı tercih olasılıkları Adidas için %36,11, Reebok için %18,18 Skechers için %33,33, Puma için %14,29, New Balance için %11,11 olarak görülmektedir.

n-adımda Geçiş Olasılıkları

Markov zincirlerinde geçiş olasılıklarını zamanla değişmediği kabul edilir ve n-adım sonra geçiş olasılığı m zamanından bağımsızdır. Yani,

$$P(X_{m+n}=j/X_m=i) = P(X_n=j/X_0=i) = P_{ij}(n) \text{ dir} \quad (4)$$

ve genel olarak $P(n)=P(n-1).P=P.P(n-1)=P^n$ olarak gösterilir. Bu kapsamda, uygulamanın 4 dönem sonrası (4yıl) geçiş olasılık matrisi $P(4)=P(3).P=P.P(3)=P^4$ şeklinde gösterilebilir. Marka seçimlerinin 4 dönem sonraki geçiş olasılıkları örnek olarak Tablo 3’te gösterilmiştir. Tablo 3’te sunulan 4 dönemde geçiş matrisi (n-adımda geçiş matrisi), Tablo 2’deki geçiş olasılık matrisinin dördüncü kuvvetine eşittir. Örneğin, Tablo 3’deki $P(4)(\text{New Balance, Adidas})=0,2380$ değeri, başlangıçta geçiş olasılık değeri $P(1)(\text{New Balance, Adidas})=0,3333$ olan New Balance marka spor ayakkabısı kullanan katılımcının 4 dönem (4 yıl) sonra Adidas marka tercih etme olasılığının 0,2380 olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Marka Seçimlerinin 4 Dönem (4 Yıl) Sonraki Geçiş Olasılıkları

	Adidas	Reebok	Nike	Asics	Skechers	Puma	New Balance	Converse	Diğer
Adidas	0,2383	0,0095	0,3339	0,0078	0,0141	0,0429	0,0392	0,0181	0,2961
Reebok	0,2319	0,0094	0,3236	0,0071	0,0125	0,0463	0,0359	0,0190	0,3143
Nike	0,2360	0,0097	0,3322	0,0077	0,0156	0,0440	0,0381	0,0181	0,2985
Asics	0,2297	0,0071	0,3179	0,0065	0,0099	0,0456	0,0348	0,0198	0,3287
Skechers	0,2152	0,0093	0,3288	0,0076	0,0268	0,0443	0,0325	0,0195	0,3160
Puma	0,2311	0,0086	0,3269	0,0073	0,0131	0,0445	0,0364	0,0193	0,3128
New Balance	0,2380	0,0095	0,3339	0,0078	0,0142	0,0429	0,0391	0,0182	0,2963
Converse	0,2259	0,0093	0,3295	0,0076	0,0192	0,0445	0,0353	0,0191	0,3095
Diğer	0,2276	0,0087	0,3258	0,0073	0,0143	0,0455	0,0353	0,0195	0,3159

Denge Durumu

n-adım geçiş olasılıkları, uzun bir geçiş sürecinden sonra sabit bir değere yaklaşma eğilimindedir. Uzun bir geçiş sürecinden sonra olasılık değerleri kararlı bir hal alır (Winston ve Goldberg, 2004).

Bu çalışmadaki uygulamada, Tablo 4’de 10 dönemlik (10 yıllık) $P_{ij}(n)$ geçiş olasılıkları verilmiştir. Tablo 4 ve sonraki dönemlerin geçiş olasılıkları incelendiğinde, $P_{ij}(n)$ olasılıklarının 10 dönemden sonra dönem değiştikçe olasılık değişikliklerinin değişmediği görülmektedir. Tablo 4, yıllar arttıkça marka seçim olasılıklarının sabit bir değere doğru yaklaştığını göstermektedir. Örneğin, 5 yıl sonraki $P_5(\text{Nike, Adidas})$ hesaplandığında geçiş olasılığının 0,23325 olduğu bulunur. Tablo 4’de ise bu değer 10 yıl sonraki $P_{10}(\text{Nike, Adidas})$ geçiş olasılığı, 5’nci dönem değerine çok yakın olduğu (0,2333) görülmektedir. Ayrıca, Tablo 4’deki tüm satırların belirli bir sabit rakama doğru yaklaştığı (Adidas sütununun 0,2332 sabit rakamına, Reebok sütununun 0,0093 sabit rakamına yaklaştığı) ve denge durumuna geçtiği, diğer bir ifadeyle kararlı hale geldiği görülmektedir.

Tablo 4. Marka Seçimlerinin 10 Dönem (10 Yıl) Sonraki Geçiş Olasılıkları (Denge Durumu)

	Adidas	Reebok	Nike	Asics	Skechers	Puma	New Balance	Converse	Diğer
Adidas	0,2333	0,0093	0,3302	0,0076	0,0149	0,0442	0,0373	0,0187	0,3046
Reebok	0,2332	0,0093	0,3302	0,0076	0,0149	0,0442	0,0373	0,0187	0,3047
Nike	0,2333	0,0093	0,3302	0,0076	0,0149	0,0442	0,0373	0,0187	0,3046
Asics	0,2332	0,0093	0,3301	0,0076	0,0149	0,0442	0,0373	0,0187	0,3047
Skechers	0,2332	0,0093	0,3301	0,0076	0,0149	0,0442	0,0373	0,0187	0,3047
Puma	0,2332	0,0093	0,3302	0,0076	0,0149	0,0442	0,0373	0,0187	0,3047
New Balance	0,2333	0,0093	0,3302	0,0076	0,0149	0,0442	0,0373	0,0187	0,3046
Converse	0,2332	0,0093	0,3301	0,0076	0,0149	0,0442	0,0373	0,0187	0,3047
Diğer	0,2332	0,0093	0,3301	0,0076	0,0149	0,0442	0,0373	0,0187	0,3047

k durumlu ve n dönemli Ergodik bir Markov zincirinin geçiş matrisi olan P'nin uzun dönemli denge durumu olasılıkları aşağıdaki şekilde gösterilebilir (Winston ve Goldberg, 2004; Hillier ve Lieberman, 2001; Ross, 2000).

$$\lim_{n \rightarrow \infty} P^n = \begin{matrix} & \begin{matrix} 1 & 2 & \dots & k \end{matrix} \\ \begin{matrix} 1 \\ 2 \\ \vdots \\ k \end{matrix} & \begin{bmatrix} \pi_1 & \pi_2 & \dots & \pi_k \\ \pi_1 & \pi_2 & \dots & \pi_k \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ \pi_1 & \pi_2 & \dots & \pi_k \end{bmatrix} \end{matrix}$$

Şekil 2. Ergodik Bir Markov Zincirinin Geçiş Matrisi Olan P'nin Denge Durumu Olasılıkları

Bu durumda "i" başlangıç durumu için;

olur.

(5)

Yukarıdaki teoremlerin ışığında Tablo 4 incelendiğinde, dönemler arttıkça uzun dönemde sütunların değişmediği görülür. Diğer bir deyişle, uzun dönem geçişlerinden sonra ($n \rightarrow \infty$) markov zinciri marka seçimleri dengeye ulaşır ve "j" durumunda bulunma olasılığı (Π_j) başlangıç durumundan bağımsız olur. Kararlı olasılık olarak da adlandırılan bu olasılığa denge durumu olasılığı denir. Bu çalışmada, spor ayakkabı markalarının 10 yıl sonraki denge durumu olasılığı Tablo 5'de gösterildiği gibidir.

Tablo 5. Spor Ayakkabı Markalarının 10 Yıl Sonraki Denge Durumu (Kararlı) Olasılığı

Π_{Adidas}	=	0,233231
Π_{Reebok}	=	0,009275
Π_{Nike}	=	0,330147
Π_{Asics}	=	0,007589
$\Pi_{Skechers}$	=	0,014884
Π_{Puma}	=	0,044234
$\Pi_{New Balance}$	=	0,0372294
$\Pi_{Converse}$	=	0,018670
$\Pi_{Diğer}$	=	0,304675

Winston ve Goldberg (2004), geçiş matrisi için denge durumu olasılıklarını

$$p_{ij}^{(n+1)} \cong p_{ij}^{(n)} \cong \pi_j \quad (6)$$

şeklinde ifade etmişler ve

$$p_{ij}^{(n+1)} = \sum_{l=0}^k p_{il}^{(n)} p_{lj} \quad \text{ise} \quad \pi_j = \sum_{l=0}^k \pi_l p_{lj} \quad \text{ve} \quad \pi = \pi P \quad (7)$$

olduğunu göstermişlerdir. Bu denklem, modelin tek bir çözümünü elde edebilmek için; $P_{i1}^{(n)} + P_{i2}^{(n)} + \dots + P_{ik}^{(n)} = 1$ (8)

özelliği kullanılır ve n sonsuza gittikçe;

$$\pi_1 + \pi_2 + \pi_3 + \dots + \pi_k = 1 \text{ olur.} \quad (9)$$

Benzer şekilde, uygulamada 9 durum uzayından oluşan denge durumunun 10 dönem sonrasında (π Adidas + π Reebok + π Nike + π Asics + π Skechers + π Puma + π New Balance + π Converse + π Diğer = 1) 1 olduğu görülmektedir.

Ortalama İlk Geçiş Süreleri ve Ortalama Tekrarlanma Süreleri

Ergodik bir markov zincirinde $m_{ij} = i$ durumundan j durumuna ilk kez geçmek için gerekli geçiş süresi beklenen değeri ise; m_{ij} , i durumundan j durumuna ortalama ilk geçiş zamanı olarak isimlendirilir, P_{ij} olasılığı ile i durumdan j durumuna, P_{il} olasılığı ile i durumdan l durumuna geçilecektir. Bu durumda i 'den j durumuna ortalama geçiş süresi $l + m_{lj}$ olacaktır.

Katılımcıların bir spor ayakkabı markası yerine diğer bir spor ayakkabı markasını tercih etmeden önce ortalama ne kadar spor ayakkabısı satın alacağı (kaç dönem geçmesi gerektiği)

$$m_{ij} = p_{ij}(1) + \sum_{l \neq j} p_{il} + (1 + m_{lj}), \quad p_{ij} + \sum_{l \neq j} p_{il} = 1 \quad \text{ve} \quad m_{ij} = 1 + \sum_{l \neq j} p_{il} m_{lj} \quad (10)$$

(ortalama ilk geçiş zamanı) formülü ile bulunabilir.

$i=j$ olduğu zamanki m_{ii} değeri i durumunun ortalama tekrarlanma zamanıdır (sistem i durumunda iken tekrar i durumuna dönmek için geçecek dönem sayısı). Uygulamadaki ortalama tekrar zamanı ise,

$$m_{ii} = \frac{1}{\pi_i} \quad (11)$$

formülü ile bulunabilir ve i tercihinin tekrar i tercihi olması için gerekli ortalama geçiş zamanını verir. Bu kapsamda, katılımcıların bir spor ayakkabı markasından diğer bir spor ayakkabı markasına geçiş yapmadan ortalama kaç dönem geçmesi gerektiği (ne kadar spor ayakkabısı alması gerektiği) kolayca bulunabilir.

Örneğin, marka bağlılığı en yüksek olan "Nike"ı satın alan bir müşterinin tekrar "Nike"ı satın alması için gereken süre = olarak hesaplanabilirken; "Puma" kullanıcısı bir müşterinin, tekrar "Puma" tercih etmesi için gereken süre $m_{(puma,puma)} = \frac{1}{\pi_{puma}} = \frac{1}{0,044234} = 22,61$ olarak bulunur. Bu değerler söz

konusu spor ayakkabıları için ortalama beklenen ilk geçiş zamanlarıdır. Benzer şekilde tercih edilen bir markanın, her bir markaya geçişi için belirlenen ortalama ilk geçiş süreleri bulunabilir.

BULGULAR

Belirsizlikten kaynaklı stokastik süreçlerin gerek kısa dönemli gerekse uzun dönemli tahmin konusunda, etkin ve yaygın olarak kullanılan markov zincirleri analizinin kullanımı spor pazarlamasında pek yaygın değildir. Bu çalışmada 14-19 yaş arası katılımcıların spor ayakkabı marka tercih değişimleri markov zinciri ile modellenmiştir. Bu bağlamda, gençlerin spor ayakkabı tercihlerinden elde edilen verilerle; marka tercihlerinin dağılımları, marka değiştirme olasılıkları, marka bağlılıkları, markalara göre n-adım geçiş matrisleri ile hesaplanmıştır.

Bir yıllık bir dönem boyunca, bir spor ayakkabısından diğerine geçiş olasılıkları geçiş matrisi Markov zinciri şeklinde ifade edilerek Tablo 2’de sunulmuştur. Ayrıca, Tablo 2’de sunulan matrisin köşegen değerleri spor ayakkabısı için markalara olan bağımlılığı göstermektedir. Bu bağlamda, diğer markalara göre marka bağlılığı “0,4483” ile en yüksek Nike markasında olduğu görülmektedir. Aynı markayı tercih olasılıkları (marka bağımlılığı) Adidas için %36,11, Reebok için %18,18 Skechers için %33,33, Puma için %14,29, New Balance için %11,11 olduğu tespit edilmiştir.

Uzun dönemli hesaplamalar dikkate alındığında (Tablo 4), 10 Dönem (10 Yıl) sonunda geçiş matrisinin kararlı hale geldiği görülmüştür. Denge durumunda katılımcıların spor ayakkabı marka tercihlerinin %23,32’sinin Adidas, %0,93’ünün Reebok, %33,02’sinin Nike, %0,8’inin Asics, %1,5’inin Skechers, %4,4’ünün Puma, %3,7’sinin New Balance, %1,9’unun Converse, %30,47’sinin ise diğer markalar olması beklenmektedir.

Araştırmaya katılan ve Nike markasını tercih eden katılımcıların %44,83’ü yeni alacağı spor ayakkabısının yine Nike marka olacağını bildirmiştir. Ancak uzun dönemli denge durumu incelendiğinde, Nike spor ayakkabısını tercih eden katılımcıların olasılığı %33,01 olarak bulunmuştur. Bunun nedeni, katılımcılarda Nike için marka bağlılığı fazla olmasına rağmen, diğer marka kullanıcılarının Nike’i tercih oranlarının, Nike kullanıcılarının diğer marka tercih oranlarına göre daha az olmasıdır. Aynı durum, diğer spor ayakkabısı markaları için de söylenebilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada 14-19 yaş arası genç katılımcıların spor ayakkabı marka tercihleri, marka bağımlılıkları, spor ayakkabı markalarının piyasa içerisindeki konumları, gençlerin spor ayakkabı satın alma niyetleri ile uzun dönemli satın alma davranışları markov zincirleri ile modellenmiştir.

Yapılan çalışmada tespit edilen 1 yıllık eşit ve kesikli dönem aralığı, spor ayakkabı markalarının ürünlerini piyasaya sürme sıklığı olarak belirlenmiştir.

Markov zincirleri ile yapılan uzun dönemli geçiş süreleri ile ortalama tekrarlanma süreleri, katılımcıların hangi oranda diğer markaları tercih edeceklerini analiz ederek, spor ayakkabı markalarının kısa ve uzun vadeli pazarlama stratejilerine katkı sağlayacaktır.

Genç tüketicilerin hangi olasılıkla yeniden kendi markalarını, hangi olasılıkla farklı markaları tercih edeceklerinin bilinmesi ve müşterisi olmayan birisinin daha sonraki tercihlerinde kendi markalarını tercih ettiklerinin bilinmesi, spor ayakkabısı firmalarının gelecekteki pazar paylarının artırılması kapsamında pazarlama stratejisini belirlemesine katkı sağlayabilecektir.

Tablo 4’de uzun dönemli marka seçimlerinin denge durumları gösterilmiştir. Spor ayakkabısı firmaları tarafından marka geçiş olasılıkları değiştirilerek (kampanyalar, indirimler, reklamlar vb.) uzun dönemde daha yüksek beklenen gelire sahip olma stratejileri geliştirilebilir.

Araştırma sonucunda spor ayakkabı markalarının, tüketicileri kazanabilmeleri, marka bağlılıklarını arttırabilmeleri ve bu sayede yüksek pazar payına sahip olabilmeleri için matematiksel çözüm alternatiflerinin olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçay, O., Sable, P., & Dalgin, M. H. (2012). The importance of color in product choice among young Hispanic, Caucasian, and African-American groups in the USA. *International Journal of Business and Social Science*, 3(6).
- Bramel, S. (2005). Key Trends in Sportswear Design. In *Textiles in Sport* (pp. 25-43). Woodhead Publishing.
- Cox, D. R., & Miller, H. D. (1996). *Stochastic processes*. Chapman and Hall, London.
- Dawes, J. (2009). Brand Loyalty in The UK Sportswear Market. *International Journal of Market Research*, 51(4).
- Durmaz, Y., & Yildiz, B. (2016). The Impacts Of Social Environment And Individual Factors Of Young Adult Consumers On Brand Loyalty.
- Govan, J.B., & Woodman, H.B. (2008). Sneakers and Street Culture: A Postcolonial Analysis of Marginalized Cultural Consumption. *Consumption, Markets and Culture*, 11(2), 93-112.
- Hillier, S. Frederick, Gerald J. Lieberman (2001), *Introduction to Operations Research*, 7th. Edition. McGraw-Hill, New York.
- Ko, E., Taylor, C. R., Sung, H., Lee, J., Wagner, U., Navarro, D. M. C., & Wang, F. (2012). Global marketing segmentation usefulness in the Sportswear Industry. *Journal of Business Research*, 65(11), 1565-1575.
- Lebrun, A. M., Souchet, L., & Bouchet, P. (2013). Social Representations and Brand Positioning in The Sporting Goods Market. *European Sport Management Quarterly*, 13(3), 358-379.
- Lopez, A. ve Rodriguez, R. (2018), "Çocuklar ve markaları: genç tüketicilerin markalarla ilişkisi", *Journal of Consumer Marketing*, 35 (2), 130-142.
- Pfeifer, P. E., & Carraway, R. L. (2000). Modeling customer relationships as Markov chains. *Journal of interactive marketing*, 14(2), 43-55.
- Puterman, M. L. (2014). *Markov Decision Processes.: Discrete Stochastic Dynamic Programming*. John Wiley & Sons Inc.
- Rhee, J. & Johnson, K. (2012), "Investigating relationships between adolescents' liking for an apparel brand and brand self congruency", *Young Consumers*, Vol. 13 No. 1, pp. 74-85.
- Ross, Sheldon M. (2000), *Introduction to Probability Models*, Seventh Edition, Academic Press, United States of America.
- Rubini, A. (2010). Role of Brand in Consumer Behavior: Case How Sneakers Have Turned into Status Symbols.
- Sericola, B., (2013). *Markov Chains- Theory, Algorithms and Applications*, John Wiley & Sons Inc.
- Su, J., & Tong, X. (2015). Brand Personality and Brand Equity: Evidence From The Sportswear Industry. *Journal of Product & Brand Management*, 24(2), 124-133.
- Taha, H. A. (2000). *Yöneylem Araştırması*, (Çeviri: ŞA Baray ve Ş. Esnaf) Literatür Yayıncılık.
- Timor, Mehpare (2001), *Yöneylem Araştırması ve İşletmecilik Uygulamaları*, İstanbul Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü, İşletme Fakültesi Yayın No:280, İstanbul.
- Tong, X., & Hawley, J. M. (2009). Measuring Customer-Based Brand Equity: Empirical Evidence From The Sportswear Market in China. *Journal of Product & Brand Management*, 18(4), 262-271.

Winston, W. L., & Goldberg, J. B. (2004). Operations Research: Applications and Algorithms. Belmonte Calif Calif: Thomson/Brooks/Cole.

SOCIAL AND HUMAN SCIENTIFIC

Yiğit, C. & Gürel, S. (2020). "Morgenthau, Tutucu Aktör ve Düzensiz Göç: Türkiye'nin Ortadoğu Stratejisinin Göç Alan Ülke Olmasıyla İlişkisi", R&S - Research Studies Anatolia Journal, Vol:3 Issue:2 ; pp: 142-155

Anahtar Kelimeler: Düzensiz Göç, Realizm, Hans Morgenthau, İmparatorluk Bilinci. **Keywords:** Irregular Migration, Realism, Hans Morgenthau, Imperial Consciousness.

Makale Türü Araştırma Makalesi

MORGENTHAU, TUTUCU AKTÖR VE DÜZENSİZ GÖÇ: TÜRKİYE'NİN ORTADOĞU STRATEJİSİNİN GÖÇ ALAN ÜLKE OLMASIYLA İLİŞKİSİ

Morgenthau, Holder Actor and Irregular Migration: Turkey's The Middle East Strategy and Its Relations to Being a Receiving Country

Celil YİĞİT¹

Seda GÜREL²

Geliş Tarihi / Arrived Date
24.02.2020

Kabul Tarihi / Accepted Date
25.04.2020

Yayınlanma Tarihi / Published Date
30.04.2020

ÖZ

Uluslararası ilişkiler teorilerinin göç meselesine ilgisiz kalışı, bu alanda büyük bir boşluk doğurmaktadır. Hazırlanan bu çalışma bahsi geçen alana uluslararası ilişkiler teorileri çerçevesinde bir giriş niteliği taşımaktadır. Bu çalışma Türkiye'nin son on yılda almış olduğu göçleri teorik ve tarihi perspektiflerden açıklamaya çalışmaktadır. Öncelikle, Türkiye'nin son on yılda almış olduğu göçlerin Realist paradigmadaki Hans Morgenthau'nun tutuculuk kavramı üzerinden açıklanması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, Türkiye'nin 2008 yılından itibaren bölgesinde tutucu aktör rolünü üstlendiği ve bu siyasetin bölgedeki zorunlu göç hareketlerinin Türkiye'ye doğru yönelmesini sağladığı iddia edilmektedir. Türkiye'nin tutuculuğuna örnek olarak bölgesindeki krizlere ve bu krizlere karşı izlediği siyasete yer verilecektir. Ardından, Türkiye'nin tarihsel olarak çevresiyle sosyo-kültürel bir bağının olduğundan bahsedilecektir. Bu bağın imparatorluk bilinciyle birleşmesinin Türkiye'nin bölgeyi daha yakından izlemesine ve etkinlik alanını Ortadoğu'ya doğru genişletmesine olanak sağladığı da iddia edilecektir. Sonuç olarak çalışmada, hükümet ideolojileri, lider perspektifleri ve göç alımındaki coğrafi konum gibi faktörler bilimsellik açısından görmezden gelinirken; mesele özgün bir teorik yaklaşımla incelenmeye çalışılmaktadır.

ABSTRACT

The obliviousness of the international relations theories to the field of migration creates a huge gap in this literature. This study has the characteristics of an introduction to this field in the context of international relations theories. In this direction, this study aims to explain the migration flow to Turkey in the last decade in the line with a theoretical and historical perspective. First of all, this study will aim to examine migration flow to Turkey accordingly Hans Morgenthau's holder/balancer concept in Realist paradigm. So, in this research it is claimed that Turkey became a holder actor after 2008 and this holder role changes the route of migration flows to Turkey. In order to test the hypothesis, some examples about Turkish attitudes toward regional crises will be presented. Secondly, this study will mention about Turkey's deep sociocultural bonds with its region. It will also be asserted that when this bond is combined with imperial consciousness of Turkey, it makes Turkey closer to the region and provides an opportunity to expand its area of influence to the Middle East. On the other hand, in this study, factors such as government ideologies, leader perspectives, geographical locations are overlooked and the issue has been tried to be scrutinised in order to be a unique scientific and theoretical approach.

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, celil_y@hotmail.com, İstanbul/TÜRKİYE

² Arş. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, sedagurel9@gmail.com, İstanbul/TÜRKİYE

GİRİŞ

Türkiye göç konusunda neden açık kapı politikası izlemektedir? Çeşitli sebeplerle göç etmek durumunda kalan insanlar, coğrafi koşullar dışında, neden daha çok Türkiye'yi tercih etmekteledir? Bu soruların cevaplarını uluslararası ilişkilerin kuramsal altyapılarında aramak mümkündür. Öyle ki hala devletler uluslararası siyasetin ana aktörleri ve en önemli parçaları olarak görülmektedir. Göç konusu ise uluslararası siyasetin bu ana aktörlerinin önemli meselelerinden biri halindedir. Sadece bugün için değil, Kavimler Göçü de dâhil olmak üzere bilinen bütün büyük göç hareketleri devletlerin siyasetlerine tesir etmiş, ya devletleri dönüştürmüş, ya da devletler bu göç hareketleri neticesinde dış politikalarını değiştirmek zorunda kalmıştır.

Göç konusu sosyal bilimler literatüründe siyaset biliminden eğitim bilimlerine kadar geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Uluslararası ilişkiler çalışmaları, bilhassa güvenlik çalışmaları ise daha çok savaşlar ve istikrar üzerine yoğunlaştığı için göç meselesini de bunların birer semptomu veya sonucu olarak görmektedir (Koser, 2005; Wohlfeld, 2014; Zogata-Kusz, 2012: 6; Faist, 2006: 104). Yine bu güvenlik çalışmalarında göçün milli güvenliğe bir tehdit olarak görülüyor olduğundan ve özellikle de önlenmesi gereken bir durum olduğu kanısının hâkim olduğundan bahsedilmektedir (Betts, 2009: 62; Castles, 2003: 16).

Güvenlik çalışmaları göç meselesinde; genel olarak bölgesel savaşlar, iç savaşlar, ekonomik sorunlar ve istikrarsızlık gibi nedenlere odaklanıp, göçün devletler tarafından bir tehdit olarak görüldüğünden bahsetmektedir (Weiner, 1992). Elinizdeki bu çalışma ise, Türkiye'nin büyük miktarda göç almasında³ kendi rızası ve isteği olduğunu, diğer bir deyişle planlı-programlı bir siyasetin parçası olduğunu ileri sürerek bu durumu Türkiye'nin bölgede üstlendiği rol ile açıklamaya çalışacaktır. Böylelikle bu kuramsal güvenlik çalışmasında göç meselesi, devletler için bir tehdit değil, aksine devletlerin etki alanlarını genişletmek için kullandıkları olumlu bir durum olarak anlatılmaya çalışılacaktır. Aynı şekilde, Türkiye'nin büyük miktarlarda göç almasına rağmen bunu bir güvenlik yahut güvenikleştirme meselesine dönüştürmemiş oluşu⁴ da çalışmanın temellendirileceği özgün teorik perspektife dayandırılacaktır. Bu teorik perspektife göre Türkiye yaklaşık son on yılda bölgesinde tutucu-dengeleyici rolünü üstlenmekte ve Ortadoğu'daki hâlihazırdaki düzeni kendi lehine değiştirmeye çalışan aktörlerin karşısında saf tutmaktadır.

Nitekim çalışma, Türkiye'nin böyle bir dönemde tutuculuk-dengeleyicilik stratejisini analiz etmeyi, bu stratejiyi veya üstlenilen rolü de "Türkiye'nin diğer aktörlere nazaran daha fazla göç almasına sebebiyet verdiği" hipoteziyle test etmeyi ve dolayısıyla yukarıda sıralanan araştırma sorularını cevaplamayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda çalışma, tutucu aktör veya tutuculuk kavramlarını temel alarak Türkiye'nin izlediği stratejiyi yahut üstlendiği rolü açıklamaya çalışacaktır.

Bu çalışmada ilk olarak tutuculuk kavramı üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Bu değerlendirmede tutuculuğun ne olduğuna ve uluslararası ilişkiler çalışmalarındaki yerine değinilecektir. İkinci bölümde tutuculuk rolünün Türkiye'ye uygunluğu tartışmaya açılacaktır. Yine aynı bölümde Türkiye'nin tutucu rolü üstlendiği bölgenin sınırları çizilecektir. Üçüncü bölüm Türkiye'nin tutucu rolünü, ilk olarak somut güç unsurlarının kullanıldığı örnekler ve Türkiye'nin dış politikasında izlediği strateji ve üstlendiği rol çerçevesinde gerçekleşen olaylar/krizler çerçevesinde anlatmaya çalışacaktır. Bir diğer alt başlıkta ise Türkiye'nin tutuculuk rolünü tarihinden gelen bir birikim sayesinde üstlendiğini bunu da soyut güç unsurlarıyla ve Türkiye'nin çizdiği imaj çerçevesinde açıklamaya gayret gösterecektir. Aynı bölümün sonunda ise çalışmanın hipotezine vurgu yapılarak Türkiye'nin aldığı yüksek miktardaki göçlerin tutucu rolüyle bir bağlantısının olup olmadığı tartışmaya açılacaktır. Nihayetinde çalışma genel bir değerlendirme ve sonuç kısmıyla bitirilecektir.

³ Türkiye'nin Suriye kaynaklı aldığı göçlerin toplu bir değerlendirmesi için bkzn. (Betts ve diğerleri, 2017: 19-27)

⁴ Burada bahsedilen "Türkiye'nin güvenlik yahut güvenikleştirme meselesine dönüştürmemiş oluşu" iddiası, görece bir bakış açısı çerçevesinde AB ülkelerinin mültecilere karşı izlediği politikayla karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Öte yandan yine Türkiye'nin Suriye'deki Fırat Kalkanı'yla başlattığı operasyonlardan itibaren kendi sınırlarına doğru akın eden göçmenleri daha çok bu operasyonlar neticesinde kontrol ettiği bölgelerde insani güvenlik odaklı koruma altına aldığı gözlemlenmektedir. Detaylı bir çalışma için bkzn. (Aybet ve diğerleri, 2018).

TUTUCULUK ÜZERİNE⁵

Uluslararası siyasetin istikrarını yahut istikrarsızlığını sistemler üzerinden açıklamaya çalışan birçok çalışma mevcuttur⁶. Ancak doğrudan sistem içindeki bir aktörün davranışlarıyla açıklanmasına veya uluslararası siyasetin istikrarı için belirli bir aktörün, yine belirli bir şekilde davranması gerekliliğine ilk olarak Hans Morgenthau'da rastlanmaktadır (1948). Hem Morgenthau'da hem de 1970'lere kadar yapılan birçok çalışmada "sistemin devamı ve sürdürülebilirliği, diğer bir deyişle istikrarı için bir aktörün tutucu rolü üstlenmesi gerektiği" iddiası savunulmaktadır (Sheehan, 1989). Günümüzde de Hegemonik İstikrar Teorisyenleri aynı doğrultuda uluslararası siyasetin 21. yüzyılda istikrarlı bir şekilde devam edebilmesi için ABD'nin uluslararası siyasetin başat aktörü olarak kalması gerektiğini iddia etmektedir (Ikenberry, 2018). Fakat Morgenthau ve ardılarının, Hegemonik İstikrar Teorisyenlerinden asıl farkı; dengenin kurulması yahut dengenin muhafazasıdır. Diğer bir deyişle, sistem içerisinde tutucu bir aktörün bulunması ve diğerleriyle arada bir denge oluşturması için uluslararası siyasette ikiden fazla aktörün bulunması gerekmektedir.

Tutuculuk kavramı, yukarıda da bahsedildiği üzere, ilk olarak Realist uluslararası ilişkiler teorisinin kurucularından sayılan Morgenthau tarafından kavramlaştırılmıştır (1948: 142). Morgenthau "tutucu", "dengenin tutucusu" veya "dengeleyici"⁷ olarak kavramı kullanmıştır⁸ ve daha çok 16. yüzyıl Venedik'i ve 18. yüzyılın sonlarından 19. yüzyılın sonuna kadar ki Britanya'nın bu rolü üstlendiğini iddia etmektedir. Ancak 16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu da Kıta Avrupa'sında dengenin sağlanması için tutucu rolünü üstlenmek durumunda kalmıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde Fransa'nın Habsburg'lara karşı destekleniyor olması da bir tutuculuk örneğidir. Morgenthau için tutuculuk dengenin sağlanması için üstlenilen rolü ifade etmektedir. Burada bu rolü üstlenen aktör için amaç ise sistemin devamı, diğer bir deyişle, revizyonist aktörlerin önüne geçilmesidir.

Tutuculuk, geniş çerçevede düşünüldüğünde bir bakıma dengeleme siyasetinin de bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin büyük bir gücün saldırgan politikaları karşısında önlerinde iki yol bulunmaktadır. Ya onu dengeleyecekler ya da saldırgan devletin peşine takılarak saldırganlıkla elde edilecek olası kazanımlardan pay alacaklardır (Walt, 1987: 147). Peki, devletler genellikle hangi yolu izlemektedir? Kenneth Waltz'a (1979: 126) göre devletler güvenliklerine odaklandıklarından ve mutlak kazanç yerine görece kazanç peşinde koştuklarından dengeleme siyaseti onların politikalarının temelinde yer alacaktır. Randall Schweller (1994) ise bazı devletlerin tabiatları gereği genellikle mutlak kazanç peşinde koştuğunu, dolayısıyla da bir diğer gücün peşine takılmanın devletlerarasında daha sık görülen bir durum olduğunu dile getirmektedir. Fakat birbirine yakın güçlerde olan devletlerarasında izlenen yol genellikle dengeleme üzerine kurulu olmaktadır. Bunun en önemli örneği Soğuk Savaş'ta yaşanmıştır. Birbirine yakın güçteki iki devletten biri diğerinin peşine takılarak daha büyük pay elde etmek yerine karşılıklı dengelemeye gitmiştir. Zira devletler bir müddet sonra sıranın kendilerine geleceğinden endişe duydıklarından söz konusu aktörün önüne geçmeye çalışmaktadır. Öte yandan güçler arasında büyük bir fark olduğunda veya güvenlik riski az olduğu durumlarda ise peşine takılma siyaseti bazı örneklerde görülebilmektedir. ABD'nin 2003'teki Irak müdahalesinde İngiltere'nin ABD'nin yanında yer alması bu duruma örnek teşkil etmektedir. Çünkü hem ABD ve İngiltere arasında büyük bir güç farkı bulunmaktadır, hem de İngiltere, Irak müdahalesinden sonra ABD tarafından gelebilecek bir tehdide uzaktadır. Dolayısıyla bir taraftan güçler arasındaki mesafenin azlığı⁹, diğer taraftan da güvenlik sorunu hesaba katıldığında Ortadoğu'daki devletlerin birbirlerine karşı

⁵ Bu çalışma, Hans Morgenthau'nun teorisini geliştirdiği Klasik Realizm'in bütün varsayımlarını ve iddialarını temel alan bir makale değildir. Bu çalışma, sadece Morgenthau'dan "tutuculuk" kavramını ödünç almış, yorumlamış ve onun üzerinden çalışmanın nedensellik ağını kurmayı hedeflemiştir. Bu sebeptendir ki Klasik Realizm'in diğer varsayımları ve hipotezleri bu çalışmanın ilgi alanına girmemektedir.

⁶ *Tek kutupluluk* için bkz. (Wohlforth, 1999). *Çift kutupluluk* için bkz. (Waltz, 1964). *Çok kutupluluk* için bkz. (Deutsch & Singer, 1964)

⁷ Çalışmada orijinal diliyle *Holder*, "*Holder of the balance*" veya "*Balancer*" olarak geçmektedir.

⁸ Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında kavram "tutucu" olarak kullanılacaktır.

⁹ Bknz. Tablo 1.

geliştirdikleri temel politikanın peşine takılmaktan ziyade dengeleme olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.

Tutucu aktörü sistem içerisindeki diğer aktörlerden ayıran materyalist yahut normatif açıdan incelenebilecek özellikleri bulunmaktadır¹⁰. Bunlardan ilk olarak, tutucunun yukarıda da bahsedildiği üzere sistemin devamından yana olması gerekmektedir (Morgenthau, 1948: 143). Sistemin şartlarından en fazla faydalanan aktör kendisi olduğundan sistemin devam etmesini amaçlamalıdır. İkinci olarak, imkânların dağılımı oranında belirli bir sert güç ağırlığına sahip olmalıdır (Morgenthau, 1948: 143). Diğer bir deyişle, sistem içerisindeki diğer aktörlerle mukayese edildiğinde onlarla hemen hemen aynı ya da biraz daha fazla bir güce sahip olmalıdır. Yani sistem içerisindeki bir büyük güç olmalıdır, caydırıcılığı kullanabilmelidir veya onun bulunduğu taraf güç mücadelesinin de sonucunu tayin eden taraf olmalıdır. Üçüncü olarak, 19. yüzyıl Britanya'sının devlet adamı Lord Palmerston'un da dediği gibi: *"Bizlerin (Britanya'nın) kalıcı dostları veya ebedi düşmanları olamaz. Kalıcı ve ebedi olanlar; yalnızca çıkarlarımızdır"* (Heath, 1969: 39). Bu doğrultuda, tutucu aktörün kalıcı bir şekilde olası bir ihtilaftaki taraflardan biri olmamalıdır. Uzun süre bir aktörle düşmanlığını sürdürmemeli ve ihtilafta olan aktörler arasında da uzun süreli taraf tutmamalıdır (Morgenthau, 1948: 143). Böylelikle, sistem içerisinde kamplaşmaya da mahal vermemelidir. Dördüncü olarak, kendisi dışında gelişen ihtilaflarda, çatışmalarda, savaşlarda; yani güç mücadelelerinde, ağırlığını daima görece daha zayıf aktörden yana kullanmalı ve onu desteklemelidir (Morgenthau, 1948: 143). Örneğin, sistem içerisinde A, B ve C aktörlerinin bulunduğunu varsayalım. Aktör A'nın tutucu aktör olduğunu; aktör B'nin, aktör C'den görece daha güçlü olduğunu ve aralarında bir savaşın başladığını farz edelim. Bu durumda tutucu aktör olan A, C'nin yanında yer alarak B'yi dengelemeye çalışacaktır. Çünkü B zamanında dengelenmezse daha fazla güçlenecek ve sıra nihayetinde A'ya gelecektir. Bu duruma en güzel örnek, Britanya'nın 19. yüzyılın son çeyreğine kadar Çarlık Rusya'sının karşısında Osmanlı Devleti'nin yanında yer almasıdır. Beşinci olarak, dış politikada kararlı adımlar atabilmek için istikrarlı bir iç siyasete sahip olmalıdır¹¹. Bu durum, tutucu aktörün; bir taraftan daha rahat dış politika manevraları yapabilmesini sağlarken, diğer taraftan da kendisini bir cazibe merkezine dönüştürmekte ve uluslararası ilişkilerde de etki alanı içerisinde sözünün dinlenmesine olanak sağlamaktadır. Altıncı ve sonuncusu, kendi ürettiği değerlere, büyük devlet yahut imparatorluk bilincine sahip bir kurumsal yapıya sahip olması, etki alanındaki bölgeyle tarihsel yahut sosyolojik bağları bulunmalı ve bunu diğer aktörlerin kamuoylarına kabul ettirebiliyor olmalıdır.

Devletler amaçları için çeşitli enstrümanlar kullanmaktadır. Bir taraftan askeri ve ekonomik güçleri gibi materyal araçlarla hedeflerine odaklanırken, diğer taraftan da daha soyut ama yine materyal faktörlerden beslenen tarihi sosyolojik ve kültürel değerler gibi enstrümanları devreye koymaktadır. Bir tutucu aktörün temel amacı daha önce de bahsedildiği üzere sistemin devamı ve istikrarın korunmasıdır. Nitekim tutucu aktör de istikrarın korunması için hem materyalist, hem de normatif/soyut enstrümanlarını kullanabilmektedir.

Yukarıda sıralanan tutucu aktör olma özelliklerinin doğal sonucu olarak çalışmanın ana sorunsalıyla da bağlantılı olarak, insan hareketliliklerinin hedef noktası olma ve göç alma durumu karşımıza çıkmaktadır. Peki, sistem içerisinde sergilediği davranışlarla tutuculuk rolüne sahip olan aktörün çok sayıda düzenli/düzensiz göç alıyor olmasıyla nasıl bir bağlantı kurulabilir?

TUTUCULUK VE GÖÇ

İnsanların, ister bireysel, isterse büyük gruplar halinde olsun buldukları yerden başka bir yere doğru hareket etmelerinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bunları; ekonomik, siyasi, coğrafi/iklimsel, güvenlik ve toplumsal sebepler olarak temel başlıklar halinde sıralanabilmektedir¹². Bu yüzden yukarıda zikredilen sorunun cevabını vermeye çalışırken de hem materyalist, hem de soyut

¹⁰ Tutucu aktörün özellikleri için tek başına Morgenthau'dan alıntı yapılmamış, tutuculuk kavramı yorumlanarak bazı maddeler ve özellikler eklenmiştir.

¹¹ Materyal güç parametreleri için bkz. (Waltz, 1979: 131)

¹² Detaylı bir çalışma için bkz. (Castles ve diğerleri, 2014).

açıklamalarla desteklemek uygun olacaktır. Ayrıca cevabın daha doyurucu olması açısından Morgenthau'nun tutuculuğu açıklarken kullandığı Britanya örneğini burada da kullanmak mümkündür.

Tutucu aktörün özelliklerinden biri önemli bir miktarda güce sahip olmasıdır. Bu doğrultuda bir aktörün güç ve kapasitesini artırması ve buna bağlı olarak da etkinlik alanını genişletmesi beraberinde göçler için bir çekim merkezi olmasını da getirmektedir. Güç kavramının bir taraftan ekonomik ve ekonomik kalkınma boyutu bulunurken (Carr, 1946: 113-132; Aron, 2003: 12) ve bu durum da yeni iş olanakları oluştururken, diğer taraftan da sınırlar içerisinde istikrarın tesisi ile doğrudan ilintilidir. İnsanlar da büyük çoğunlukla daha rahat edecekleri yerleri tercih edecekleri için daima huzur, refah ve güvenliğin olduğu bölgelere doğru göç etmektedir. Bu sebeptendir ki insanlık tarihi boyunca sözgelimi iki siyasi oluşum arasındaki göçler, daima görece daha büyük güce doğru olmuştur.

Bir diğer özellik olan tutucu aktörün kalıcı dostluklara veya düşmanlıklara sahip olmayışı, diğer halklardaki tutucu aktör algısını da belirlemektedir. Bu doğrultuda tutucunun kendini sevdiremiyor olsa da kendinden nefret de ettirmeyeceği sonucu çıkmaktadır. Bu yaklaşıma Realizmin temel metinlerinden biri olan Niccolo Machiavelli'nin Prens'inde de (1955: 66-67) rastlanmaktadır. Her ne kadar göç sürecinin başında söz konusu eyleme başlayan insanlar tutucunun tebaasından olmasa da, tutucunun nefret edilmiyor oluşu tutucuya doğru göç için önemli bir kıstas olmaktadır. Britanya'ya yönelik olan büyük göçler de 1. Dünya Savaşından önce başlamıştır (Sharma, 2012: 120). Sadece Britanya'nın kolonilerinden değil, Kıta Avrupa'sının her noktasından adaya doğru göçler yaşanmıştır¹³. Ancak 20. yüzyılın başlarında Britanya ne zaman tutuculuk özelliğini yitirmiş ve artık savaşlar ve güç mücadelelerinde taraf olmaya başlamış, Britanya anakarasından görece daha istikrarlı olan imparatorluğun dominyonlarına doğru göçler başlamıştır (Glazebrook, 1934: 437). Ancak göçmenler yine de imparatorlukla bağlarını bir şekilde devam ettirmiştir.

Tutucu aktörün imparatorluk bilinciyle oluşturduğu kurumsal yapı da göç için kendisini cazibe merkezi haline getirmektedir. Aynı şekilde bu imparatorluk bilinci idarenin kolaylaşması için görece bir hoşgörü sistemi oluşturmaktadır. Bulunduğu ülkelerde çeşitli güvenlik sorunlarıyla karşılaşan insanların kitleler halinde göç etmek zorunda kalabildikleri görülmektedir. Böyle bir durumda tutucu aktör genellikle açık kapı politikası izlemektedir. 16. yüzyılda İspanyollardan kaçan Arap ve Yahudilerin Osmanlı tarafından himaye edilmesi, 17. yüzyılda Fransa'dan kaçan Hugenotlar'ın (Protestanlar), yine Fransa'nın yayılmacı politikasından kaçan Ren bölgesindeki Almanların, 19. yüzyılda Ruslardan kaçan Yahudilerin Britanya'ya sığınması İmparatorluk kültürünün ve dolayısıyla izlenen açık kapı politikalarının eserleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Yukarıda anlatılanlara ilaveten, 17. yüzyılın sonlarından itibaren Britanya'nın Avrupa'daki diğer aktörlere nazaran daha istikrarlı bir iç siyasete sahip olması, diğer bir deyişle devrimlere, darbelere veya iç savaşlara görece daha dayanıklı olması veya söz konusu tarihten itibaren daha az rastlanıyor olması Britanya'yı göç etmek için bir hedef konumuna dönüştürmüştür. Sonuç olarak hem içeride, hem de dışarıda istikrar peşinde koşan aktör daima bir göç varış noktası haline dönüşmektedir.

Türkiye Tutucu Aktör mü?

Şimdiye kadar kime tutucu aktör deneceği, tutucu aktörün özelliklerinin neler olduğu ve göç hususunda bunun nasıl bir etkisi olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Bu başlık ise tutuculuğun Türkiye özelinde değerlendirilmesine ayrılmıştır. Elbette Türkiye'nin 18. ve 19. yüzyıllar Britanya'sının o dönemki konumuna benzer bir oranda bir büyük güç olduğunu söylemek zor gözükmemektedir. Lakin Ortadoğu, uluslararası siyasetin bir alt-sistemi¹⁴ olarak düşünülürse, bölge aktörleri arasındaki büyük güçlerden birinin de Türkiye olduğu iddia edebilmektedir.

ABD'nin "üstünlük"(primacy) Grand Stratejisinden, daha ılıman ve kendini daha geri plana atmaya çalışan bir forma doğru değiştirdiğinden bahsedilmektedir. Bunlar farklı şekillerde ifade edilse de

¹³ Elbette bu durumun altında yatan sebeplerden biri de sanayi devriminin yarattığı iş gücü fırsatlarıdır. Ancak daha önce de açıklandığı gibi bir aktörün güçlü oluşu onu cazibe merkezine dönüştürürken, ekonomik kalkınma da bir aktörü güçlü yapan faktörlerden biridir.

¹⁴ Alt-sistemler kavramı ilk olarak Michael Brecher (1963) tarafından uluslararası ilişkiler literatüründe kullanılmaya başlanmıştır.

benzer tabiattaki stratejilerdir. Nitekim Barry Posen'ın *Restraint: Kısıtlama* (2014), Christopher Layne'in *Lock in: Kilitleme* (2018) ve John Ikenberry'nin *Freezing: Dondurma* (2011) diye adlandırdıkları Grand Strateji seçenekleri ABD'nin 2008/2009 yıllarında Irak'taki askeri varlığını büyük miktarda azaltması bölge aktörlerinin daha serbest ve daha saldırgan bir dış politika izlemelerine olanak sağlamıştır. Türkiye'nin bölgesinde daha aktif bir siyaset izlemeye başlaması da bu dönemlere tekabül etmektedir.

Uluslararası siyasette devletler arası güç mukayeseleri yapmak, tek başına ampirik veriler ışığında karşılaştırmalar yapılsa dahi bir hayli zordur. Güç parametreleri arasında hangi parametrenin ne kadar ağırlıkta olacağını belirlemek veya parametreleri oluşturan imkânların alt faktörlerinin çarpanlarına karar vermek gibi, daha yolun en başında engellerle karşılaşmaktadır. Peki Türkiye'nin alt-sistem içerisindeki bir büyük güç olup olmadığını nasıl hesaplanacaktır? Yapılacak hiçbir hesaplama gerçek oranları vermeyecektir. Ancak 1964 yılından itibaren kullanılan ve Singer, Bremer ve Stuckley (1972) tarafından temelleri atılan veri seti aşağı yukarı bir güç sıralaması verecektir. COW (Correlates of War Project) projesi olarak geçen veri setinde hesaplamalar bir ülkenin toplam imkânlar oranının dünya oranına bölünmesi sonucunda elde edilen bir formül üzerinden yapılmaktadır ve ortaya bir CINC skoru¹⁵ çıkmaktadır. Bu skor ile ülkeler kıyaslanabilmektedir.

Formül 1: CINC Skoru Oluşturma Formülü¹⁶

$$oran = \frac{ülke}{dünya}$$

$$CINC = (Toplam nüfus oran + şehirli nüfus oranı + demir ve çelik üretim oranı + enerji tüketim oranı + savunma harcaması oranı + askeri personel oranı) / 6$$

(Singer, Bremen, Stuckey: 25-26).

Veri setlerinin sonuncusu son olarak 2012 yılının verilerini almıştır. Bu sete göre CINC Skorları açısından Ortadoğu'da beş büyük güç bulunmaktadır. Tablo 1.'de de gösterildiği üzere Türkiye Ortadoğu'daki başı çeken büyük güçlerdendir. Bunun yanı sıra uluslararası baskılar ve ekonomik ambargolar hesaba katılırsa İran sıralamada biraz daha geriye düşebileceği görülmektedir. Öte yandan askeri harcamalar ve modern savunma sistemleri hesaba katılırsa da İsrail ve Mısır'ın bir miktar daha ileriye yükselebileceği anlaşılmaktadır. Böylelikle bu sıralanan beş aktörün de güç mukayesesinde birbirlerine yakın güçte aktörler olduğunu söylemek yerinde gözükmemektedir.

Tablo 1. Ortadoğu'daki Aktörlerin CINC Skorları¹⁷

ÜLKE	CINC Skoru
İRAN	0,0157625
TÜRKİYE	0,0152386
SUUDİ ARABİSTAN	0,0137426
MISIR	0,0098926
İSRAİL	0,0042498

¹⁵ Composite index of national capability: milli imkânların birleşik endeksi.

¹⁶ Formülün tartışılacak çok noktası vardır. Örneğin askeri personel sayısı günümüz savunma stratejilerinde, caydırıcılıkta veya dengelemede 20. yüzyılın ilk yarısına nazaran daha az etkili olduğu düşünülebilir. Ancak elimizdeki en geçerli niceliksel araştırma bu olduğunun hakkını teslim etmek lazım.

¹⁷ Verilerin alındığı yer: (Correlates of War Project, 2012).

Ortadoğu'daki güç dağılımı doğrultusunda Türkiye'nin tutucu aktör olmak için sahip olması gereken ilk özelliği yerine getirdiğini söylemek mümkün gözükmektedir. Bundan sonraki alt başlıklarda tutuculuğun diğer özelliklerinin Türkiye'ye uygunluğu tartışmaya açılacaktır. Bu minvalde ana başlık iki alt başlıktan oluşmaktadır. İlk alt başlık Türkiye'nin eylemlerine örnekler verilerek ampirik analizine ayrılacaktır. Daha önce tutucu aktörün etkinlik alanı içerisinde dengeyi sağlamak için adımlar attığı ve böylelikle istikrarı sağlamaya çalıştığı dile getirilmiştir. Bu bölümde Türkiye'nin somut güç unsurlarını kullanarak çeşitli manevralarla tutucu aktör rolünü üstlendiği açıklanmaya çalışılacaktır. İkinci alt başlık ise daha çok normatif faktörlerle meseleyi açıklamaya çalışacaktır. Osmanlı Devletinden bu yana oluşan devlet kimliği, imparatorluk kültürü gibi değerler tarihsel bir bakış açısıyla incelenecektir. Her iki alt başlık da sık sık göç mevzuna referans verecek ve Türkiye'nin aldığı göçleri tutucu rolüyle açıklamaya çalışacaktır.

Türkiye'nin Etkinlik Alanı

Etkinlik alanını genişletmek isteyen aktörlerin genellikle olmak istedikleri gibi görünmek istedikleri dikkat çekmektedir. Diğer bir deyişle büyük devlet refleksleriyle hareket etmekteledir. Bu doğrultuda tarihinde büyük bir devlet olmayı tatbik etmiş Türkiye de Osmanlı tarih mirasını dış politikasının önemli sütunlarından biri haline getirmiştir (Hoffmann: 2019).

2000'ler öncesinde Balkanlardan gelen yüz binlerce göçmenin yanı sıra Türkiye Mısır'dan Doğu Türkistan'a ve Ukrayna'dan Gürcistan'a kadar ki geniş bir coğrafyadan göçler kabul etmektedir. Bir başka şekilde ifade edecek olursak, Türkiye'nin toplu halde göç aldığı bölgelere bakarak Türkiye'nin etkinlik alanının sınırlarını çizmek mümkündür. Fakat burada önemli bir kıstas daha bulunmaktadır. Tek başına göç alması yeterli olmamaktadır. Aynı zamanda nüfuz edebileceği coğrafyalardan, diğer bir deyişle kapasitesine ve imkânları oranında güç projeksiyonunu yansıtabileceği bölgelerden göç alması gerekmektedir ki bu coğrafyaları Türkiye'nin etkinlik alanına dâhil edebilelim. Bu nedenle Ortadoğu, Karadeniz havzası, Doğu Akdeniz ve Balkanların bir kısmı Türkiye'nin etkinlik alanının içerisinde yer alabilirken, Doğu Türkistan, Güney Doğu Asya gibi görece uzak ve Türkiye'den imkânların dağılımı oranında yine görece daha büyük aktörlerin etkinliğindeki bölgeler yer almamaktadır.

Bu minvalde, Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada devletler ile onların halkları arasında bir kriz yaşandığında daima o devletlerin toplumlarından yana olduğu görülebilmektedir. Fakat söz konusu uzak coğrafyalar olduğunda Türk dış politikasının hükümetler veya rejimler lehinde bir siyaset izlediği görülebilmektedir. En bariz örneği de Latin Amerika'da toplumsal krizler olmasına rağmen Türkiye'nin rejimlerle iyi geçiniyor olmasıdır.

Tutuculuğun Somut Örnekleri

Tutucu aktörün sistemden en fazla yararlanan aktör olduğu dile getirilmiştir. Çünkü sistem devam ettiği müddetçe, diğer bir deyişle istikrar ve denge muhafaza edildiği müddetçe tutucu aktör güç ve kapasite inşasına devam edebilecektir. Aksi takdirdeki istikrarsızlıklarda gücünü ve enerjisini harcayacaktır. Bu yüzden mümkün mertebeye istikrarı korumak ve diğer aktörlerin daha fazla güçlenmesini ve etkinlik alanlarını artırmalarını önlemek için dış politikada bazı manevralar yaptıkları görülmektedir. Diğer taraftan da tutucu aktör kendi dinamikleriyle gelişen istikrarsızlık bölgelerinde ise etkinlik alanını genişletecek ve diğer aktörlerle bir yarış içerisine girecektir.

Bu çalışmada Türkiye'nin tutucu bir aktör olmaya başlaması 2000'li yıllardan itibaren, gücünü ve kapasitesini hızlı bir ivmeyle artırdığı dönemden itibaren alınmaktadır. Özellikle 2008 ve sonrasında Türkiye'nin bölgesinde daha aktif bir siyaset izlediğini gözlemlenmektedir. Türkiye'nin tutuculuğunu da bu minvalde şu üç örnekle açıklamak mümkün gözükmektedir. Bunlar; İsrail ile ilişkilerin bozulması, Suriye iç savaşına müdahil olunması ve Suudi Arabistan-Katar gerginliğinde Katar'ın yanında yer alınmasıdır.

21. yüzyılda Türkiye'nin Ortadoğu'daki dış politika manevraları iki zaman dilimine ayrılacak olursa bunlar 2003-2008 arası ile 2008 ve sonrasıdır. 2003 yılı ABD'nin Irak müdahalesine başladığı yıl, 2008 ise ABD'nin Irak'tan çekilme kararını verdiği yıldır. Irak'ın ABD eliyle güçten düşürülmesi hem Türkiye, hem de İsrail açısından önemli bir gelişmedir. Her iki aktöre de askeri açıdan tehdit olabilecek bir üçüncü aktör, artık sistem içerisinde etkili aktörlerden biri değildir.

Türkiye 2003-2008 yılları arasında ekonomik krizlerin yarattığı yaralarını sarmakta ve iç politikadaki siyasi istikrarı sağlamaktaydı. Ayrıca hükümet hem içeride hem de dışarıda meşruiyet arayışındaydı ve yine içeride terör örgütleriyle mücadelesine devam etmekteydi. Türkiye'ye nazaran İsrail'in dış politikada saldırgan olabilme açısından eli daha rahattı. Çünkü İsrail'in tek önemli sorunu Filistin meselesiydi ve Türkiye'ye nazaran iç politikada daha istikrarlı bir gidişata sahipti. ABD'nin Irak işgali bu doğrultuda İsrail için bir fırsat olmuştu ve istikrarsız bölgelere doğru kendi etkinlik alanını genişletti (Yılmaz, 2010: 19-20).

İsrail'in bölgede saldırganlaşması ve güçlenmesi karşısında Türkiye, ABD'nin de Irak'tan çekilme kararını fırsat bilerek İsrail'i dengelemek için adımlar attı. Suriye ile ikili ilişkiler tarihte olmadığı bir seviyeye getirildi; İran'ın nükleer meselesi için Brezilya ile ortaklaşa bir anlaşma metni hazırlandı; kamuoyunda Davos Krizi olarak geçen kriz yaşandı ve Türkiye alenen İsrail'e cephe aldı (Tür, 2012: 62); Mavi Marmara Krizi vuku buldu ve Türkiye'nin meseleyi uluslararasılaştırarak elini kuvvetlendirmeye çalıştığı görüldü.

Suriye iç savaşında dört önemli aktör sahada belirleyici rolü üstlenmiştir. Suriye'de; Türkiye, İran, Rusya ve ABD açısından her birinin de amaçları veya beklentileri farklıdır. Ancak ABD'nin varlığı diğer üç aktörü birleştirmiştir. ABD Suriye'de istikrarsızlığın devamı yönünde politikalar geliştirirken, Rusya, Türkiye ve İran bölgeyi kendi ajandaları doğrultusunda istikrarlaştırma gayreti içine girmiştir. Çünkü savaş ve çatışma uzadıkça bölgedeki bütün aktörler enerji ve güç kaybetmekte ve bu durum devletler için dahi sürdürülemez bir hal almaktadır. Böyle bir durumda devletlerin daha fazla enerji kaybetmemek adına sahadaki güncel durumu dondurmak için diplomatik girişimlerde buldukları görülmektedir. Astana sürecinde; Türkiye, Rusya ve İran'ın İdlib konusundaki mutabakatları da bunun göstergesidir.

ABD'nin Irak'tan önemli miktarda güç çekmesi bölgedeki birçok aktörü daha da saldırganlaştırmıştır. İran da bu dönemde saldırgan bir dış politika izleyen önemli aktörlerden biri haline gelmiştir. Arap Baharı sonrasında İran; Suriye, Lübnan ve Yemen'de etkinlik alanını artırmaya çalışmıştır. Özellikle Suriye'deki iç savaşın başlaması da bölgede mezhepsel politikaları etkinlik alanını artırmak için bir araç olarak kullanan İran açısından önemli bir fırsat sunmuştur (Vakıl, 2018). Suriye rejimiyle mezhepsel bağ kurarak bölgede aktif bir şekilde iç savaşa dâhil olmuştur.

Rusya, Soğuk Savaştan bu yana Rus yakın çevresi dışında¹⁸ bir bölgede kazanımlar elde etmiştir. Ancak Rusya için asıl hedef Suriye'nin Akdeniz kıyı kesimi olduğu düşünülmektedir (Ghoble, 2017). Suriye iç savaşındaki genel tutumu da iç savaşın bir an önce bitirilmesi ve Suriye'de daha fazla güç ve enerji sarf etmemek üzerine kuruludur. Suriye rejimine destek vermesinin altında yatan asıl sebebin de bu olduğunu düşünmek mümkün gözükmemektedir.

Türkiye ise Suriye'de sahada aktif bir şekilde yer alarak söz konusu aktörlerin hiçbirinin gereğinden fazla etkinlik alanını genişletmesine müsaade etmeme üzerine bir plan ortaya koymuştur. Türkiye'nin Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarları Harekâtları terör örgütlerini (İŞİD ve PKK/PYD) sınırlarından uzaklaştırma amacıyla gerçekleştirildiği resmi makamlarca defalarca dile getirilmiştir. Görünürde güvenlik gerekçesiyle ve hedefiyle gerçekleştirilen harekâtlar Suriye'nin geleceğinin kısa vadede çözüme ulaştırılamayacağı varsayımıyla sahadada aktif bir şekilde var olmaya ve etkinlik alanını genişletme stratejisine dönüşmüştür. Türkiye'nin hem diplomatik yollarla, hem de askeri manada sahadaki varlığı diğer üç aktörün de dengelenmesini sağlamıştır. Kısaca Türkiye, sahadada hiçbir aktörün tek başına egemenlik kurmasına müsaade etmeme üzerine bir strateji geliştirmiş ve statükoyu kendi değiştirmedeği müddetçe muhafaza etmeyi amaçlamıştır.

Bölgedeki bir başka saldırgan aktör de Suudi Arabistan Krallığıdır. Arap Baharıyla beraber bölgedeki istikrarsızlığı kendi lehine çevirmeye çalışan Suudi Arabistan, kendi ideolojisini de bir araç olarak kullanarak etkinlik alanını genişletmeye çalışmıştır (Erboğa, 2016). Son olarak Katar kriziyle de bu genişletmeye çalıştığı etkinlik alanını tüm Ortadoğu'ya yaymaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Tutuculuğun Türkiye açısından en bariz örneği de tam da bu noktada ortaya çıkmakta ve Türkiye'nin

¹⁸ Kırım'ın ilhaki.

Suudi Arabistan'la kriz yaşayan Katar'ın yanında yer almıştır. Katar ve Suudi Arabistan mukayese edildiğinde Suudi Arabistan'ın daha güçlü olduğu açıktır.

Suudi Arabistan'ın bölgede ABD'ye paralel politikalar izlemeye çalıştığı ve İsrail'le yakın ilişkiler kurmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Bunun ardındaki temel sebeplerden birincisi kendi güvenliğini sağlamak olmuştur. Arap Baharıyla başlayan halk hareketlerinin Suudi Arabistan'a da sıçraması ihtimal dâhilindedir. Ancak bu ilişkilerin getirdiği bir sonuç vardır ki o da Suudi Arabistan'ın daha önce görülmemiş düzeyde saldırganlaştığıdır. Suudi Arabistan bir taraftan Yemen'de etkinlik alanını genişletmeye çalışırken diğer taraftan da Arap coğrafyasında kendine aykırı olabilecek her türlü sesi kesmek istemektedir. Katar'ın görece Suud çizgisinden bağımsız hareket etmesi de Suudi Arabistan'ı rahatsız etmiş ve Katar teröre destek vermek, İran'a yardım etmek gibi çeşitli sebeplerle köşeye sıkıştırılmaya çalışılmıştır.

Türkiye krizin ilk anlarında diplomatik yollarla arabuluculuk yapmaya çalışsa da sonuç vermeyeceğini anlar anlamaz Katar'ın yanında yer almaya başlamıştır. 2014 yılında anlaşması yapılan ve 2015'de fizibilite çalışmalarının yapıldığı Katar'daki Türk üssüne, krizin hemen ardından meclis kararıyla birliklerin sevk edilmesi emri verilmiştir. Son zamanlarda Katar ve Suudi Arabistan arasındaki buzların erimesinde de (Rakipoğlu, 2019) Türkiye'nin bu rolünün olduğunu düşünmek mümkün gözükmektedir.

Elbette Türkiye'nin saldırgan aktörler karşısında kendisinin de benzer bir stratejiyle karşılık veriyor olması diğer aktörleri de harekete geçirmektedir. Bugün Ortadoğu'nun diğer önemli aktörleri olan Mısır, İsrail ve Suudi Arabistan kendi ajandalarını hayata geçirmek için ortak bir siyasi paydada buluşmaktadır. Dengeleme siyaseti tek taraflı olmayacağı için bu sıralanan aktörler de Türkiye'nin karşısında yer alarak Türkiye'yi dengelemeye çalışmaktadırlar.

Tutuculuğun Soyut Örnekleri

Her ne kadar güç kavramının soyut bileşenlerinden bahsedileceği zaman sıklıkla Joseph Nye'a (1990) ve onun *yumuşak güç* kavramına atıf yapılması gerektiği düşünülse de, kuramsal açıdan gücün soyut taraflarından bahseden ilk çalışmalardan biri Morgenthau'ya aittir. Morgenthau güç kavramını genellikle; insanların, diğer insanların fikir ve davranışlarını etkileme gücü olarak kullanmaktadır (1948: 13). Haliyle psikolojik bir tarafı da olan bu güç tanımlamasında, gücün sahaya yansıdığı noktaları tek başına materyalist açıdan incelemek de yetersiz gelecektir.

Sınırları belirli bir dönemi incelerken zamanın çok katmanlı bir yapısı olduğunu akılda tutmak gerekmektedir. Türkiye'nin özellikle 2008 sonrasında üstlendiği iddia ettiğimiz tutucu rolünü, tarihsel arka plandan ve dönemsel olarak yükselen değerlerden bağımsız düşünmek mümkün gözükmemektedir. Bu son bölümde tutuculuğun soyut kanıtları iki alt başlık altında aranmaktadır. İlk olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun¹⁹ kurumsal ve toplumsal yapısından devralınan ve dönüştürülen değerlerin Türkiye'nin hafızasında edindiği yer incelenmektedir (Iggers, 1997: 1-20). İkinci olarak, Türkiye'nin inşa ettiği değerler yüklü sosyal kimliğin, etki alanını genişletmeyi amaçladığı coğrafyalardaki yansımaları çeşitli örnekler aracılığıyla değerlendirilmektedir. Dönemsel olarak yükselen değerlere sahip çıkılmasının ardında yatan yüzlerce yıllık deneyime dikkat çekilmektedir.

İmparatorluk Bilinci

Osmanlı İmparatorluğu'nun kendine has bir iskân anlayışına sahip olduğu bilinmektedir. Bu anlayış dönemsel ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenmektedir. Kuruluş ve genişleme dönemi²⁰ izlenen iskân politikaları yeni ve eski alanlardaki nüfusun yerel beylere bağlılığını azaltmaya ve iktidarı güçlendirmeye yöneliktir (Dündar, 2015: 40-45). Duraklama ve gerileme dönemi²¹ izlenen iskân

¹⁹ İmparatorluk terimiyle Osmanlı'nın bir cazibe merkezi, kültür mıknaatısı olması gibi olumlu yanlarına dikkat çekilmektedir.

²⁰ Osmanlı'nın İslam'daki gaza inancı çerçevesinde Hristiyan nüfusun yaşadığı Batıya yöneldiği bilinmektedir. Anadolu'daki Müslüman nüfusun, yeni fethedilen yerlerdeki gayrimüslim nüfusla düzenli ve sistematik bir şekilde yer değiştirmesi sağlanmaktadır. Bu şekilde dinsel, dilsel, kültürel olarak farklılık arz eden toplumlar tek bir kimlik altında toplanmaktadır.

²¹ Muhacirlerin bir kısmı sınırlarda belirlenen tampon bölgelere yerleştirilmektedir. Böylece hem sınır güvenliği artırılmaktadır hem de kaybedilen toprakların yeniden kazanılması durumunda geri dönüş kolaylığı sağlanması amaçlanmaktadır. Diğer kısmı ise, Balkanlar'a ve Anadolu'ya yerleştirilmektedir.

politikaları ise yenilgilerle birlikte kaybedilen topraklardaki nüfusun Anadolu'ya doğru seyretmeye başlayan göçlerini kapsamaktadır (Dündar, 2015: 45-56). Göç politikaları devletin bekası için stratejik önem arz etmektedir. Bu durumu çeşitli örnekler üzerinden açıklamak yararlı olacaktır.

Nüfusun sayısal çoğunluğunun devletin zenginliğiyle eş değer tutulduğu dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal, sosyo-ekonomik, kültürel menşeli Müslüman ya da gayrimüslim göçlerine karşı açık kapı politikası uyguladığı görülmektedir (Akgündüz, 1999, s.145). Örneğin Avrupa'da Hristiyan olmayanlara karşı dışlayıcı politikaların uygulandığı bir dönem olan 1492'de İspanya'yı terk etmek zorunda kalan yaklaşık 200.000 Yahudi'yi kendi topraklarına kabul etmiştir (Collings, 1993: 25-43). Yahudilerin bu tercihinde imparatorluk topraklarında ırksal dışlayıcılık bulunmaması ve yükselmek için Türk soyundan gelme şartının aranmaması etkili olmuştur (Lewis, 2018: 8).

18. yüzyılın sonlarında Rus Çarı büyük Petro'nun reformları karşısında yüzlerce Rus'un Osmanlı'ya sığındığı ve Dobruca'ya yerleştirildiği; Dobruca toprağı kaybedildiğinde ise, bu kez Anadolu'ya sevk edildikleri görülmektedir (Akgündüz, 1999: 147); (Karpas, 1985: 64). Takiben 19. yüzyılın ortalarında yaklaşık 10.000 Bulgar'ın eski tebaa olma sıfatıyla eski topraklarına geri dönmeyi talep ettikleri ve Osmanlı tarafından buna izin verildiği anlaşılmaktadır (Karpas, 1985: 64-65).

1848 yılında Polonya ve Macaristan devrimlerinin liderleri ya da sempatanlarının devrimin yenilgiye uğramasının ardından Osmanlı İmparatorluğu'na sığındıkları bilinmektedir (Karpas, 1985: 67). Sultan Abdülmecid'in bizzat kendisi tarafından kendilerinin ve ailelerinin hayatları güvence altına alınmıştır. Avrupa'dan teslim edilmesi yönünde gelen talepler reddedilmiştir. Bahsi geçen sığınmacıların bir kısmının din değiştirip Müslüman olarak, diğer kısmının ise, dini kimliklerini koruyarak Osmanlı himayesine girdikleri bilinmektedir (Akgündüz, 1999: 148; Ortaylı, 2005: 59).

1 Ocak 1857'de yabancı göçünü teşvik eden bir düzenleme dikkat çekmektedir. Meclis-i Tanzimat kararına göre, Osmanlı topraklarına yerleşmek isteyen Avrupalılara izin verilmesi, kişilerin vatandaşlığa kabulü ve iskânlarının bedelsiz olarak devlet tarafından sağlanması söz konusudur (Dündar, 2015: 49-50). Avrupa gazeteleri vasıtasıyla yapılan göç çağrısının Prusya, Fransa, Sardunya ve Avustralya'da karşılık bulduğu ve 1858/1859 yıllarında konsolosluklara çok sayıda başvuru yapıldığı bilinmektedir. Gülsoy'un ifadesiyle, hasta adam olarak anılmasına rağmen Osmanlı İmparatorluğu, Avrupalılar için hala sığınılacak bir ülke olarak görülmektedir²² (Dündar, 2015: 50-51; Gülsoy, 1996: 45). Topkapı Sarayı'nın girişinde bulunan "*Ya Valiyete Külli Mazlum*" (*Tüm Mazlumların Sığınağı*) ifadesi de bu kanıyı desteklemektedir.

Son olarak Osmanlı-Rus Savaşları ve milliyetçi akımların Balkanlar üzerinde yarattığı etkiye ayrı bir başlık açmak gerekmektedir. 1783/1784 yıllarında Kırım'ın bir kısmının Rusya tarafından ilhak edilmesiyle gelen yaklaşık 80.000 Kırım Tatarını göçe sevk ettiği görülmektedir. 1850'li yılların ortasından itibaren sayılarının giderek arttığı bilinmektedir. Karpas, 1783-1922 yılları arasında gelen Tatar göçmen sayısının yaklaşık 1.800.000'i bulunduğunu tahmin etmektedir. Bir kısmı Anadolu'ya, çoğunluğu Balkanlar'a yerleştirilmiştir (Karpas, 1985: 65-70). Öte yandan Kafkasya'daki Müslümanlar da benzer şekilde uzun süre dirense de 1860'lı yılların başında geniş ölçekli bir Çerkez göçü gerçekleşmiştir²³. Bu göçlerin Çeçen ve Dağıstanlıları da kapsayacak şekilde giderek arttığı, 1881-1914 yılları arasında yaklaşık 500.000 kişinin daha geldiği ifade edilmektedir (Karpas, 1985: 68-69). Muhacir sayısı arttıkça yerel düzenlemelerin yetersiz kaldığı ve merkezi düzenlemeler gerektiği anlaşılmıştır. Kimin hangi bölgeye, hangi koşullarda sevk edileceği, hane başına ne kadar arazi dağıtımı yapılacağı gibi hususlar hakkında çalışacak özel komisyonlar kurulmuştur (Dündar, 2015: 48-49). Nihayetinde zaman içerisinde geliştirilen göç ve iskân konusundaki çok yönlü kabiliyetin Türkiye'nin ve *diğerlerinin* toplumsal hafızasında iz bırakması kaçınılmazdır.

²² II. Abdülhamid dönemine kadar Hristiyan ya da Yahudi ayrımı yapılmaksızın yabancıların Osmanlı topraklarına yerleşmelerine izin verilmiştir. II. Abdülhamid döneminde devlet aleyhine çalıştıkları ve misyonerlik faaliyetleri yürüttükleri gerekçesiyle kabulleri durdurulmuştur.

²³ 1860-1880 yılları arasında gelen nüfusun sayısı hakkında literatürde muhtelif ifadeler bulunmaktadır. Ayrıca Kafkasya'dan gelen grubun içinde Abazaların olduğu da bilinmektedir.

Yükselen Değerler

Tarih, coğrafya, nüfus ve kültür gibi değerler, devlet politikalarının ve kimliklerinin oluşumu sürecinde etkili olan unsurlar arasında yer almaktadır. Türkiye, sabit değerlerinden biri olan Osmanlı tarih mirasının üzerine dönemsel olarak yükselen değerleri ekleyerek dış politikasını yönlendirmektedir. Kısaca *hem bizden hem öteki* şeklinde ifade edilebilecek bu imaj Türkiye'nin etki havzasını genişletmektedir. Osmanlı dönemindeki kadar olmasa da Anadolu'ya göçün devam etmesini bu yaklaşım üzerinden okumak mümkündür.

Milli kimliğin uzantısı haline gelen coğrafi bölgelerdeki sorunlar Türkiye'nin güvenlik eksenli dış politikasında belirleyici bir faktördür (Okur, 2018: 112-115). Bu bağlamda farklı bölgelerdeki ortak tarihi birikimin, Türkiye'de farklı dönemlerde kitlesel akınlara yol açmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında eski Osmanlı bakiyesi topraklardan dönemin şartları neticesinde gerçekleşen zorunlu ya da gönüllü göçlere şahitlik edilmektedir. Sayılarla ifade etmek gerekirse: Balkanlar'dan 1923 ile 1945 yılları arasında yaklaşık 800 bin kişinin göç ettiği dile getirilmektedir. Yine 1989'da Todor Jivkov yönetimindeki Bulgaristan'dan kaçan yaklaşık 350 bin kişi Türkiye'ye sığınmıştır. Balkanlar dışında özellikle Müslüman ya da Türk dil grubuna bağlı devletlerden göçler gelmiştir. 1950'li yılların başında Çin tarafından ilhak edilen Doğu Türkistan Cumhuriyeti'nden göçler yaşanmıştır. 1980'li yılların başında birçoğu Türk kökenli Afgan savaştan kaçarak Türkiye'ye yerleşmiştir. Türkiye'ye gelen kitlesel göçlerin bir başka kaynağı Ortadoğu bölgesidir. 1979 İran İslam Devrimini takiben yaklaşık 1 milyon kişi göç etmiştir. Irak'tan 1998 yılında Halepçe katliamı nedeniyle 51 bin, 1991 yılında Körfez savaşı nedeniyle 467 bin kişi gelmiştir. 2011 yılından bugüne ise, Suriyelilerin Türkiye'ye geniş kitleler halinde sığındığı bilinmektedir (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Yukarıda bahsi geçen örneklerden anlaşılacağı üzere Türkiye'nin hayli geniş bir göç havzası ve geçmişi vardır. Bu durumda kendi reflekslerini geliştirmesi de kaçınılmazdır. Özellikle 2000'li yıllarda güvenlik kavramı fiziksel faktörlerin yanı sıra kimlik, değer ve kültür gibi sosyal değerleri de kapsayacak şekilde genişletilerek yorumlanmaktadır. Türkiye'nin göç dâhil kendi meselelerine bu mercekten bakmaya başlaması kamu diplomasisinin dış politikadaki yerini artırmıştır. Türkiye, istikrarlı bir kolektif kimliğe ulaşmak için dil ile belleğin dönüştürücü gücünden faydalanmaktadır (Okur, 2018: 64). Çoğunluğu Müslüman bir ülke olarak inşa ettiği Batılı liberal, demokratik, özgürlükçü ve laik kimliğin; kültürel yakınlıkla birleşmesiyle göç için bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Bir dünya kenti olarak görülen İstanbul çeşitli sanatçıların eserlerine ev sahipliği yapmakta; filmlerinde mekân olarak kullanılmaktadır. Halklar arası yakınlık, vize kolaylığı ve maliyetin düşüklüğü gibi politikalarla birleşince tercihler de bunlardan etkilenmektedir. Kültürel diplomasi bir aracı olarak Türk dizilerinin ve filmlerinin kullanılmaya başlanması da bu etkiyi artırmaktadır (Vhutto, 2019). Yanı sıra dış politikanın "Türkiye'nin her zaman ihtiyacı olanın yanında olduğu" imajı doğrultusunda oluşturulduğu; Davos'taki ani çıkışlar düşünüldüğünde lider faktörünün de ülke imajı üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Toparlayacak olursak mazlumların yanında yer almak Türkiye'nin Osmanlı'dan bu yana gelen söylemidir. Mısır'la olan ilişkileri bozmak pahasına darbeye iktidara gelenlerin karşısında yer almıştır. Suriye rejimi ile 2000'lerin başında tarihte görülmemiş seviyelere ulaşan yakınlığı bozmak pahasına baskı ve zulme uğrayan Suriye halkının yanında yer almıştır. İsrail ile ilişkileri dondurup Filistin direnişinin bayraktarlığına soyunmuştur. Irak'tan, Afganistan'dan, Pakistan'dan, Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerinden çeşitli sebeplerle ayrılmak zorunda kalan insanlara hep kapısını açık bırakmıştır. Anadolu toprakları son iki yüz yıldır yaklaşık 6 milyona yakın göçmene ev sahipliği yapmıştır²⁴. Bu kişilerin yaklaşık yarısının istihdamı bizzat devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. Diğer bir deyişle Türkiye, devletlerle bir krize girse dahi söz konusu devletlerin halklarına karşı daima ılıman yaklaşmış ve onların kalplerini kazanmaya çalışmıştır. Sahip olduğu imparatorluk bilinci ve benimsediği yeni yükselen değerler bunu gerektirmiştir. Kısaca kamu diplomasisini etkili bir araç olarak kullanmaya çalışmıştır. Bu sebepten Türkiye daima bölge halklarınca sığınılacak bir liman olarak görülmüştür.

²⁴ Anadolu toprakları derken bugünkü Türkiye sınırları kastedilmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmada bir ön kabul olarak Türkiye'nin çok sayıda göç aldığına sıklıkla vurgu yapılmıştır. Ancak bu ön kabul ampirik verilerle desteklenmemektedir. Çeşitli tablolar ve grafiklerin olmayışı çalışmanın bir eksikliği olarak kabul edilmektedir. Ama yine de çok sayıda ampirik verinin çalışmayı ana ekseninden çıkaracağı hesaba katılmış ve bu çalışmanın ileride yapılacak bir seri çalışmanın temel metni olması ihtimali düşünülmüştür. Diğer bir deyişle, kuramsal çizgiden ayrılmamak adına verisel bağlam, yapılacak diğer çalışmalara devredilmiştir.

Çalışmanın önemli bir kısmında Tutuculuk rolü Morgenthau'nun örneklemini üzerinden açıklanmaktadır. Morgenthau Britanya örneğini verirken, çalışmamızda tutuculuk Ortadoğu özelinde Türkiye'ye uyarlanmaya çalışılmaktadır. Britanya ve Türkiye'nin tutuculuklarının daha çok benzerlikleri üzerinden bir karşılaştırma yapılmaktadır. Ancak dikkatli okurların gözünden kaçmayacak bir farktan da bahsetmek gerekmektedir. Britanya Kıta Avrupa'sında hiçbir zaman etkinlik alanını genişletmeye çalışmamıştır. Asıl amacı Kıta Avrupa'sında statükoyu dondurmak ve revizyonist bir gücün ortaya çıkmasını engellemektir. Lakin Avrupa dışında diğer bölgelerde mümkün olduğunca etkinlik alanını genişletmeye uğraşmıştır. Oysa Türkiye tutucu olarak nitelendirilirken, hem bölgesinde istikrar arayışında olan aktör olduğu, hem de istikrarsız bölgeleri istikrarlaştırmak adına etkinlik alanını genişlettiği iddia edilmektedir. Yani izlediği yöntemin Britanya'dan farklı olduğunu dile getirmekte fayda vardır. Bunun temel sebebini ise Britanya'nın bir deniz imparatorluğu oluşuyla ve Türkiye'nin de bir kara devleti oluşuyla açıklamak yerinde olacaktır. Diğer bir deyişle bir ada devleti olan Britanya'nın eylemde bulunacağı ve etkinlik alanını genişleteceği yerler deniz aşırı bölgeler olacakken, Türkiye'nin etki alanı daima karaya yönelik olmak zorundadır.

Uluslararası siyasette gerçekleşen sistemik değişimler, büyük güçlerin sistemi devam ettirebilme ve istikrarı sağlayabilme kapasitelerini etkilemektedir. 2008 yılından itibaren sistemin çözülmeye başlamasıyla, ABD etkinlik alanında daralma yaşamış ve onun da erişemediği güç boşlukları oluşmuştur. Bu boşlukların doldurulması için Türkiye gibi ülkeler çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Bu çalışmada Türkiye'nin bahsi geçen dönemde izlediği stratejinin diğer aktörlerden daha çok göç almasına sebebiyet verdiği hipotezi test edilmiş ve doğrulanmıştır. Bunu yaparken tutucu aktör ve tutuculuk kavramlarından faydalanılmıştır. Bu rolün Türkiye'ye uygunluğu, bir başka ifadeyle Türkiye'nin büyük miktarda göç almasına rağmen bunu bir güvenlik meselesine dönüştürmeyip açık kapı politikası uygulaması somut ve soyut olarak adlandırılan örneklerle açıklanmıştır.

Çeşitli sebeplerle göç etmek durumunda kalan insanlar Türkiye'yi yalnızca coğrafi konumu nedeniyle tercih etmemektedir. Bu çalışma, Türkiye'nin büyük miktarda göç almasını, çekme faktörlerine bağlamaktadır. Çevresel, sosyal, ekonomik ve siyasal gibi nedenlerle göç eden insanlar güvenlik, istikrar, özgürlük ve yeni fırsatlar arayışı içerisinde. Türkiye, özellikle 2000'li yıllardan itibaren tutucu aktör olma yolunda gücünü ve kapasitesini artırmaya başlamıştır. Bu bağlamda geliştirdiği stratejilerin somut kanıtları arasında İsrail ile ilişkilerini bozmak pahasına Filistin'in yanında duruşu, Suriye iç savaşına müdahil oluşu ve Suudi Arabistan-Katar gerginliğinde Katar'ın yanında yer alması sayılmaktadır. Soyut kanıtları arasında ise İmparatorluk bilinci ve dönemsel olarak yükselen değerler üzerinde kurduğu hâkimiyet gösterilmektedir. Nihayetinde toplumsal hafızalarda mazlumların sığınacağı bir liman imajı çizen Türkiye'nin potansiyel bir güç olarak etki havzasını genişlettiği ve göç için bir cazibe merkezine dönüştüğü sonucuna varılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, A. (1999). Osmanlı İmparatorluğu ve Dış Göçler: 1783-1922. *Toplum ve Bilim*, 80, 144-170.
- Aron, R. (2003). *Peace and War: A Theory of International Relations*. London: Routledge.
- Aybet, G., Cindoğlu, D., & Memişoğlu, F. (2018). *Suriye Krizinin Türkiye yansımaları*. Ankara: Tübitak.
- Betts, A. (2009). *Forced Migration and Global Politics*. West Sussex: Wiley-Blackwell.
- Betts, A., Ali, A., & Memişoğlu, F. (2017). *Local Politics and the Syrian Refugee Crisis: Exploring Responses in Turkey, Lebanon, and Jordan*. Oxford: Refugee Studies Centre.

- Brecher, M. (1963). International Relations and Asian Studies: The Subordinate State System of Southern Asia. *World Politics*, 15(2), 213-235.
- Carr, E. H. (1946). *Twenty Years Crisis 1919-1939: an Introduction to the Study of International Relations*. London: Macmillan & Co. Ltd. .
- Castles, S. (2003). The International Politics of Forced Migration. *Development*, 46(3), 11-20.
- Castles, S., Haas, H. d., & Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (5 b.). London: Palgrave Macmillian.
- Collings, S. (1993). *Europe and International Migration*. London: Pinter Publishers.
- Correlates of War Project. (2012). *National Material Capabilities (v5.0)*. 10, 15, 2019 tarihinde <http://www.correlatesofwar.org/data-sets/national-material-capabilities> adresinden alındı
- Deutsch, K. W., & Singer, D. J. (1964). Multipolar Power Systems and International Stability. *World Politics*, 16(3), 390-406.
- Dündar, F. (2015). *İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erboğa, A. (2016). Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 3 (1), 9-38 .
- Faist, T. (2006). The Migration-Security Nexus: International Migration and Security Before and After 9/11. In Y. M. Bodemann, & G. Yurdakul (Eds.), *Migration, Citizenship, Ethnos* (pp. 103-119). New York: Palgrave Macmillan.
- Ghoble, V. T. (2017). Making of Syrian Crisis: The Energy Factor. *International Studies*, 52(1-4), 38-52.
- Glazebrook, G. P. (1934). British Empire Migration. *Pacific Affairs*, 7(4), 437-439.
- Gülsoy, U. (1996). Avrupa'dan Osmanlı'ya Gurbetçi Göçü, *Tarih ve Medeniyet*. 33, 40-45.
- Heath, E. (1969). Realism in British Foreign Policy. *Foreign Affairs*, 48(1), 39-50.
- Hoffmann, C. (2019) Neo-Ottomanism, Eurasianism or securing the region? A longer view on Turkey's interventionism, *Conflict, Security & Development*, 19(3), 301-307, DOI: [10.1080/14678802.2019.1608016](https://doi.org/10.1080/14678802.2019.1608016)
- Iggers, G. (1997). *Bilimsel Nesnellikten Postmodernize: Yirminci Yüzyılda Tarihyazımı*. çev. Gül Çağalı Güven. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ikenberry, G. J. (2011). *Liberal Leviathan: the origins, crisis, and transformation of the American world order*. New Jersey: Princeton University Press.
- Ikenberry, G. J. (2018). The End of Liberal International Order? *International Affairs*, 94(1), 7-23.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019). *Cumhuriyet Sonrası Kitlesel Akınlar*. 15.12.2019 http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitlesele-akinlar_409_558_559
- Karpat, K. (1985). *Ottoman Population 1830-1914: Demographic and Social Characteristics*. London: The University of Wisconsin Press, 1985.
- Koser, K. (2005). *Irregular migration, state security and human security*. Cenevre: Global Commission on International Migration. https://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP5.pdf adresinden alındı
- Layne, C. (2018). The US-Chinese power shift and the end of the Pax Americana. *International Affairs*, 94(1), 89-111.
- Lewis, B. (2018). *Modern Türkiye'nin Doğuşu* (10 b.). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Machiavelli, N. (1955). *Hükümdar*. Ankara: Yıldız Matbaası.

- Morgenthau, H. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: A. A. Knopf.
- Nye, J. S. (1990). *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York: Basic Books.
- Okur, M. A. (2018). *Güvenlik: Kargaşa ve Belirsizlik Çağından Nereye?* İstanbul: KOCAV.
- Ortaylı, İ. (2015). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı* (21. b). İstanbul: İletişim.
- Posen, B. R. (2014). *Restraint : A new foundation for U.S. grand strategy*. New York: Cornell University Press.
- Rakipoğlu, M. (2019, 12 05). *Körfez krizinde sona doğru*. 12 09, 2019 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/korfez-krizinde-sona-dogru/1664605> adresinden alındı
- Schweller, R. (1994). Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In. *International Security*, 19(1)
- Sharma, S. (2012). Social and Political Participation of Indian Diaspora in the UK. *International Studies*, 5(1), 118-132. doi:<https://doi.org/10.1177/0020881717719351>
- Sheehan, M. (1989). The Place of the Balancer in Balance of Power Theory. *Review of International Studies*, 15(2), 123-143.
- Singer, D. J., Bremer, S., & Stuckley, J. (1972). Capability, Distribution, and Major Power War, 1820-1965. B. Russet (Dü.) içinde, *Peace, War and Numbers* (s. 19-48). Beverly Hills: Sage.
- Tür, Ö. (2012). Turkey and Israel in the 2000s—From Cooperation to Conflict. *Israel Studies*, 17(3), 45-66.
- Vakıl, S. (2018). Understanding Tehran's Long Game in the Levant. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 15(60), 105-120.
- Vhutto, F. (13 Eylül 2019). *How Turkish TV is taking over the world*. 15.12.2019 <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2019/sep/13/turkish-tv-magnificent-century-dizi-taking-over-world>
- Walt, S. (1987). *The Origins of Alliances*. Ithaca: Cornell University Press.
- Waltz, K. N. (1964). The Stability of a Bipolar World. *Daedalus*, 93(3), 881-909.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing.
- Weiner, M. (1992). Security, Stability, and International Migration. *International Security*, 17(3), 91-126. doi:10.2307/2539131
- Wohlfeld, M. (2014). Is migration a security issue? O. Grech, & M. Wohlfeld (Dü) içinde, *Migration in the Mediterranean: Human Rights, Security and Development Perspectives* (s. 61-77). Malta: Gutenberg Press.
- Wohlforth, W. C. (1999). The Stability of a Unipolar World. *International Security*, 24(1), 5-41.
- Yılmaz, T. (2010). Türkiye-İsrail İlişkiler: Tarihten Günümüze. *Akademik Orta Doğu*, 5(1), 9-24.
- Zogata-Kusz, A. (2012). Theoretical Perspectives on Immigration Policy and Politics. *Contemporary European Studies*, 7(1), 5-21.

SOCIAL AND HUMAN SCIENTIFIC

Manioğlu, O. (2020). "ABD Siyasetindeki Temel Ayrışma Noktaları: Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti Arasındaki Beş İhtilafli Konu", R&S - Research Studies Anatolia Journal, Vol:3 Issue:2 ; pp: 156-167

Anahtar Kelimeler: ABD, Cumhuriyetçiler, **Keywords:** USA, Republicans, Democrats, US Politics
Demokratlar, ABD Siyaseti

Makale Türü Araştırma Makalesi

ABD SİYASETİNDEKİ TEMEL AYRIŞMA NOKTALARI: CUMHURİYETÇİ PARTİ VE DEMOKRAT PARTİ ARASINDAKİ BEŞ İHTİLAFLI KONU

Basic Political Cleavages In the US Politics: Five Controversial Issues Between Democrats And Republicans

Oğuzhan MANİOĞLU

Geliş Tarihi / Arrived Date
04.04.2020

Kabul Tarihi / Accepted Date
07.04.2020

Yayınlanma Tarihi / Published Date
30.04.2020

ÖZ

ABSTRACT

ABD siyasal sisteminde birçok siyasi parti yer almakla birlikte, ülkedeki ana-akım siyasi parti sistem ve geleneği, Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti olmak üzere iki büyük partinin etrafında şekillenmiştir. Bu çalışma, esas olarak anılan iki ana-akım siyasi parti arasındaki temel ideolojik ayrışma noktalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için, ABD'deki iki büyük partinin temel siyasi farklılıklarını analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada, bilimsel makalelerden, kitaplardan, parti politikaları rehberinden, uluslararası nitelikteki gazetelerden yararlanılarak, iklim değişikliği, göç konusu ve göçmenler, bireysel silahlanma, idam cezası ve kürtaj gibi genel manada ABD'de siyasetinde üzerinde derin uyuşmazlıklar bulunan sosyal konularda Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti bakış açıları ve politikaları karşılaştırılacaktır. Analiz edilen bu beş konunun iki büyük parti arasındaki temel siyasi ayrışmaları ve böylece ABD siyasetindeki temel ideolojik çatışmaların ortaya konması, çalışmanın muhtemel bulgularını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, ABD siyasetini anlamak ve seçmen davranışını yorumlamak için, bu konulara iki ana-akım siyasi partinin yaklaşımları üzerinden analizler yapmak yerinde olacaktır. *

Although there are many political parties in the US political system, main-stream political party system and tradition in the USA has organized through two big parties: Republicans and Democrats. This study mainly aims at analyzing main political cleavages between these two political parties. In order to achieve this, scientific articles, books, party political guides, and international journals are examined to explore and compare these two parties' deep-rooted social cleavages on some controversial US-political-issues such as climate change, migration and migrants, individual armament, capital punishment (death penalty), and abortion. As for the possible findings on this research, it is likely to recount that these five issues to be examined constitute the basis of main political decompositions between two big parties and thus, establish the basis of ideological controversies in the US politics. In this vein, in order to explore US politics and be able to comment on voting behaviour, it is worth to make analysis in the context of these issues through the approaches of these two main-stream political parties.

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın en önemli demokrasilerinden birisidir. Başkanlık sistemiyle yönetilen federal bir ülke olan ABD, iki partili sistemin başarıyla uygulandığı model ülkelerden birisi olarak da dikkat çekmektedir. ABD'de, bu iki partili sistem, geçen on yıllar içerisinde Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti etrafında oluşmuştur. Bu partilerden Demokrat Parti'nin (*Democrats*) tarihsel temeline bakıldığında; partinin köklerinin ABD'nin kurucularından Thomas Jefferson'a dayandığı görülmektedir. Thomas Jefferson ve grubu döneminde "Jefferson'un

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Programı, oguzhanmanioglu@gmail.com, İstanbul/Türkiye

Cumhuriyetçileri” olarak bilinirlerdi ve Federal Parti ile onun milliyetçi görüşlerinin karşısında yer alırlardı. Demokrat Parti, parti sembolü olarak kendilerine “eşek” figürünü seçmişlerdir. Bunun sebebi, “bırak insanlar yönetsin” (*let the peoplue rule*) ideolojik görüşünün karşısında yer alarak “ahmak” olarak adlandırılan eski ABD Başkanlarından Andrew Jackson’dır. Demokrat Ulusal Komite resmi olarak 1848 yılında kurulmuş olup, ABD İç Savaşı (1861-1865) sırasında parti içerisinde fikir ayrılıkları yaşanmıştır. Bu fikir ayrılığının yaşandığı iki kanadı oluşturan gruplardan biri köleliğe karşı iken, bir diğeri köleliği savunmaktaydı. Yaşanan bu ayrılık neticesinde, günümüzdeki Demokrat Parti doğmuştur.

ABD’deki diğer büyük parti olan Cumhuriyetçi Parti (*Republicans*) ise, İç Savaş’tan önce kurulmuş olup, varlık sebepleri uzun süren köleliğe karşı aldıkları tavrıdır. Cumhuriyetçiler, 1856 yılında John C. Freemont’u Başkan Adayı olarak gösteren küçük bir üçüncü partiydi. Ancak 1860 yılında Başkanlığa aday gösterilen Abraham Lincoln ABD Devlet Başkanı olarak seçildiğinde, Cumhuriyetçi Parti, ABD siyasetinin en önemli ve temel partilerinden biri haline gelmiştir. Abraham Lincoln’un savaş süresince ülkeyi iyi yönetmesi ve köleliği sonlandırma politikaları insanları, Amerikalıları ilerici vatandaşları bu parti çatısı altında toplanmaya yönlendirmiş ve zaman içerisinde Cumhuriyetçi Parti ABD politikasının en önemli iki aktöründen birisi olmuştur. Cumhuriyetçi Parti, parti sembolü olarak “fil” imgesini tercih etmiştir. Bu sembol, 1874 yılında *Harpers Weekly* dergisinde partiyi fil olarak gösteren bir karikatürden kaynaklanmıştır. ABD’nin bu iki büyük partisi, kendi aralarında çeşitli konularda fikir ayrılıklarına düşmektedir.

Maruz çerçevede, bu çalışmanın konusu, ABD siyasetindeki ana-akım iki temel siyasi görüş ve bunların siyasal partileri arasındaki temel toplumsal ayrışma noktalarının karşılaştırılmasıdır. Dolayısıyla, bu çalışmanın ana amacı, ABD siyasetinin iki ana siyasi partisi olan Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti arasında yaşanan fikir ayrılığı konularından en önemli olarak değerlendirilen beş tanesinin Demokrat ve Cumhuriyetçi Başkanlar karşılaştırılarak incelenmesidir. Bu amaca varmak için, iki siyasi partinin seçilen beş konudaki ayrışan ve/veya örtüşen temel tutum, yaklaşım ve görüşleri detaylı olarak ve karşılaştırmalı biçimde alt başlıklar halinde irdelenecektir.

Bu çalışma, esas itibarıyla karşılaştırmalı bir tanımlayıcı-bilgilendirici analizdir. Temelde nitel (kalitatif) özellikte bir araştırma olan bu çalışmada, esas olarak içerik, belge ve söylem analizi gibi bilimsel araştırma yöntemleri kullanılarak, konu ile ilgili literatürde yer alan bilimsel kitap, makale, tez ve raporlar yanında, partilerin resmi dokümanları, parti adına Başkanların uyguladıkları politikalar ve ürettikleri resmi belgeler, gazete haberleri gibi ikincil veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Bu sayede, çalışmada kullanılan veriler ile seçilen araştırma yöntemlerinin çalışmanın amacını karşılamasını sağlanması hedeflenmiştir.

Çalışmanın muhtemel bulgularını ise, analiz edilen söz konusu beş temel konunun, ABD siyasetinin ana-akım iki büyük partisi arasındaki temel siyasi ayrışmayı ortaya koymak ve böylece bunların, ABD siyasetindeki temel ideolojik çatışma ve anlaşmazlık alanlarını meydana getirdiği yönünde tespitlerde bulunmak oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın, ABD siyasetini anlamak ve seçmen davranışını yorumlamak bağlamında, söz konusu 5 temel ayrışma konusu üzerinde, iki ana-akım siyasi partinin bu konulara nasıl yaklaştığını ve baktığını ortaya koymak bakımından önemli ve müteakip çalışmalara katkıda bulunabilecek değerinde analizler yapacağına inanılmaktadır.

AMERİKAN SİYASETİNDEKİ TEMEL İDEOLOJİK AYRIŞMA NOKTALARI

Amerikan siyasetindeki ana-akım iki büyük siyasi parti olan Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti; (1) iklim değişikliği, (2) göç konusu ve göçmenlere bakış, (3) bireysel silahlanma, (4) idam cezasına bakış, (5) kürtaj konularında birbirinden farklı fikirlere ve yaklaşımlara sahiptir. Şimdi bu alt başlıklar, iki partinin bunlara ilişkin karşılıklı görüş, yaklaşım ve tutumları çerçevesinde analiz edilecektir.

İklim Değişikliği Konusuna Bakış

18. yüzyılın ikinci yarısında başlayan Sanayi Devrimi ile beraber ortaya çıkan iklim değişikliği hususunda ulusal ve uluslararası boyutlarda devletler tarafından alınan önlemlerin yetersiz kalmasıyla birlikte, iklim değişikliğinin negatif etkisi artar vaziyette sürmüş ve bu konu Amerikan ulusal siyasetinde ve uluslararası platformlarda giderek daha önemli bir siyasal sorun ve tartışma konusu haline gelmiştir. Dünya Bankası verilerinde Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) bakımından dünyanın en büyük ekonomik gücü olan ABD, sahip olduğu bu muazzam gücün yanında, Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası örgütlerin kuruluşlarında ve işleyişlerinde sahip olduğu büyük etkiden de dolayı küresel sistemde en önemli aktördür. Bu güç, ABD'ye iklim değişikliği konusunda yapılan ve uluslararası boyutlarda imzalanan çevre koruma anlaşmalarında da etkili olma fırsatı vermektedir. Somut bir örnek vermek gerekirse; 1970'li yıllarda çevreci hareketlerin yaygınlaşmasında ABD'nin korumacı politikalarının etkili olduğu ve 1987 tarihli Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü'nün oluşturulmasında ABD'nin liderlik rolünü üstlendiği vurgulanmaktadır. (Falkner, 2001: 157, 158) Bu gibi hususlarda önemli bir role sahip olan ABD'deki Başkanların iklim değişikliği konusuna yaklaşımındaki hassasiyet, uluslararası girişimleri de temelinden etkilemektedir. Atmosferde bulunan sera gazı miktarının artmasıyla beraber iklim değişikliğinin baş göstermesinin ana sorumlularından birisi de ABD'dir. Ekonomik sistem ve üretim alanlarında çoğunlukla fosil yakıtları kullanan ABD, dünyada en yüksek sera gazı emisyonuna sahip ülkelerden birisidir. İklim değişikliği konusunda Cumhuriyetçi Başkan George W. Bush'un 2001 senesinde göreve gelmesinin üzerinden fazla geçmeden ABD'nin Kyoto Protokolü'nü onaylamayacağını ve süreçten çekildiğini açıklaması, iklim değişikliği konusundaki girişimleri kesintiye uğratmıştır. George W. Bush'un aksine, Demokrat Başkan Barack Obama ise, 2008 yılındaki ilk dönem seçim kampanyasından başlayarak ABD'nin bu konuda sorumluluk alması gerekliliğine vurgu yapmıştır. Barack Obama yönetiminin bir sonraki döneminde almış olduğu kararlar Paris İklim Antlaşması'nı desteklemiş ve iklim değişikliği mücadelesinde önemli adımlardan birisi olmuştur.

Barack Obama'nın ardından 45. ABD Başkanı olan Donald Trump ise, seçim kampanyasındaki iklim değişikliğine inanmadığı düşüncesini göreve başladıktan sonra da aynı şekilde muhafaza etmiştir. Bunun yanında, Barack Obama dönemindeki düzenlemelerin büyük bir kısmının iptal ederken, ülkesinin Paris İklim Antlaşması'ndan da çekileceklerini bildirmiş ve bunu gerçekleştirmiştir. Barack Obama döneminde ABD Başkanı'nın iklim mücadelesi hususunda önemli bir isim olarak görülmesinden sonra, Donald Trump döneminde, ABD, bu süreçte sorumluluk almaktan kaçan bir aktör olarak dikkat çekmiştir. ABD'de iki Başkan arasındaki bu politika farklılıklarından ötürü ABD'nin uluslararası müzakerelerdeki liderlik rolü de olumsuz yönde etkilenmiştir. Sanayi Devrimi sonrasında atmosferde artan karbondioksit miktarı ile beraber küre iklim değişikliği tehdidi altındadır. Yine bu süreç içerisinde, dünyanın farklı bölgelerinde kıtlık ve olumsuz hava koşullarının etkilediği üretim sektöründeki düşüşler dünyanın dikkatini iklim değişikliğine çevirmiştir. İklim değişikliği konusunu kamuoyu önünde konuşan ilk ABD Başkanı ise Demokrat Jimmy Carter olmuştur. Bunun üzerine, Kongre'de iklim tartışmaları neticesinde 1978 Ulusal İklim Programı Yasası ile insan etkinliklerinden kaynaklanan iklim değişikliği araştırma programı kurulmuştur. (Bailey, 2016: 50-51) Çevre sorunlarının gün geçtikçe artmasıyla beraber doğal kaynaklar ve doğal çevrede meydana gelen değişiklikler üzerine, Carter'ın kurduğu özel bir ekip tarafından Global 2000 Raporu hazırlanmıştır. Bu raporun içeriğine göre, fosil yakıt kullanımının ve bazı insan etkilerinin atmosferde karbondioksit artışına ve dünyanın ısınmasına neden olabileceği, dolayısıyla iklimi etkileme potansiyeline sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Sussman ve Daynes, 2013: 80; Barney, 1980: 36) Bu süreçte bazı önlemler almak için adımlar atılmak istense dahi, bu adımların karşısında oluşturulacak politikaların ekonomiyi ciddi boyutta etkileyeceği düşünülerek, iklim değişikliğinin inkâr edilmesi sürecine girilmiştir. Jimmy Carter'in talebi üzerine hazırlanan Global 2000 Raporu, o dönemde çıkan krizler sebebiyle kendisinden sonraki ABD yönetimleri için kaynak niteliği olmaktan öteye gidememiştir.

Cumhuriyetçi Ronald Reagan yönetimi döneminde ise, iklim değişikliği konusu arka plana atılmıştır. Konunun araştırılmasına ilişkin fonların azaltılmasına rağmen bilimsel raporlar aracılığı ile konu sürekli gündemde kalmıştır. Çevre Koruma Ajansı (EPA) ve Ulusal Bilimler Akademisi (NAS) tarafından yayımlanan iki rapor iklim değişikliğine farklı yönlerden bakmaktaydı. NAS Raporu, küresel ısınmanın çok ciddi boyutlarda olmayabileceğini, EPA Raporu ise sıcaklık artışının önemli bir seviyede olacağını belirtmiştir. Ronald Reagan yönetimi, EPA Raporu yerine, maliyet odaklı olan NAS Raporu'nu ön planda tutmuştur. Ancak ilerleyen yıllarda iklim değişikliğinin uluslararası gündemde önemli bir yer teşkil etmesiyle beraber ABD'nin bu konuda etkin bir rol üstlenmesi gerektiği baskısı uluslararası örgütler tarafından belirtilmiştir. Bu süreçte iklim değişikliğinin bilimsel olarak ele alınabilmesi için Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından hazırlanan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kurulmuştur. Ronald Reagan döneminde yaşanan başka bir gelişme de, iklim değişikliği için politika geliştirme görevinin EPA ve Dışişleri Bakanlığı'na verildiği Küresel İklim Koruma Yasası'dır. Ronald Reagan'ın çevre politikası konusundaki en kritik adımı Montreal Protokolü'nü imzalamaktır. Genel olarak, Ronald Reagan, acil ve somut eylem planları yerine sürekli daha çok bilimsel kanıtı ihtiyaç olduğunu iddia etmiş ve araştırma fonlarını azaltmaya çalışarak bilimi göz ardı etmeyi seçmiştir. (Sussman ve Daynes, 2013: 81-82) 1900'lü yılların sonuna doğru iklim değişikliğinin etkisinin ABD'de şiddetlenmesi üzerine, bu konu, hem kamuoyunda, hem de seçim sürecinde kritik bir öneme sahip olmuştur. Ronald Reagan'ın Başkan Yardımcısı olan George H. W. Bush, 1988 yılında gerçekleştirilen seçimlerde Cumhuriyetçi Parti'nin Başkan adayı olarak seçim kampanyasında iklim değişikliği hususunda yönetimin etkisiz kaldığını ileri sürenlere; "Sera etkisi konusunda bir şey yapamayacak kadar güçsüz olduğumuzu düşünenler Beyaz Saray etkisini unutmuyor" şeklinde cevap vermiştir. Bu süreçte George H. W. Bush'un eski yönetime nazaran daha etkili politikalar izleyeceği görüntüsü verilmesine karşın, alınacak önlemlerin ekonomiye ve üretime vereceği zararlardan ötürü aksi bir pratik gerçekleşmiştir. Örnek olarak, 1990 yılında düzenlenen Dünya İklim Konferansı'nda karbondioksit azaltımını öngören antlaşmayı imzalamayı reddeden tek sanayileşmiş ülke ABD olmuştur. (Sussman ve Daynes, 2013: 82) Bu konferanstan iki yıl sonra, BM Dünya Zirvesi'nin sonunda BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile beraber uluslararası alandaki en önemli sorunlardan birisi de iklim değişikliği konusu olmuştur.

Bir sonraki seçim dönemi sonunda, ABD, tekrardan bir Demokrati yani Bill Clinton'ı yönetime seçmiştir. Bill Clinton seçim kampanyasında sera gazı emisyonunun 8 sene içerisinde belirli bir seviyeye kadar indirme sözüyle beraber, Beyaz Saray'da görevi devraldıktan sonra bir "yeşil takım" oluşturmuş ve bu da ABD'den somut adımlar bekleyenleri heyecandırmıştır. Bu dönemdeki en önemli gelişme, Kyoto Protokolü'nün imzalanmasıdır. Bill Clinton sonrasında göreve gelen Cumhuriyetçi George W. Bush ise, Kyoto Protokolü'nün ABD'nin evrensel ekonomideki rakipleri için emisyon indirimi sorumluluğu yüklediğinden bu sistemin adaletsiz olduğunu ve bu antlaşmanın da Amerikan ekonomisine yük getireceğinden çekildiklerini ilan etmiştir. (Vogler, 2016: 41; Schreurs, 2004: 208) Ayrıca George W. Bush, iklim değişikliği sorununun gerçek ve insan kaynaklı olduğunu reddederek, daha çok bilimsel araştırmaya ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir. İklim değişikliğinin ABD üzerinde yaratmış olduğu negatif yönlü ivmeden ötürü, 2008 yılı Başkanlık seçimlerinde Demokrat Parti adayı Barack Obama ve Cumhuriyetçi Parti adayı John McCain tarafından bu konu kampanyaları dâhilinde ön sıralarda yer almıştır. Seçimin galibi olan Demokrat Barack Obama göreve başladığında, iklim değişikliği hususunda küresel bir liderlik rolü üstlenmeyi amaçlamıştır. Bu hususta yapmış olduğu açıklamada, kendi yönetiminin gerçekleri inkâr etmeden onlar tarafından yönlendirileceğini dile getirmiştir. Aslında Barack Obama'nın bu söylemi, George W. Bush döneminin iklim değişikliği konusunda gerçeği inkâr eden tavrının yanıtı şeklinde algılanabilir. Barack Obama'nın en önemli adımları, İklim Eylem Planı ve Temiz Enerji Planı olmuştur. Paris İklim Antlaşması'nın imzalanmasını desteklemesi ve ABD'nin uluslararası arenada iklim değişikliği konusunda liderlik pozisyonunu üstlenmesi istenci de bu dönemin önem arz eden noktalarıdır. ABD iklim

değişikliğinden kaynaklı doğal afetlerden ötürü ekonomik ve hayati büyük kayıplar yaşamaktadır. Bu sebepten ötürü, Barack Obama Başkanlığının ikinci döneminde iklim değişikliği hususunda ciddi adımlar atmıştır. Barack Obama dönemindeki iklim değişikliği hususundaki en önemli çalışma İklim Eylem Planı (*Climate Action Plan*) olmuştur ve bu planın en önemli bileşenlerinden birisi de Temiz Enerji Planı'dır (*Clean Energy Plan*). İklim Eylem Planı'nda ABD'nin karbon emisyon oranının düşürülmesi amacıyla hedefler belirlenmiş ve iklim değişikliğinin sebep olabileceği etkilere karşı hazırlıklar yapılmakla beraber, uluslararası alanda bu konuda liderlik yapılabilmesi için detaylar yer almıştır. Bunun yanında, Temiz Enerji Planı ile beraber gerekli şartlar yerine getirildiğinde rüzgâr, güneş ve diğer yenilenebilir enerji türleri kaynaklarına önem verilecektir.

Barack Obama iklim değişikliğini genel bir varoluşsal tehdit olarak görmüş ve önlem alınmadığı takdirde giderek daha sık bir şekilde kuraklık, kıtlık gibi olayların yaşanma ihtimalinin yüksek olması ile birlikte bu durumların terörizm, Suriye İç Savaşı, Rusya ve İran ile ilişkiler, nükleer silahlar ve Orta Doğu'daki gelişmeler gibi dış politika konularından bile daha önemli olduğunu işaret etmiştir. Bu noktadan hareketle Barack Obama yönetimi süresince ABD'de iklim değişikliği hususunda iddialı hedefler yer almakla beraber bu hedeflere ulaşmak için somut adımların varlığı 2015 yılı Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne (*National Security Strategy*) bakıldığında da görülmektedir. Ancak Barack Obama'nın Temiz Enerji Planı sonraki başkan Donald Trump tarafından iptal edilmiştir. Başkan Barack Obama'nın yönetiminden sonraki süreçte iklim değişikliği konusundaki gelişmeler bakıldığında; 2016 yılındaki Başkanlık seçimini sürpriz bir şekilde kazanan Donald Trump haricindeki Cumhuriyetçi Parti adaylarının bu hususta benzer söylemlere sahip olduğu görülmektedir. Örnek olarak, Şubat 2016 yılında kampanyasını durdurduğu sürece dek Cumhuriyetçi Parti aday adaylarından New Jersey Valisi Chris Christie, Barack Obama'nın iklim değişikliği ile mücadelede ABD liderliğinin zorunlu olduğu görüşünü eleştirerek, ABD'nin toprak bütünlüğünü düşünmek ve Suriye krizine çözüm bulmak gibi konulardan ziyade başka şeyler hakkında konuşmasını "küçük düşürücü" olarak nitelendirmiştir. Başka bir aday adayı Arkansas eski Valisi Mike Huckabee de, Barack Obama'nın Paris Zirvesi için gösterdiği çabayı Twitter'da eleştirirken, "Bizim bir Başkomutana ihtiyacımız var, baş meteoroloğa değil" ifadesini kullanmıştır.

Barack Obama'dan ABD Başkanlık görevini devralan Donald Trump da, seçim kampanyasında Barack Obama'nın iklim değişikliğini dünyanın karşı karşıya olduğu en kritik problem olarak nitelendirmesi "duyduğum en aptalca açıklamalardan biri" şeklinde ifade etmiştir. İklim değişikliği konusunda sermaye odaklı düşünce yapısına sahip olan Donald Trump'ın yönetime gelmesiyle beraber, bu konuda yeni bir sayfa açılmıştır. ABD Başkanı Donald Trump, gerek seçim kampanyası süresinde, gerekse de göreve başladıktan sonra iklim değişikliğine inanmadığını ve küresel ısınmanın Çin tarafından Amerikan ekonomisini ve rekabet gücünü zayıflatmak üzere yaratılan bir aldatmaca olduğunu defalarca dile getirmiştir. (Zhang ve ark., 2017: 213) Bu duruma bağlı olarak da, önceki Başkan Barack Obama'nın karar ve uygulamalarının iptal edilmesi ve Paris İklim Antlaşması'nda verilen taahhütlerin yerine getirilmemesi konuları hızlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Başkan Donald Trump'ın almış olduğu kararlardan birisi de, 28 Mart 2017 tarihinde yayımlanan "Enerji Bağımsızlığının ve Ekonomik Büyümenin Teşvik Edilmesi" başlıklı Başkanlık kararı olmuştur. Bununla birlikte, Başkan Donald Trump, Barack Obama'nın Kasım 2013 yılındaki Başkanlık kararı ve İklim Eylem Planı gibi iklim değişikliği alanındaki düzenlemelerin iptal edildiği duyurulmuştur. (Ağaçayak ve ark., 2017: 3)

Bu noktada, yerli enerji kaynaklarının geliştirilmesi veya kullanılması potansiyeline engel olan düzenlemelerin gözden geçirilmesi, temiz kömür, düzenleyici yüklerden kurtulmak gibi Başkanlık metninde yer alan ifadelerden yola çıkılarak, Donald Trump'ın ulusal çıkar, piyasa ekonomisi ve fosil yakıtların kullanımına işaret eden yeni politikalar izlemesi, iklim değişikliğini inkâr söylemine atıf yapıldığını gösterir niteliktedir. Bu sürecin bir başka destekleyicisi de Donald Trump'ın göreve başladıktan sonra enerji politikasının fosil yakıt kullanımının arttırılması üzerine inşa edildiğini gösterir nitelikte olan Dışişleri Bakanlığı gibi kritik bir alana bir petrol

şirketinin eski CEO'sunu (Rex Tillerson) seçmesi olmuştur. Donald Trump'ın göreve başlamasıyla birlikte almış olduğu bu kararlar ve oluşturmuş olduğu yönetim ekibi ile beraber, Barack Obama yönetiminin yalnızca federal alandaki uygulamalarından değil, uluslararası liderlik rolünden de vazgeçileceği sinyallerini vermiştir. Akabinde, ABD'nin Paris İklim Antlaşması'ndan çekileceğinin açıklanması ile de bu doğrulanmıştır. Alınan kararların devamında, Barack Obama'nın İklim Eylem Planı'nın kilit noktası olan Temiz Enerji Planı'nı da Başkan Trump iptal etmiştir. Ayrıca Barack Obama'nın yönetimince açıklanan Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde iklim değişikliği en önemli tehditlerden biri olarak ifade edilirken, Donald Trump yönetiminde açıklanan Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde iklim değişikliğine güvenlik riski olarak bile yer verilmemiştir. Donald Trump, her fırsatta iklim değişikliğine inanmadığını dile getirmekte ve tüm bilimsel verilere ve raporlara rağmen bu tavrını istikrarlı bir şekilde sürdürmektedir. Dünyanın en büyük ekonomisi ve sanayileşmiş ülkelerinden birisi olan özellikle ekonomik büyüme sürecinde fosil yakıtları kullanan ABD'nin iklim değişikliği hususunda üzerine düşen sorumluluk büyük olmasına rağmen, ABD, bu yükü sırtlamaktan uzun süre kaçınmıştır. Örnek olarak, George W. Bush döneminde emisyon azaltım yükümlülüğü ekonomiye büyük bir yük olacağından Kyoto Protokolü sürecinden ayrılması nedeniyle ABD'nin protokolün işlevsiz kalmasına sebebiyet verdiği yorumu yapılabilmektedir.

Bunun yanında, iklim değişikliği hususunda ABD'den beklentilerin önemli ölçüde karşılanabileceği kararlarının alındığı ve uygulamaların gerçekleştirildiği dönem olarak Barack Obama yönetimi gösterilebilir. Nitekim Barack Obama'nın iklim konusunu sürekli olarak dile getirmesi, bu konuyu Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti arasındaki en önemli ayrım noktalarından biri haline getirmiştir. Bu noktada, genel olarak Demokrat Partili Başkan ve politikacılar ABD'nin bu hususta faaliyete geçmesi gerektiğini savunurken, Cumhuriyetçiler ise ekonomik çıkar ve küresel rekabet gerekçesiyle iklim değişikliğini inkâr etmeyi tercih etmektedirler. Barack Obama döneminde başlatılan İklim Eylem Planı ile birlikte belirlenen hedefler ve kararlaştırılan politikalar sayesinde uluslararası iklim müzakerelerinde ABD daha etkin bir aktöre dönüşmüş; ancak Donald Trump yönetiminde ise bu süreç hızla aşınmıştır. Donald Trump, seçim kampanyasından yönetimine dek iklim değişikliğine inanmamış ve seçim kampanyası sürecinde Paris İklim Antlaşması'ndan çekileceklerini ilan etmiştir. Donald Trump'ın Paris İklim Antlaşması'ndan çekileceklerini duyurması ve bunu yapmasıyla beraber Barack Obama döneminde dile getirilen iklim değişikliği ile mücadele hususunda ABD'nin liderlik sorumluluğunu alması konusu rafa kaldırılmıştır.

Göç ve Göçmenler Konularına Bakış

Küresel sistemde ülkelerde yaşanan savaş, kıtlık, siyasi gerilim, ekonomik buhran ve daha birçok problemten ötürü, insanlar, binlerce yıldan beri süregelen düzenlerini terk ederek yeni yerleşim yerlerine göç etmektedirler. Bu göç hareketlerinden bazıları başarıya ulaşırken, bazı durumlarda da göçmenlerin hayatlarını kaybetmesiyle neticelenebilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki siyasal partilerin göçmenlere yaklaşım politikalarının çeşitlenmesinde bir yanda muhafazakârlık ve ekonomik liberalizm tutumuna sahip Cumhuriyetçi Parti bulunurken, diğer yanda da sosyal liberalizm ve sosyal demokrasiyi benimseyen Demokrat Parti yer almaktadır. ABD'de Başkanlık koltuğuna ulaşmak için yaşanan siyasi rekabet sürecinde, her iki partinin de ekonomik, eğitim, sağlık, güvenli ve savunma konularında savundukları kendi görüşleri olmakla birlikte, bu görüşler arasında farklılıklar mevcuttur. Yaşanan bu görüş ayrılıklarından yüksek derecede önem arz eden bir tanesi de göç politikasıdır. Özellikle de Cumhuriyetçi Parti'nin ABD'ye gerçekleştirilen göç hareketliliğinin artmasıyla birlikte öne çıkarmış olduğu göçmen sorunu, kamuoyunda yıllar içerisinde defalarca tartışmalar yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Demokrat Parti'nin sınır güvenliği konusunda esnek davranması, Cumhuriyetçi Parti tarafından sınır güvenliğinin tehlikeye atılarak bir kaos yaratabileceği eleştirisini beraberinde getirmektedir.

Bu noktada, Cumhuriyetçi Parti'nin ABD'nin yasadışı göç hareketliliği sebebiyle bir göçmen problemi yaşadığı düşüncesine sahip olduğu aşikâr olup, ülke genelinde göçmen politikalarının güncel ortama uyum sağlaması için revize edilmesi ve göçmenler üzerinde sıkı bir denetim gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Cumhuriyetçi Parti'nin bu tutumu, ABD'de yer alan göçmen karşıtları tarafından da desteklenmektedir. Ayrıca Cumhuriyetçi Parti, bu göç hareketliliği neticesinde ülke içerisindeki düzenin zarar gördüğünü, yaşam standartlarında dengesizliklerin meydana geldiğini ve suç ve şiddet olaylarının artmasına sebebiyet verdiğini de savunmaktadır. Cumhuriyetçi Parti'nin ülke gündeminde önemli bir yere sahip olan göç ve göçmen konusu hakkındaki sert tutumu sebebiyle, parti içerisinde de zaman zaman fikir ayrılıkları yaşanmaktadır. Bunun sebebi, sahip olunan sert söylemin ABD'de yer alan göçmenlerin oylarının Demokrat Parti'ye lehine kullanılmasını engelleme isteğidir. Bu görüş ile beraber bazı Cumhuriyetçi Parti mensupları göçmenlere daha ılımlı bir şekilde yaklaşırken, parti, resmi düzeyde yasadışı göçlere taviz verilmeyeceği ve bu göçlerin engellenmesi için ABD'de göçmenlere sıkı denetim içeren politikaların uygulanması gerektiği görüşündedir. Sınır güvenliği üzerinde yoğunlaşan Cumhuriyetçi Parti yasal yollar ile ABD'ye girişin gerçekleştirilmesi için sınır denetiminin artırılmasını desteklerken, yasal izlek ile ABD'ye gelenlere de herhangi bir ayrımcılığın uygulanmaması gerektiğini de ifade etmektedir.

Desteklenen bu politikaların yanında, Cumhuriyetçi Parti göçmenlerin ABD'ye giriş ve çıkışları esnasında izlemek için biyometrik verilerin kullanılması savunmaktadır. Bu sayede, ABD'ye giriş yapan göçmenlerin ülkede ne kadar süreyle kaldıklarını ve burada yasadışı olarak kalmadıkları hakkında devletin bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu sistemin yanında, keşif kameraları, sınır devriye görevlileri gibi sistem ve güvenlik gücü kullanımının da artırılması Cumhuriyetçi Parti'nin isteği dâhilindedir. Hukuki zeminde ise, Cumhuriyetçi Parti yasadışı göçmenlere af getirildiğinde bu durumun yalnızca yasadışı göç hareketliliğini teşvik edeceğini düşünmektedir. Yasadışı hareketliliğin yanında, bu esnada kaçak göçmenlere yardım eden, iş imkânı sunan ve sahte belge oluşturanlar için de katı cezalar uygulanmasını savunmaktadır. Tüm bu görüşler, Cumhuriyetçi Parti'nin göçmen politikasında, ABD ekonomisinin sınır güvenliği konusunda büyük bir bütçenin ayrılması öngörülmektedir. Cumhuriyetçi Parti'nin izlemiş olduğu göç ve göçmen politikasına karşın Demokrat Parti bu konuda daha ılımlı bir görüşe sahiptir.

Demokrat Parti, temelde göçmenler ve kültürel çeşitlilik üzerinde temel politikalarını yoğunlaştırmakla beraber, ABD'ye gelen göçmenleri yerel kültürü benimsemesine ek olarak, kendi kültürlerini de muhafaza edebilmeleri gerekliliği görüşüne sahiptir. Cumhuriyetçi Parti'nin göç ve göçmenler konusundaki radikal düşünce yapısı ve sert tutumunun aksine, Demokrat Parti, göçmen politikalarının göçmenler lehine değiştirilmesini desteklemektedir. Bu uğraşı destekler nitelikte, Demokrat Parti, göçmenlik sisteminin revize edilerek göçmenlerin vatandaşlığa geçiş sürecinin kolaylaştırılması amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Öte yandan, Demokrat Parti, "özgür göç" veya "açık göç" olarak isimlendirilen uygulama gereği, bireylerin arzu ettikleri ülkeye göç edebilmelerinin gerektiğini desteklemektedir. Bu uygulama ile birlikte ABD'de yaşamakta olan göçmenlerin ailelerinde uzakta yaşamasını engelleyerek tek bir çatıda birleşmeleri için çaba göstermektedir. Demokrat Parti, aynı zamanda ABD'nin bir "göçmen ülkesi" olduğu tezini öne çıkartarak; sınırlara duvar inşa etmenin, göçmen çocukları ailelerinden ayırmanın ve benzer faaliyetlerin ABD'nin sınırlarının denetlenmesi konusunda mantıklı bir hareket olmadığı görüşündedir. Cumhuriyetçi Parti'nin göçmenleri ekonomik bir yük ve sınır güvenliğinin zarar görmesi olarak algılamasına karşın, Demokrat Parti, göçmenlerin ekonomik ve güvenlik hususunda tehditten ziyade özellikle eğitim alanında ABD'ye gelenlerin ülkeye önemli faydalar sağlayabileceğini belirtmektedir. Cumhuriyetçi Başkan Donald Trump'ın 2016 yılında ABD Başkanı seçilmesinden sonra göçmen karşıtı politikalara ağırlık verdiği görülmesine karşın, ABD Temsilciler Meclisi'nde Demokrat Parti'nin çoğunluğu elinde bulundurmasıyla Başkan'ın aldığı kararların yasalaşması engellenmektedir. Bu noktada Cumhuriyetçi Parti'nin göçmen politikalarının uygulanması önündeki önemli bir engel Temsilciler Meclisi'ndeki Demokrat Parti çoğunluğudur. 2016 senesinde ABD'de Başkanlık seçimlerine Cumhuriyetçi Parti Adayı olarak

katılan Donald Trump, seçimlere “Make America Great Again” (Amerika’yı Yine Büyük Yapalım) sloganıyla birlikte girerken, Başkan seçildiği takdirde ABD için büyük bir tehdit olarak gördüğü göçmen sorununa karşı radikal önlemler alacağını dile getirmiştir. (Vega, 2018: 123)

Donald Trump’ın seçim propagandalarında yer verdiği göçmen karşıtı sert dil ülke genelinde pek çok kişi tarafından tepki ile karşılanmıştır. Ancak Donald Trump’ın göçmen karşıtı söylemleri kendisine karşı muhalif hareketler oluşturmuş olsa da, ülke genelinde sağ çevrelerde popülerliğini arttırmıştır. Başkanlık seçimleri süresince Donald Trump’ın yoğun olarak üzerinde durduğu konulardan birisi de, İslâm dinini kullanarak terör eylemi gerçekleştiren radikal gruplardır. Bu hususta, Donald Trump’ın Müslüman göçmenlere karşı yaptığı açıklamalar ülke genelinde İslamofobi’nin kuvvetlenmesine sebebiyet vermiştir. Hatta Trump, Başkan seçilmesi halinde ülke genelinde Müslüman göçmenlere yönelik sıkı bir kontrol sistemi oluşturacağını da söylemiştir. Buna ek olarak, güvenlik tehdidi oluşturduğu iddia edilen Müslüman ülkelerden göçün sınırlandırılacağını ve hatta yasaklayacağını açıklamış ve bunu seçildikten sonra birkaç ülkeyle sınırlı olarak da olsa uygulamıştır. (Nguyen ve Kebede, 2017: 717) Ancak Trump, bu düzenlemelerden Müslüman ABD vatandaşlarının veya ordusundaki Müslümanların hariç tutulacağını da açıklamıştır. Bu genel çerçevede, Cumhuriyetçi Parti ile Demokrat Parti göç ve göçmen politikası hususunda kıyaslandığında; bir yanda radikal ve sert bir tutumu benimseyen Cumhuriyetçi Parti cephesi dururken, onun karşısında göçmenlerin de çeşitli haklara sahip olduğunu ve göç stratejisinin daha ılımlı bir şekilde yürütülebileceğini savunan Demokrat Parti yer almaktadır.

Bireysel Silahlanma Konusuna Bakış

Cumhuriyetçi Parti, kuruluşundan günümüze gelene dek özgürlük ve bireysel sorumluluk konusunu en temel prensibi olarak benimsemekle beraber, Cumhuriyetçiler, ülkede daha az düzenleme yoluna giderek hükümeti sınırlandırmakta ve bu stilin etkin yönetim için gerekli olduğunu savunmaktadırlar. (Bkz. <https://www.republicanviews.org/republican-views-on-gun-control/>, Erişim tarihi: 28.03.2020) Elbette ki, Cumhuriyetçilerin sergilediği bu duruş, silah kontrolü konusuna bakışta da kendisini göstermektedir. Bu noktada, Cumhuriyetçi Parti, ABD vatandaşlarının silah sahibi olma, taşıma ve kullanma hakkının olduğunu savunmaktadır. (Bkz. <https://www.theguardian.com/us-news/2018/feb/24/republicans-gun-control-assault-weapons-ban>, Erişim tarihi: 28.03.2020) Savunulan bu düşünce yapısı, Cumhuriyetçi Parti’nin temel felsefesi ile beraber ABD Anayasası’nın yorumlanmasına dayanan ideolojik bir silahlanma düşüncesine dayanmaktadır. Cumhuriyetçilerin silah kontrolü hususundaki genel tutumu, bu konunun temel ideolojileriyle uyumlu olduğu ve de Anayasa’nın ilk 10 maddesindeki değişikliklerin (özellikle de ikinci değişiklik-*Second Amendment*) her ABD vatandaşının yok sayılamayacak haklarının tanımı olduğunu ifade etmektedir. Bu değişiklikler arasında ikinci değişiklikte yer alan silah taşıma hakkı (*right to bear arms*) da bulunmaktadır. (Bkz. https://www.law.cornell.edu/wex/second_amendment, Erişim tarihi: 28.03.2020) Cumhuriyetçiler, genel olarak sosyolojik değerlerdeki değişimlerin Anayasa ve Haklar Yasası tarafından ifade edilen hak ve özgürlükler içerisinde bir etkiye sahip olmadığı inancındadır. Dolayısıyla, Cumhuriyetçilerin silah hakları alanındaki tutumları, sadece silaha olan yüksek ilgiden ziyade, ülkede oluşturulmuş olan belirli hakların korunmasını gerektiren temel bir ilkedden de kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda, Cumhuriyetçiler, ateşli silahlara dair düzenlemelerin hükümet eliyle yapılmasının da anayasaya aykırı olduğunu savunmakla beraber, silah yasalarının çoğunun bireysel silah taşıma hakkını engellediği görüşüne sahiptir.

Bu noktada, Cumhuriyetçilerin görüşü, ikinci değişikliğin; bireye, kendisini, ailesini ve malını koruma hakkını vermesi üzerindedir. Elbette ki, Cumhuriyetçi Parti içerisinde silah kontrolü konusunda tek bir fikrin egemen olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Bu konudaki görüşler parti içerisindeki bireylerin buldukları bölgelere ve görevlere göre değişiklik gösterebilir. Örnek olarak, 2012 yılında Sandy Hook İlköğretim Okulu’nda yaşanan olayların ardından Ulusal Tüfek

Birliği'nin (*National Rifle Association*) Genel Müdür Yardımcısı Wayne LaPierre, her okulda silahlı güvenlik görevlisinin yer alması ihtiyacını dile getirmiştir. (Bkz. <https://www.nytimes.com/2012/12/22/us/nra-calls-for-armed-guards-at-schools.html> Erişim tarihi: 28.03.2020) Senatör Susan Collins ise, GOP'un Maine eyaletinden ılımlı bir üyedir. Collins, silah alıcıları için arka plan kontrollerini genişletmek için olumlu yönde oy vermiş olan bir Cumhuriyetçidir. (Bkz. <https://www.nytimes.com/2013/04/18/us/politics/senate-obama-gun-control.html> Erişim tarihi: 28.03.2020) Bu konuda eski New Jersey Valisi Chris Christie de silah kontrolünün ulusal bir tartışmanın parçası olması gerektiğine inanan bir Cumhuriyetçi olarak dikkat çeker. Başkan Donald Trump'ın söylemlerinde ise, 2016 yılındaki seçimlerde göçmenlik konusunu ön plana çıkarmasından ötürü, silahlanma konusu biraz arka planda kalmıştır. Donald Trump, milliyetçi ve muhafazakâr düşünceler arasındaki keskin çizgide yürürken, Anayasa'da yer alan ikinci değişikliği desteklemektedir. Ancak aynı Trump, 1990'larda ve 2000'lerde saldırı tüfeği yasağı gibi belirli sınırlandırmalara ihtiyaç olduğunu savunuyordu. (Bkz. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-41478293> Erişim tarihi: 28.03.2020) 2012 yılındaki Newton'da düzenlenen ve büyük kayıpların yaşandığı okul saldırısının ardından da, Trump, dönemin ABD Başkanı Barack Obama'nın yapmış olduğu sıkı silah düzenlemesi çağrılarını övmüştü. Ancak Donald Trump Başkan adayı olma hususunda ilerledikçe, silah kontrolü konusundaki görüşleri de değişmiştir. Başkanlık yarışına katılacağına resmileşmesiyle birlikte, Trump, bu konuda giderek Cumhuriyetçi Parti'nin silah kontrolü konusundaki resmi çizgisine gelmiştir. Seçim süresince toplu silahlı saldırılara karşı yapılması gereken tek şeyin daha çok sayıda bireyin silahlanması olduğunu savunan Donald Trump, Paris ve San Bernardino'daki saldırıları alıntılarla ve kurşunların iki yönlü gitmesi durumunda ölü sayısının daha az olacağını ifade ederek, değişen silah kontrolü düşüncesini de somut şekilde örneklemiştir.

Donald Trump'ın Başkanlık görevine geldikten sonraki dönemde silah kontrolü konusunda atılmış olduğu kayda değer tek adım ise, Barack Obama döneminden kalan, akıl hastalığı tedavisi görenlerin silah satın almasına sınırlama getirilmesini öngören yasayı imzalamak olmuştur. Demokratlar, vatandaşların silah taşıma hakkını tanınmasının yanında, ikinci değişiklik haklarının ABD Yüksek Mahkemesi tarafından kabul edilmiş olan düzenlemeler çerçevesinde olması gerektiğini savunmaktadır. Bununla beraber, Demokratların birçoğu hâlihazırda olan arka plan kontrol sisteminin geliştirilmesiyle kolluk güçlerinin daha etkili şekilde gelişim göstereceğini düşünmektedir. Demokratların ve Cumhuriyetçilerin silah kontrolü konusunda ortak paydada buldukları tek nokta, akıl sağlığı konusu olmuştur. Bu noktada önerilen yeni yasaların dikkatli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve bireyleri harekete geçiren eylemlerin tespit edilmesi, her iki kanadın da ortak fikridir. Barack Obama, katı silah kontrol yasalarını desteklemektedir. Yasaların sertleştiği de yaşanması muhtemel trajik olayların önüne geçileceğini savunmaktadır.

İdam Cezasına Bakış

Amerika Birleşik Devletleri'nde ölüm cezası konusundaki görüşler uzun yıllar boyunca değişkenlik göstermiştir. Geçmişte Demokrat Parti de ölüm cezasını yaygın olarak savunurken, son yıllarda bu ceza yerine ömür boyu hapis cezasını desteklemektedir. Buradan hareketle ölüm cezasını kaldırmış olan birçok devlet Demokrat eğilimlidir. Demokratlar, ölüm cezasının belirli hallerde ve çok sınırlı kullanılmasının veya bir kısmı da hiç kullanılmamasının gerektiği görüşünü savunmaktadırlar. Ölüm cezasının belli durumlarda kullanılmasını desteklenmesi, bu uygulamanın keyfi kullanımının önüne geçmek içindir. Bazı Demokratlar, ölüm cezası gibi katı cezaların suç işlenmesini engellemek için bir önlem olarak çalıştığına inanmaktayken, bazıları da bu cezanın etkisiz olduğu görüşüne sahiptirler. Ölüm cezasının desteğinin azalmasında Clayton Lockett'in infazı da büyük bir etken olarak gösterilebilir. Çeşitli suçlardan hüküm giyen Clayton Lockett, 29 Nisan 2014 yılında gerçekleştirilen infazında mahkûmun damarlarından birinde yaşanan sorundan ötürü kendisine verilen zehirli iğne etkisini tam olarak gösterememiş ve mahkûm acı çekerek kalp krizi sonucunda ölmüştür. (Bkz. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/06/execution-clayton-lockett/392069/>, Erişim tarihi: 28.03.2020) Böylesi yaşanan skandal olaylar sık olmasa bile, birçok ABD vatandaşının ölüm cezasına tepki

vermesine sebep olmuş; dolayısıyla bu ceza Amerikalı insan hakları savunucularınca acımasız ve olağandışı olarak nitelendirilmiştir. En nihayetinde, ABD vatandaşları nezdinde de, böyle bir durumun görülmesinden ziyade ömür boyu hapis cezasına olan destek artmıştır. Bir önceki ABD Başkanı Barack Obama da, ölüm cezasının sadece sıra dışı iğrenç suçlar, terörizm ve çocukların zarar gördüğü durumlar gibi hallerde uygulanmasını uygun görmekteydi. Zira ABD'deki irksal önyargı ve ölüm cezasının eşit olarak uygulanmaması (mahkûmun ölümünden sonra ortaya yeni kişilerin çıkması) bu endişeleri doğurmaktadır. Bu konuda Cumhuriyetçiler ise ölüm cezasını daha açık ve yoğun olarak desteklemektedirler. (Bkz. <https://news.gallup.com/poll/178790/americans-support-death-penalty-stable.aspx>, Erişim tarihi: 28.03.2020) Bu konuya yoğun destek vermelerinin mantığı ise, şiddet içeren suçların mağdurlarının yanında olduklarını göstermektedir.

Cumhuriyetçiler, ölüm cezası sayesinde gelecekteki olası suçların ve suçluların da önünün kesildiğine inanarak, suçu caydırmanın (*deterrence*) en iyi yolu olarak silahla suç işleyen herkese ağır cezaların verilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Demokratlar ve Cumhuriyetçiler karşılaştırıldığında; bu konuda Demokratların birçoğu ölüm cezasının suçları önlemek için caydırıcı bir nitelik taşıdığına inanmazken, Cumhuriyetçiler daha katı cezaların caydırıcı özelliğe sahip olduğunu savunmaktadır. Ayrıca Demokratlar içerisinde azımsanmayacak oranda idam cezası karşıtları varken, savunucular da bunun sınırlı hallerde olabileceğini düşünmektedirler. Cumhuriyetçilerde ise, bu konuda genel bir görüş birliği ve konsensüs oluşmuş durumdadır ve idam cezasına neredeyse tamamen olumlu bakılmaktadır.

Kürtaj Konusuna Bakış

Kürtaj tartışması, ABD toplumunda, kültüründe ve politikasında üzerinde daima tartışmalar olan ve keskin fikir ayrılıklarının yaşandığı çok önemli ve kutuplaştırıcı bir konudur. Her bir eyaletin bu konuda kendi içerisinde yasalaştırdığı birçok kürtaj karşıtı yasa mevcuttur. ABD Yüksek Mahkemesi'nin Roe V. Wade ve Doe V. Bolton'un (Bkz. <https://studentsforlife.org/med-law/the-legality-of-doe-v-bolton/>, Erişim tarihi: 28.03.2020) 1973 yılında ülke genelinde kürtajı suç sayması öncesinde, birkaç eyalette bu konu yasaldı; ancak yasaklama kararı ile beraber oluşturulan devlet düzenlemesi için tek tip bir çerçeve meydana getirildi. Kürtajın aktif bir şekilde uygulanabilirliği her eyalette birbirinden farklılık gösterse de, bazı eyaletlerde kürtaj sağlayıcı bulunmasına rağmen nominal olarak yerinde kalmaktaydı. Bu kapsamda, Planlı Ebeveynlik konusunda da değişiklikler yaşanmıştır. (Bkz. <https://www.plannedparenthood.org/privacy-policy>, Erişim tarihi:28.03.2020) Buna göre, bir yasanın yaşamayan bir fetüsün kürtajını isteyen bir kadının yoluna önemli bir engel koyma amacı ya da etkisi için gereksiz bir yük getirerek yasa kısıtlamalar koyamayacağına karar verilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kürtaj konusunda siyasal partilerin hizalanmasında ise Cumhuriyetçi Parti ağırlıklı olarak "kürtajla mücadele" kısmında yer almaktadır. Bu noktada, Cumhuriyetçiler, kürtaja karşı çıkmakta ve henüz dünyaya gelmemiş çocukların da yaşam hakkına sahip olduğunu savunmaktadırlar. Kürtaj konusundaki iki önemli ve farklı argüman, "seçim yanlısı" ve "yaşam yanlısı" olarak isimlendirilmiş olup, aralarında fikir ayrılıkları olsa dahi Amerikalıların çoğu iki tarafın da sahip olduğu bazı pozisyonlarda aynı fikri paylaşmaktadırlar. Seçim yanlısı görüş, kürtajın annenin kendi bedeni üzerindeki bir seçimi ve hakkı olduğunu düşünürken, yaşam yanlısı görüşte ise bebeğin kalbinin atmasının ardından yaşama hakkı olduğu vurgulanmaktadır. Seçim yanlısı görüş Cumhuriyetçi Parti bünyesinde küçük bir azınlık olarak yer almakta olup, düşük bir yüzde ile bazı hallerde kürtajın ulaşılabilir olması gerektiğini desteklemektedir. Bu bağlamda, Cumhuriyetçi Parti'de yaşam yanlısı görüş çok ağır basmakta ve kürtajla mücadele konusuna öncelik verilmektedir. Demokrat Parti'de ise, kürtajın kadınların (annelerin) bir seçim hakkı olması gerektiğini savunulmaktadır. Yaşam yanlıları ise, Demokratlar içerisinde azınlıkta kalmaktadır. Demokratların büyük bir çoğunluğu kürtajın hâlihazırda olması gerektiğini desteklemekle beraber, yüzdeler diliminde yarıya yakın Demokratın da kürtajın bir

insanın hayatını yok ettiğini ve adam öldürme olarak nitelendirmesi mevcuttur. Ayrıca John Kerry gibi önemli Demokratın şu açıklaması da, birçok Demokratın çizgisini anlaşılır kılabılır; Kerry, 4 Temmuz 2004 yılında gerçekleştirilen röportajda *Telegraph Herald*'a, "Kürtaja şahsen karşıyım. Kürtajı sevmiyorum. Hayatın gebe kalmayla başladığına inanıyorum." sözlerine ek olarak, "Amerika Birleşik Devletleri'nde kilise ve devlet ayrılığı var" ifadelerini kullanmıştır. (Bkz. <https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A27920-2004Jul4.html>, Erişim tarihi: 28.03.2020)

SONUÇ

ABD'deki iki büyük partinin temel siyasi farklılıklarını analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada, bilimsel makalelerden, kitaplardan, parti politikaları rehberinden, uluslararası nitelikteki gazetelerden yararlanılarak, iklim değişikliği, göç konusuna ve göçmenlere bakış, bireysel silahlanma, idam cezasına bakış ve kürtaj konularında Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti politikaları karşılaştırılmıştır. İlk olarak, iklim değişikliği konusunda Cumhuriyetçiler bu süreci inkâr ederek iklim değişikliği olgusunun olmadığını savunurken, Demokratlar iklim değişikliğinin zararlarını en aza indirmek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır.

İkinci başlık olan göç konusunda, eski Demokrat Başkan Barack Obama ABD'nin bir göç ülkesi olduğunu ve bu durumun devamlı olacağını söylerken, göçmenlerin hayat şartlarının kolaylaştırılması için çeşitli politikalar üretmiştir. Cumhuriyetçi Başkan Donald Trump ise, ülkesinin bir göç merkezi olarak nitelendirilmeyeceğini ifade etmekle beraber yasadışı göçmenlerin ülkeyi kaosa sürükleyebileceğini belirtmiştir. Donald Trump göçmenler konusunda vasıflı göçmenlere karşı ise daha ılımlı yaklaşmış ve onların ülkeye fayda sağlayabileceğini savunmuştur.

Üçüncü ihtilaf konusu olan bireysel silahlanma konusunda, Cumhuriyetçiler vatandaşların silah sahibi olmalarını desteklerken, Demokratlar bu hakkın kullanılması esnasında arka plan denetlemelerinin artırılmasını talep etmiştir. Dördüncü tartışmalı konu olan idam cezası hususunda, Demokratlar eskiden bu konuyu bazı durumlarda savunurken, günümüzde genelde ömür boyu hapis cezasını desteklemektedirler. Cumhuriyetçiler ise, işlenen suç sebebiyle mağdur olan kesimin yanında olduğunu belli etmek için neredeyse tamamen idam cezasını desteklemektedirler.

Cumhuriyetçi Parti ve Demokrat Parti arasındaki önemli ihtilaf konularından biri olan kürtaj konusunda ise, Cumhuriyetçiler henüz dünyaya gelmeyen çocuğun yaşam hakkının olduğunu savunarak kürtaj ile mücadele içerisine girerken, Demokratlar ise kürtajın kadınların kendi seçim hakları olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu beş temel konuda iki büyük parti arasındaki ideolojik farklılıklar, Amerikan siyasetinin en önemli tartışma konusu ve politik çatlaklarını oluşturmaktadır. Bu anlamda, ABD siyasetini anlamak ve seçmen davranışını yorumlamak için, bu konular ekseninde analizler yapmak yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

Acosta, J. & Collinson, S. (2014). "Obama: You can come out of the shadows", CNN.

Bailey, C. J. (2016). *US Climate Change Policy*, Routledge, New York.

Beckett, L. (2018). "Republicans eye compromise on guns-but most resist assault weapons ban", *The Guardian*.

Borger, J. (2017). "Trump drops climate change from US national security strategy", *The Guardian*.

Cornell Law School: https://www.law.cornell.edu/wex/second_amendment, Erişim tarihi: 28.03.2020.

- Falkner, R. (2001). Business Conflict and U.S. International Environmental Policy: Ozone, Climate, and Biodiversity, in: *The Environment, International Relations, and U.S. Foreign Policy*, Paul G. Harris (Ed.), Georgetown University Press, Washington, DC, ss. 157-162.
- Finer, J. (2004). "Kerry Says He Believes Life Starts at Conception", *The Washington Post*.
- Fretland, K. (2014). "Scene at botched Oklahoma execution of Clayton Lockett was 'a bloody mess'", *The Guardian*.
- Gambino, L. & Lartey, J. (2018). "Trump says US will not be a 'migrant camp'", *The Guardian*.
- Gerald, O. B. (ed.) (1980). *The Global 2000 Report to the President: Entering the 21st Century sayı: 1*, US Government Printing Office, <https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/pdf-archive/global2000reporttothepresident--enteringthe21stcentury-01011991.pdf>, Erişim tarihi: 19.03.2020.
- Goldenberg, S. (2009). "Obama presses for tougher controls on US car emissions", *The Guardian*.
- Hoffman, B. (2012). "N.R.A. Envisions 'a Good Guy With a Gun' in Every School", *The New York Times*.
- Jones, J. M. (2014). "American's Support for Death Penalty Stable", *Gallup*.
- Kopan, T. & Goldin, H. (2015). "Donald Trump: Obama climate change remarks one of 'dumbest things' uttered in history", *CNN*.
- Nguyen, C. & Kebede, M. (2017). "Immigrant Students in the Trump Era: What We Know and Do Not Know", *Sage Journals*, 6, ss. 716-742.
- Obama White House: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/01/20/remarks-president-state-union-address-january-20-2015>, Erişim tarihi: 27.03.2020.
- Obama White House: <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-executive-order-promoting-energy-independence-economic-growth/>, Erişim tarihi: 27.03.2020.
- Planned Parenthood: <https://www.plannedparenthood.org/privacy-policy> Erişim tarihi: 28.03.2020.
- Republican Views: <https://www.republicanviews.org/republican-views-on-gun-control/> Erişim tarihi: 28.03.2020.
- Schreurs, M. A. (2004). "The Climate Change Divide: The European Union", *The United States, and the Future of the Kyoto Protocol*, N. J. Vig & M. G. Faure içinde, "Green Giants? Environmental Policies of the United States and the European Union", Cambridge: MIT Press, ss. 207-230.
- Stern, J. E. (2015). "The Cruel and Unusual Execution of Clayton Lockett", *The Atlantic*.
- Students for Life of America: <https://studentsforlife.org/med-law/the-legalities-of-doe-v-bolton/> Erişim tarihi: 28.03.2020.
- Sussman, G. & Byron, W. D. (2013). *US Politics and Climate Change: Science Confronts Policy*, Lynne Rienner, New York.

- The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/politics/transcript-obamas-immigration-speech/2014/11/20/14ba8042-7117-11e4-893f-86bd390a3340_story.html, Erişim tarihi: 28.03.2020.
- Vega, S. R. (2018). "Praxis of Resilience & Resistance: "We can STOP Donald Trump" and Other Messages from Immigrant Children", *Association of Mexican American Educators Journal*, 12(3), ss. 122-147.
- Vogler, J. (2016). *Climate Change in World Politics*, Palgrave Macmillan UK, London.
- Weisman, J. (2013). "Senate Blocks Drive for Gun Control", *The New York Times*.
- Zhang, Y-X., Chao, Q-C., Zheng Q-H. & Huang, L. (2017). "The withdrawal of the US from the Paris Agreement and its impact on global climate change governance", *Advances in Climate Change Research*, (8)4, ss. 213-219.
- Zurcher, A. (2017). "How Trump turned against gun control", *BBC*.

SOCIAL AND HUMAN SCIENTIFIC

Kaplan, M. (2020). "Dinamik Yetenekler Nasıl Çalışılıyor? Araştırma Yoğunluğu Dönemine (2010-2014) Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz", R&S-Research Studies Anatolia Journal, Vol:3 Issue: 2; pp: 168-174

Anahtar Kelimeler: Dinamik Yetenekler, Araştırma Yoğunluğu Dönemi, Bibliyometrik Analiz.

Keywords: Dynamic Capabilities, Research Density Period, Bibliometric Analysis.

Makale Türü Araştırma Makalesi

DİNAMİK YETENEKLER NASIL ÇALIŞILIYOR? ARAŞTIRMA YOĞUNLUĞU DÖNEMİNE (2010-2014) YÖNELİK BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Dynamic Capabilities How To Seek? A Bibliometric Analysis for the Research Density Period (2010-2014)

Mehmet KAPLAN¹

Geliş Tarihi / Arrived Date
04.04.2020

Kabul Tarihi / Accepted Date
25.04.2020

Yayınlanma Tarihi / Published Date
30.04.2020

ÖZ

İşletmelerin nasıl rekabet avantajı kazanabilecekleri ve kazandıkları rekabet avantajını nasıl sürdürebileceklerini anlama/anlatmaya çalışan dinamik yetenekler kavramı kaynak tabanlı görüşün bir uzantısı olarak değerlendirilmektedir. Hiper rekabet ortamında işletmelerin başarılı olmasının ön koşulu olarak etkili bir hamle gerekmektedir. İşletmeler için bu hamle dinamik yeteneklerdir. Dinamik yetenekler işletmelerin rekabetçi avantaj kazanmasında etkili olan işletmenin hem çevreye uyumunu niteleyen hem de çevreyi şekillendirebilmeyi ve yeni iş modelleri kurgulayabilme, uygulayabilme ve yönetebilme kapasitesi olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma dinamik yetenekler kavramına yönelik araştırma yoğunluğunun en çok olduğu ve en çok atıf alan çalışmaların yer aldığı 2010-2014 yılları arasındaki dönemi ele alarak bu dönemde yer alan çalışmaları çeşitli bibliyometrik ölçütlerle analiz etmekte ve analizlere bağlı olarak sonuç ve öneriler sunmaktadır.

ABSTRACT

The concept of dynamic capabilities, which try to understand/explain how enterprises can gain competitive advantage and how to maintain their competitive advantage, is considered as an extension of the resource-based view. An effective move is required as a prerequisite for the success of enterprises in a hyper-competitive environment. For businesses, this move is dynamic capabilities. Dynamic capabilities are evaluated as the capacity of the enterprise, which is effective in gaining competitive advantage, both qualifying the compliance of the business with the environment, and shaping the environment, and developing, implementing and managing new business models. This study examines the period between 2010 and 2014, which includes the most cited studies and the most cited studies on the concept of dynamic abilities, and analyzes the studies taking place in this period with various bibliometric criteria and presents results and recommendations depending on the analyzes.

GİRİŞ

İşletmelerin rekabet edebilmek için kendilerine rekabet avantajı yaratacak unsurlar belirlemesi veya yaratması gerekmektedir. Bu da daha çok rakiplerden farklı olmayı ve rakiplere karşı belirli üstünlüklere sahip olmayı gündeme getirmektedir. Günümüzde ürün çeşidinin artması, alternatiflerin gelişmesi, teknolojinin sürekli farklılaşması gibi birçok neden rekabet şartlarını zorlaştırmaktadır (Papatya, 2003: 1-25; Kaplan ve Kaplan, 2018: 447).

Rekabette işin özü kurumların ürün ve hizmetlerinde farklılaştırılmaya giderek tüketiciler için değer yaratmasına dayanmaktadır. Bu nedenle kurumlar için değer yaratma etkisi en az maliyetle

¹ Dr. Öğretim Görevlisi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, mehmetkaplan@isparta.edu.tr, Isparta/TÜRKİYE

en fazla kazanç elde etmek kadar önem kazanmaya başlamıştır. Buradaki amaç rakiplere üstünlük kurabilmek için değer yaratmak ve bu sayede ise zamana/duruma göre farklılaşabilmektedir (Hamel ve Prahalad, 1996: 99-105). Böyle bir ortamda işletmeler dinamik yeteneklerini belirlemeli ve bu yeteneklere bağlı olarak rekabet hamlelerini sürekli güncellemelidirler (Teece vd., 1997). Bu çalışma yazında yer alan dinamik yetenekler çalışmalarının nasıl yapıldığının ortaya konmasını amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere dinamik yetenekler çalışmalarına yönelik en çok çalışmanın yapıldığı ve en çok atıf alan çalışmaların bulunduğu 2010-2014 dönemine yönelik bir bibliyometrik analiz yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre dinamik yeteneklerin metodolojik gelişimi ya da başka bir ifade tarzıyla araştırma yöntemi mevcut durumu, ilişkili konular, araştırma bölgesi ve araştırma yapılan sektörlere yönelik genel bir mevcut durum ortaya konmuş ve öneriler sunulmuştur.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Dinamik yetenek kavramı stratejik yönetim yazınına, ilk olarak Teece ve Pisano (1994) tarafından "Industrial and Corporate Change" dergisinde yayınlanmış olan "Firmaların Dinamik Yetenekleri: Giriş" adlı bir çalışma ile katılmıştır. Bu çalışma kavramın sadece tanıtımını yapmakla kalmış esas etkili ve dikkat çekici çalışma 3 yıl sonra Teece ve diğerleri (1997) tarafından "Strategic Management Journal" da yayınlanan "Dinamik Yetenekler ve Stratejik Yönetim" adlı makale olmuştur. İşletmelerin nasıl rekabet avantajı kazanabilecekleri ve kazandıkları rekabet avantajını nasıl sürdürebileceklerini anlama/anlatmaya çalışan dinamik yetenekler kaynak tabanlı görüşün bir uzantısı olarak değerlendirilmekte, kaynak tabanlı görüşten beslenerek onu tamamlamaya ve daha da etkin hale getirmeye çalışılmaktadır (Teece vd., 1997: 509-510).

Dinamik kavramı çevrenin sürekli değişen yapısını ifade etmektedir. Bu yapı, pazarı dikkate alan, stratejik tepki gerektiren, gelecekteki rekabetin şiddetini belirlemenin zor bir unsur olduğunu nitelendirmektedir (Kaplan, 2020: 10; Papatya vd., 2018: 1356). Dolayısıyla dinamik kavramı değişen/dönüşen çevreye uyum sağlama yönelik bir güncelleyebilme üzerine kuruludur. Yetenek ise çevrenin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde işletmenin içsel yapısına bağlı olarak uyarlama, bütünleştirme ve yeniden düzenleyerek güncellemedeki kilit rol olarak ifade edilebilir (Teece vd., 1997: 515-523).

Dinamik ve yetenek kavramlarının bir araya getirilmesiyle dinamik yetenekler kavramı Teece vd. (1997) tarafından "rekabetçi avantajların yeni formlarını kazanma yetenekleri" olarak açıklamışlardır. Bir başka çalışmada Teece (2007) dinamik yetenekleri bir işletmenin başarısını ya da başarısızlığını belirleyen ölçüt olarak nitelendirmiş ve hem işletmenin değişime uyum sağlayabilme yeteneklerini kapsadığını hem de var olduğu çevreyi şekillendirebilme, yeni ürün ve süreçler geliştirme, iş modelleri kurgulama ve uygulama kapasitesini kapsadığını belirtmiştir. Pavlou ve Sawy (2011) dinamik yetenekleri algılama, öğrenme, entegrasyon ve koordinasyon olarak süreçlendirilen yeteneklerin yeniden yapılandırması olarak ifade etmişlerdir (Pavlou ve Sawy, 2011: 243).

Dinamik yetenekler stratejik yönetim yazınında işletmelerin rekabet avantajı sağlamalarının bir gerekçesi olarak ilgi ile karşılanmış ve artan miktarda yayımla bu ilginin sonucunu almış/almaya devam etmektedir. İşletmelerin nasıl rekabet avantajı kazanılacağı sorusunu her zamankinden daha fazlası-daha etkili ile karakterize edilen bir ortamda işletmeye özgü olan dinamik yeteneklere ihtiyaç olduğu yazında sıklıkla belirtilmektedir (Pettus vd., 2009: 187-188; Teece vd., 1997). Bir işletmenin başarısını veya başarısızlığının köken nedeni olarak dinamik yetenekler değerlendirilmekte ve kaynak tabanlı yaklaşımın genişletilmiş bir versiyonu olarak ele alınmaktadır (Teece vd., 1997; Eisenhardt ve Martin, 2000; Teece, 2007).

Stratejik yönetim alan-yazınında farklı bakış açılarına sahip olan araştırmacıların kavrama ilgisi artmakla birlikte, yaklaşımı çeşitli nedenlerle (tanımında fikir birliği oluşturulamaması, boyutlarına yönelik farklı ifadelerin olması ve ölçümünde sıkıntıların/zorlukların olması) eleştirmektedirler (Arend ve Bromiley, 2009). Dahası yaklaşımın halen emekleme döneminde olduğunu belirten çalışmalarda bulunmaktadır (Teece, 2007; Helfat vd., 2007). Bu noktada

dinamik yeteneklerin yazında yer alan durumunun belirlenmesi önemli olmaktadır. Özellikle yazında kavrama yönelik eleştirilerin odak noktalarından biri olan yeterli uygulamalı çalışmanın olmadığı vurgulu eleştirilerin (Rodenbach ve Brettel, 2011; Pavlou ve Sawy, 2011; Arend ve Bromiley, 2009) bu çalışmada çözümü amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE BULGULARI

Bibliyometrik analiz, bilimsel yayınların bazı temel özelliklerinin analize tabi tutulması ve bilimsel iletişim kurmaya yönelik bulguların elde edilmesi sürecidir. Bibliyometri karar vericiler, işletme yöneticileri, araştırma projesi yürütücüleri, bilim uzmanları, kütüphaneler ve bilimsel araştırma yapan araştırmacılar tarafından sık sık başvurulan bir araştırma yöntemi olarak değer bulmaktadır (Bağış ve Hızıroğlu, 2018; Kaplan, 2020: 50-68).

Bu çalışma dinamik yetenekler konusuna yönelik olarak bibliyometrik özellikleri belirleme çalışmasıdır. Araştırma konu ile ilgili en yoğun çalışılan dönem olarak ifade edilen ve dahası en çok atıf alan çalışmaların dönemi de olan 2010 ile 2014 yılları arasındaki zaman dilimini incelemeye yöneliktir. Araştırma 23 Mayıs 2019 tarihinde "scholar.google.com" adresi kullanılarak başlatılan ve 30 Mayıs 2019 tarihinde sona eren taramayı içermektedir. Tarama yapılırken "Dynamic Capabilities" ifadesi ile tarama yapılmıştır. Bu tarihler arasında ilgili indekste yapılan tarama sonucunda ilk 10 sayfada yer alan makaleler, kitaplar, kitap bölümleri ve yüksek lisans ile doktora tezleri indirilmiş ancak sadece makaleler araştırmaya dahil edilmiştir. Dolayısıyla ilgili yıllar arasında toplamda 67 makaleye ulaşılmış ve tüm makaleler değerlendirmeye alınmıştır. İlgili makalelere ulaşmada zorluk yaşanmamıştır. Zorluk yaşanmamasının nedeni ise üniversite ağının kullanılmasıdır.

Bu çalışmada dinamik yeteneklere yönelik bibliyometrik özellikler olarak ilk olarak araştırma yöntemi, ikinci olarak ilişkili değişkenler, üçüncü olarak araştırma bölgesi ve son olarak da sektörler olarak bibliyometrik yöntemlerle değerlendirilmiştir.

Birinci Bibliyometrik Özellik: Araştırma Yöntemi

Araştırma yöntemi nitel, nicel, karma ve kavramsal/kuramsal şekilde dört ayrı kategoride ele alınmıştır. Bu kategorilere yönelik analiz aşağıda yer alan Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1: Araştırma Yöntemi

Araştırma Yöntemi	Çalışma Sayısı
Nitel Yöntem	25
Nicel Yöntem	23
Kavramsal/Kuramsal	15
Karma Yöntem	4

Araştırma yöntemleri açısından değerlendirildiğinde dinamik yetenekler araştırmalarında nitel yöntemin ağırlığı (%37.31) görülmektedir. Bu durum yönetim ve organizasyon çalışmalarında nitel araştırmanın gerekliliği ve öneminin vurgulandığını göstermesi açısından önem arz etmektedir. Ancak bu ağırlığa nicel yöntemin de (%34.33) yakın bir değerde olduğu görülmektedir. Nitel, nicel ve karma yöntem birlikte değerlendirildiğinde 67 çalışma arasından uygulamalı olarak 52 çalışmanın (%77.61) yer aldığı görülmektedir. Bu da yazında özellikle dinamik yetenekler çalışmalarının eleştirel yapısında yer alan "sadece kuramsal çalışmalar yer almakta, uygulamalı araştırma eksikliği hissedilmekte eleştirisinin" (Rodenbach ve Brettel, 2011: 612; Pavlou ve Sawy, 2011) en azından bu kısıtlarla yapılan çalışmalarda yer almadığı görülmektedir. Bu tespit yazına bir katkı olarak değer bulmaktadır.

İkinci Bibliyometrik Özellik: İlişkili Konular

Dinamik yetenekler yazında farklı konular ile ele alınmıştır. Yönetim yazınında çok fazla çalışmada vurgulandığı gibi (Ataman, 2002: 115-125; Dedeoğlu, 2008: 33-51; Armutlu ve Arı, 2010: 1-23; Erçek, 2017: 745-777) konu zenginliği ya da çeşitliliği, başka bir ifade ile yönetim

modalarının egemenliğinin burada da var olduğu görülmektedir. Aşağıda yer alan Tablo 2'de dinamik yetenekler ile ilişkili konular ortaya konmuştur.

Tablo 2: İlişkili Konular

İlişkili Konu	Çalışma Sayısı
Performans	14
Yetenekler	11
Çevre	7
Rekabet Avantajı	4
Kaynak Tabanlı Görüş	3
Yenilik	3
Tedarik Zinciri	3
Bilgi Teknolojisi	3
Oryantasyon	2
Strateji	2
Uluslararasılaşma	2
Örgütsel Rutinler	2
İnsan Sermayesi	2
Sosyal Sermaye	2
E-Öğrenme	1
Kurumsal Kaynak Planlaması	1
Paternalizm	1
Yapı	1
Pazar Dinamikleri	1
İşlem Maliyeti Teorisi	1
Biliş	1
Bilgi Paylaşımı	1
Örgütsel Öğrenme	1
Senaryo Planlama	1
Kurumsal Sosyal Sorumluluk	1
Bilgi Yönetimi	1
Pazar Bilgisi	1
Toplam	73

Dinamik yetenekler ile ilişkili konular ilgili kısıtlara bağlı olarak 73 adettir. Bu konuların ağırlığını 14 (%19.18) çalışma ile performans konusu oluşturmaktadır. Performans konusu içerisinde işletme/firma performansı 5 çalışma ile, girişim performansı ve performans konuları 3'er çalışma ile, rekabetçi performans, etik performans ve operasyonel performans 1'er çalışma ile temsil edilmektedir.

İlişkili konulardan bir başkası da yeteneklerdir. Yetenekler ile ilgili 11 çalışma (%15.07) yer almaktadır. Bu çalışmalardan operasyonel yetenekler 3 çalışma ile, yenilik yeteneği 2 çalışma ile, bilgi teknolojisi, hizmet, öğrenme, yetenekler, uyarlanabilir, yönetim yetenekleri 1'er çalışma ile temsil edilmiştir.

Yazında dinamik yetenekler ile çevre ilişkisi çalışmaları toplamda 7 (%9.59) adettir. Bu çalışmalardan 3'ü çevresel dinamizm konusu ile ilgili iken 1'er tanesi ise çevresel dinamizm yetenekleri, çevresel türbülans, çevre ve çevresel oynaklık ile ilgilidir.

Üçüncü Bibliyometrik Özellik: Araştırma Bölgesi

Dinamik yeteneklerle ilgili çalışmalar farklı araştırma bölgelerinde yapılmıştır. Konu ile ilgili ilk çalışmalar Amerika Birleşik Devletleri işletmecilik kökenli olmasına ve Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulamalı çalışmalar yapılmasına rağmen, bu çalışmanın araştırma döneminde farklı ülkelerde ve farklı bölgeler de araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Tablo 3 dinamik yeteneklere yönelik araştırma bölgelerini ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Araştırma Bölgeleri

Araştırma Bölgesi	Çalışma Sayısı
Tayvan	4
Çin	3
ABD	2
Kanada	2
Avustralya	2
Türkiye	1
Güney Afrika	1
Gana	1
İspanya	1
Avusturya	1
Almanya	1
İsviçre	1
İtalya	1
Rusya	1
Şili	1
Kore	1
İngiltere	1
Yunanistan	1

Dinamik yeteneklerle ilgili olarak yapılan çalışmalarda 18 farklı araştırma bölgesinde toplamda 26 çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların frekans dağılımına bakıldığında en fazla çalışmanın Tayvan'da yapıldığı görülmektedir. Tayvan'da 4 çalışma yapılmıştır. Bu %15.38'lik bir dağılımı ifade etmektedir. İkinci olarak en fazla çalışma Çin'de gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların sayısı ise 3'tür. Bu çalışmaların dağılımı ise %11.54'tür.

Dördüncü Bibliyometrik Özellik: Sektörler

Dinamik yetenekler ilgili olarak yapılan çalışmalarda farklı sektörlerin araştırmaya dahil edildiği görülmektedir. Bu farklı sektörlerde uygulamaya yönelik konunun daha iyi anlaşılmasına ve gelişmesine katkıda bulunduğu söylenebilir. Tablo 4, araştırmaların hangi sektörlerde yapıldığını göstermektedir.

Tablo 4: Sektörler

Sektörler	Çalışma Sayısı
İmalat	6
Teknoloji/Yazılım	5
Petrol	2
Gıda	2
Kamu	2
Tarım	1
Turizm	1
Hizmet	1
Sağlık	1
Medya	1

Dinamik yeteneklerle ilgili çalışmalarda ilgili dönemde 22 farklı sektörde yapılmıştır. Bu sektörlerin ağırlığına bakıldığında zaman ilk olarak en fazla ağırlık 6 çalışma (%27.28) ile imalat sektöründe, ikinci olarak en fazla 5 çalışma (%22.73) ile teknoloji/yazılım sektöründe yer almaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bilimsel araştırmaların bulgularının/sonuçlarının ve önerilerin tartışıldığı makaleler de bilimsel araştırma konusu olarak değerlendirilmektedir. Makaleleri farklı açılardan inceleyen ve kategorize eden çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan biri de bu çalışmadır. Google Scholar üzerinden 2010-2014 yılları arasında yayınlanan makaleleri bibliyometrik profiller açısından

analiz eden bu çalışma sonucunda araştırma yöntemi bakımından nitel araştırmaların önde olduğu, ilişkili konuların rekabet odaklı olarak zengin içerikli ve yönetim modaları ya da başka bir ifade tarzıyla yönetimle ilgili güncel konular/çalışmalar ile bağlantılı olduğu, farklı araştırma bölgelerinde yer aldığı ve farklı sektörlerde uygulama bulduğu görülmektedir. Çalışma dinamik yetenekler konusunda bundan sonraki gerçekleştirilecek çalışmalar için bir ön çalışma olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmadan hareketle bundan sonraki çalışmalara yönelik çeşitli önerilerde bulunulabilir. Bu çalışmadaki bibliyometrik analiz genişletilerek farklı açılardan ve kriterlerden (sözgelimi, ayrıntılı analiz teknikleri, örneklemeler, yazarlar, yazarların kurumları/üniversiteleri ve atıf yoğunluğu gibi) oluşacak şekilde tekrar yapılabilir. Özellikle ulusal yazında yer alan azınlıktaki çalışmaların gelişimi bu yönde evrilebilir. Çalışmanın önemli kısıtları bulunmaktadır. Her şeyden önce çalışma sadece bir araştırma indeksi üzerinden hareket etmiş ve ilgili indeksin de sadece bir konusunu incelemiştir. Bu noktada gelecekteki çalışmalar daha geniş düzeyde ele alınabilir. Ancak bu çalışmanın yazına en büyük katkısının dinamik yeteneklere yönelik düşük görgül destek eleştirilerine (Newbert, 2007; Pavlou ve Sawy, 2011; Rodenbach ve Brettel, 2011: 612) yönelik bir yanıt vermesi olabilir. Bu yanıtı bağli olarak bu çalışmanın sonucunda dinamik yeteneklere yönelik ilgili kısıtlara bağli olarak ampirik destekli çalışmaların 67 çalışmadan 52'sinde (%77,61) olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Arend, R. J. & Bromiley, P. (2009). Assessing the Dynamic Capabilities View: Spare Change, Everyone? *Strategic Organization*, 7(1): 75-90.
- Armutlu, C. & Ari, G. S. (2010). Yönetim Modalarının Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerine Yansımaları: Bibliyometrik Bir Analiz, *METU Studies in Development*, 37(1): 1-23.
- Ataman, G. (2002). Yönetim ve Organizasyonla İlgili Tüm Modaları Benimsemeli mi?, *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(3): 115-125.
- Bağış, M. & Hızıroğlu, M. (2018). Stratejik Yönetim'in Kaynaklara Dayalı Yaklaşımı Ekonomik, Sosyolojik, Psikolojik Temeller. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dedeoğlu, A. O. (2008). Yönetim Modaları ve Yönetim Modaları Literatürüne Yöneltilen Eleştiriler, *Ege Academic Review*, 8(1): 33-51.
- Eisenhardt, K. M. & Martin, J. A. (2000). Dynamic Capabilities: What Are They?, *Strategic Management Journal*, 21 (10-11), 1105-1121.
- Erçek, M. (2017). Türkiye'de Yönetim Modalarının Firma İçi Uyarlanma Sürecini Anlamak: Aktörler, Moda Etkileşimleri ve Çevre Ülke Konumu, *METU Studies in Development*, 43(3): 745-777.
- Hamel, G. & Prahalad, C. K. (1996). *Geleceği Kazanmak*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Helfat, C., Finkelstein, S., Mitchell, W., Peteraf, M.A., Singh, H., Teece, D.J. & Winter, S. G. (2007). *Dynamic Capabilities: Understanding Strategic Change in Organizations*, Blackwell: Oxford, U.K.
- Kaplan, M. & Kaplan, B. T. (2018). Strateji Okullarından Çevre Okulu: Anlamı, Kapsamı ve Katkıları Bağlamında Bir Değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(77), 447-459.
- Kaplan, M. (2020). "Dinamik Yeteneklerin Rekabet Avantajı ve Çevresel Türbülans Üzerine Etkisi: Ayakkabıcılık Sektörü Örneği". Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kaplan, M. (2020). Lisansüstü İşletme Öğrencilerinin Stratejik Yönetim Çalışmaları: Yazın Ölçüm ve Değerleme Analizi. *Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 50-68.

- Papatya, N. & Papatya, G. & Hamşioğlu, A. B. (2018). Dinamik Kaynak Tabanlı Yeteneklerin Sürdürülebilir İşletme Performansı Üzerindeki Etkisi: Ankara İli İmalat İşletmelerinde Bir Uygulama. *BMIJ*, 6(4), 1354-1378.
- Papatya, N. (2003). Sürdürülebilir Rekabetçi Üstünlük Sağlamada Stratejik Yönetim ve Pazarlama Odağı Kaynak Tabanlılık Görüşü Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşım. Ankara: Nobel Yayınları.
- Pavlou, P. A. & Sawy, O. A. (2011). Understanding the Elusive Black Box of Dynamic Capabilities, *Decision Sciences*, 42(1): 239-273.
- Pettus, M. L. & Kor, Y. Y. & Mahoney, J. T. (2009). A Theory of Change in Turbulent Environments: The Sequencing of Dynamic Capabilities Following Industry Deregulation. *International Journal of Strategic Change Management*, 1 (3): 186-211.
- Rodenbach, M. & Brettel, M. (2011), CEO Experience as Micro-level Origin of Dynamic Capabilities, *Management Decision*, 50(4): 611-634.
- Teece, D. J. & Pisano, G. & Shuen, A. (1997). Dynamic Capabilities and Strategic Management. *Strategic Management Journal*, 18(7): 509-533.
- Teece, D. J. & Pisano, G. (1994). The Dynamic Capabilities of Firms: An Introduction, *Industrial and Corporate Change*, 3 (3): 537-556.
- Teece, D. J. (2007). Explicating Dynamic Capabilities: The Nature and Microfoundations of (Sustainable) Enterprise Performance, *Strategic Management Journal*, 28(13): 1319-1350.